

**არასამთავრობო ორგანიზაციათა კოალიცია
"ადგილობრივი დემოკრატიისა და თვითმმართველობისთვის"**

**საქართველოს ახალგაზრდა ეკონომისტთა ასოციაცია
მშვიდლობის, დემოკრატიისა და განვითარების კავკასიური ინსტიტუტი
სამოქალაქო კულტურის სამართაშორისო ცენტრი
სამართაშორისო ასოციაცია "პივიტას გეორგიკა"**

**საქართველოს ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის და ხელისუფლების
დონეებს შორის ადმინისტრაციული, ფინანსური, ქონებრივი და სამართლებრივი
უფლებამოსილებების გამიჯვნის
კონცეპტუალური მოდელი**

პროექტი: "საქართველოს დეცენტრალიზაციის სტრატეგიის შემუშავება"

პროექტის დირექტორი: თენგიზ შერგელაშვილი

პროექტის შემთანხმებელი ჯგუფი: თენგიზ შერგელაშვილი (ჯგუფის ხელმძღვანელი), დავით ლოსაბერიძე, კონსტანტინე კანდელაკი, დავით მელუა, ვახტანგ ხმაღაძე, ვაჟა სალამაძე, ოთარ ზოიძე, სანდრო სვანიშვილი, ზაზა რუხაძე, ლადო სანიკიძე.

პროექტის მოწვეული ექსპერტები: აკად. დავით მუსხელიშვილი, პროფ. ლადო ვარდოსანიძე, აკად. სანდრო თვალჭრელიძე, ნიკოლოზ ძიმცვიშვილი, სოსო ცაბაძე, დიმიტრი ჯორბენაძე, ლაშა დოლიძე, დევი ხეჩინაშვილი, ზაზა შათირიშვილი, ლაშა ჩხარტიშვილი, გიგა ამირანაშვილი (???)

პროექტის თანამშრომლები და რეგიონალური კოორდინატორები: დავით ნარმანია, კახა იმერლიშვილი, ოთარ კონჯარია, ბესიკ ბრეგაძე, ზაზა აბულაძე, ლევან ჩომახიძე, ამირან გიგინეიშვილი, ზაზა ჩეკურიშვილი, სპარტაკ ავალიანი, დავით ძაძამია, რევაზ ეგაძე (???)

პროექტი დაფინანსებულია ფონდ "ღია საზოგადოება საქართველოს", ევრაზიის ფონდის (USAID-ის ფინანსური სახსრებით) და გერმანიის ტექნიკური თანამშრომლობის (GTZ) მიერ

დოკუმენტში ასახული საკითხები შესაძლოა არ შეესაბამებოდეს USAID-ის მოსაზრებებს

საქართველოს ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის და ხელისუფლების დონეებს შორის ადმინისტრაციული, ფინანსური, ქონებრივი და სამართლებრივი უფლებამოსილებების გამიჯვნის

კონცეპტუალური მოდელი

შინაარსი:

წინასაიტყვაობა

1. ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობა სამხარეო და სათემო დონეებზე
  - 1.1. ზოგადი პრინციპები
  - 1.2. ადმინისტრაციული ერთეულები
2. კომპეტენციები
  - 2.1. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის კომპეტენციების სახეები
  - 2.2. უფლებამოსილებები
  - 2.3. კომპეტენციების საერთო ნუსხა
  - 2.4. თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) სავალდებულო და ნებაყოფლობით ექსკლუზიური უფლებამოსილებები
    - 2.4.1. სავალდებულო ექსკლუზიური უფლებამოსილებები
    - 2.4.2. ნებაყოფლობითი ექსკლუზიური უფლებამოსილებები
  - 2.5. მხარის სავალდებულო და ნებაყოფლობით ექსკლუზიური უფლებამოსილებები
    - 2.5.1. სავალდებულო ექსკლუზიური უფლებამოსილებები
    - 2.5.2. ნებაყოფლობითი ექსკლუზიური უფლებამოსილებები
  - 2.6. დელეგირებული უფლებამოსილებები
    - 2.6.1. თვითმმართველი ერთეულისთვის (ქალაქი, თემი) ცენტრალური ხელისუფლებისგან დელეგირებული უფლებამოსილებები
    - 2.6.2. თვითმმართველი ერთეულისთვის (ქალაქი, თემი) სამხარეო ხელისუფლებისგან დელეგირებულ უფლებამოსილებები
    - 2.6.3. მხარისათვის ცენტრალური ხელისუფლებისგან დელეგირებული უფლებამოსილებები
    - 2.6.4. თვითმმართველი ერთეულისთვის (ქალაქი, თემი) და მხარისათვის ცენტრალური ხელისუფლებისგან დელეგირებული უფლებამოსილებები
  - 2.7. საერთო კომპეტენციები
    - 2.7.1. ცენტრსა და მხარეს შორის საერთო კომპეტენციები
    - 2.7.2. მხარესა და თვითმმართველ ერთეულს შორის საერთო კომპეტენციები
    - 2.7.3. ცენტრსა და თვითმმართველ ერთეულს შორის საერთო კომპეტენციები
    - 2.7.4. ცენტრს, მხარესა და თვითმმართველ ერთეულს შორის საერთო კომპეტენციები
3. მმართველობის სისტემები
  - 3.1. თვითმმართველი ერთეულების ხელისუფლების ორგანოები
    - 3.1.1. თვითმმართველი ერთეულის წარმომადგენლობითი ორგანო
    - 3.1.2. თვითმმართველი ერთეულის აღმასრულებელი ორგანო
    - 3.1.3. მმართველობის ფორმა თემში შემაჯავალ დასახლებებში
  - 3.2. მხარის ხელისუფლების ორგანოები:

- 3.2.1. მხარის წარმომადგენლობითი ორგანო
- 3.2.2. მხარის აღმასრულებელი ორგანო
- 3.3. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის სამსახურები
- 4. საფინანსო სფერო
  - 4.1. ძირითადი ტერმინები
  - 4.2. საბიუჯეტო მოწყობა
    - 4.2.1. თვითმმართველი ერთეულის და მხარის საბიუჯეტო მოწყობის ძირითადი პრინციპები
    - 4.2.2. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის შემოსულობები
    - 4.2.3. თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის შემოსავლები
    - 4.2.4. მხარის ბიუჯეტის შემოსავლები
  - 4.3. გამოთანაბრებითი (არამიზნობრივი), მიზნობრივი და კაპიტალური ტრანსფერტები
    - 4.3.1. გამოთანაბრებითი (არამიზნობრივი) ტრანსფერტი
    - 4.3.2. მიზნობრივი ტრანსფერტი
    - 4.3.3. კაპიტალური ტრანსფერტი
  - 4.4. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის გადასახდელები
  - 4.5. თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების ხელისუფლების ორგანოების სესხები და ვალი
  - 4.6. საბიუჯეტო პროცესი
    - 4.6.1. ზოგადი პრინციპები
    - 4.6.2. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის შედგენა, განხილვა და დამტკიცება
    - 4.6.3. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის შესრულება
  - 4.7. შემოსავლების მოძრაობის სქემა
  - 4.8. გადასახდელების მოძრაობის სქემა
- 5. ადმინისტრაციული ზედამხედველობა
- 6. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ქონება
- 7. კონცეფციის საკანონმდებლო უზრუნველყოფის სქემა
  - 7.1. კანონპროექტები
  - 7.2. კანონების ნუსხა სადაც პირველ რიგში იქნება შესატანი ცვლილებები და დამატებები
  - 7.3. მოქმედ კანონთა ნუსხა, რომლებშიდაც უნდა შევიდეს ცვლილებები

წინასიტყვაობა

თვითმმართველობა უკეთესი წამალია ხალხის ყოველგვარის საჭიროებისა. საცა უნდა დარგათ, იგი ყველგან ხეირობს... ყოველი სახელმწიფო, რიგიანს წესზედ ცოტათ თუ ბევრად დამდგარი, ნაწილ-ნაწილად არის დაყოფილი, რომ მოვლა და პატრონობა ადვილი იყოს

ილია

თანამდროვე საქართველოში დეცენტრალიზაციის პროცესი და თვითმმართველობის დამკვიდრების პირველი მცდელობა 1991 წელს განხორციელდა, როდესაც პირველი ადგილობრივი არჩევნები ჩატარდა. სამწუხაროდ, ამ პერიოდში არჩეულმა ორგანოებმა ვერ შეძლეს რეალური ფუნქციონირება ქვეყნის მასშტაბით განვითარებული სერიოზული სოციალურ-პოლიტიკური კატაკლიზმების გამო. 1995 წელს მიღებულ იქნა საქართველოს ახალი კონსტიტუცია. ქვეყნის ტერიტორიული პრობლემების მოგვარებამდე კონსტიტუციაში ღიად დარჩა ქვეყნის ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის საკითხი. ამავე კონსტიტუციით დეკლარირებულ იქნა ადგილობრივ დონეზე თვითმმართველობის დამკვიდრება. 1998 წელს არჩეულ იქნა ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები საქართველოს სოფლებში, თემებში, დაბებსა და ქალაქებში (გარდა მსხვილი ქალაქებისა). აგრეთვე შეიქმნა მმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოები რაიონულ დონეზე. გარდა ამისა, 1990-იან წლებში ჩამოყალიბდა სამხარეო სტრუქტურები, რომელიც თავდაპირველად საქართველოს პრეზიდენტის რწმუნებულების ინსტიტუტში გამოიხატა, თუმცა რეალურად გუბერნატორის ფორმა მიიღო. სახელმწიფო ხელისუფლების მიერ შემუშავებულ ცალკეულ დოკუმენტებში გამოჩნდა დებულებები, რომელიც პერსპექტივაში სამხარეო მოწყობაზე გადასვლას ითვალისწინებდა. ამ კუთხით ქვეყნის პოლიტიკურ წრეებში გამოიკვეთა ცალკეული მოსაზრებები ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის და თვითმმართველობის საკითხებთან დაკავშირებით. მაგრამ თუ თვალს გადავავლებთ წარმოდგენილ მოსაზრებებს, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ისინი ძირითადად პოლიტიკური დეკლარაციების ფორმას ატარებს და ნაკლებად ეფუძნება სხვა მნიშვნელოვან სოციალურ, ისტორიულ, კულტურულ და ეკონომიკურ ფაქტორებს.

თუ ერთგვარად შევაჯამებთ უკანასკნელი 10 წლის განმავლობაში მიმდინარე პროცესებს ამ სფეროში შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ:

- რეალურად ვერ ჩამოყალიბდა ადგილობრივი თვითმმართველობა;
- რაიმე ხელშესახები პროცესი დეცენტრალიზაციის თვალსაზრისით ვერ განხორციელდა;
- ვერ შეიქმნა დემოკრატიული მართვის ფორმები ადგილობრივ დონეზე;
- არ არის მკაფიოდ გამოკვეთილი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის ჩამოყალიბების ორიენტირები;
- არსებული მართვის პრინციპები ადგილობრივ დონეზე ვერ უზრუნველყოფს სოციალ-ეკონომიკურ განვითარებას.

საქართველო დღეს იმყოფება სახელმწიფოს ჩამოყალიბების პროცესში. ამ პროცესში გამოიკვეთა მრავალი პრობლემა, რომელთა მოუგვარებლობამ ქვეყნის განვითარების მნიშვნელოვანი მიმართულებები ფაქტობრივად ჩიხში შეიყვანა. ამ გარდამავალ პერიოდში ქვეყანაში მიმდინარე ცვლილებების ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებას დეცენტრალიზებული და რეალურ თვითმმართველობაზე დამყარებული ინსტიტუტების ჩამოყალიბება წარმოადგენს.

ფაქტია, რომ დღემდე, მიუხედავად საერთაშორისო და ადგილობრივი ორგანიზაციების მრავალწლიანი ძალისხმევებისა, ვერ მოხერხდა მკაფიოდ ინსტიტუციონალურად ჩამოყალიბებული მუნიციპალური და რეგიონალური ხელისუფლების ფორმირება, წლების განმავლობაში ვერ მოხერხდა პოლიტიკური, ადმინისტრაციული და ფისკალური დეცენტრალიზაცია, არ არის განხორციელებული უფლებამოსილებების, ქონების, ფინანსური უფლებამოსილებების გამიჯვნა ხელისუფლების დონეებს შორის. ცენტრალური ხელისუფლება ახორციელებდა ბუნდოვანი სისტემების ჩამოყალიბებას, რაც სახელისუფლო ვერტიკალის უსაზღვრო პოლიტიკური და ეკონომიკური ძალაუფლების შენარჩუნებას ისახავდა მიზნად. შესაბამისად, ნებისმიერი აქტივობის შედეგი, რომელიც ცალკეული მუნიციპალური ხელისუფლების განვითარებისაკენ იყო მიმართული, უფერულდებოდა. მეორეს მხრივ, ფორმალურად ყოველთვის იდგა დღის წესრიგში ისეთი საკითხები, როგორცაა: ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის საკითხის გადაწყვეტა, უფლებამოსილების გამიჯვნა და დეცენტრალიზაცია და ა.შ.

რეალურად, რაიმე ჩამოყალიბებული კონცეფცია და მითუმეტეს, შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზა, ხელისუფლებას საზოგადოებისათვის არ წარუდგენია. ამ მხრივ გაცილებით ეფექტური იყო ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების, ექსპერტების და საერთაშორისო ორგანიზაციების ძალისხმევა, რომლებიც წლების განავლობაში აქტიურად ახორციელებდნენ სიტუაციის კვლევას, კონცეფციების შემუშავებასა და განხილვას, კანონშემოქმედებით საქმიანობას.

ამ პირობებში არასამთავრობო ორგანიზაციათა და ექსპერტთა გარკვეულმა ჯგუფმა ჩაატარა ფართო სამუშაო, რომლის შედეგადაც საქართველოში პირველად მომზადდა დეცენტრალიზაციის კონცეპტუალური მოდელი.

საქმიანობის პროცესში პროექტში ჩართული ექსპერტები მრავალ წინააღმდეგობას წააწყდნენ, რაც, უპირველეს ყოვლისა, მწირი ინფორმაციული ბაზის არსებობაში გამოიხარტებოდა. საქართველოს ცენტრალური ადმინისტრაციული ორგანოები ნაკლებად ფლობენ ინფორმაციას თითოეული თვითმმართველი ერთეულის შესახებ. უფრო მეტიც, თვითმმართველი ერთეულების ზუსტი რაოდენობის, სახელწოდებების, მოსახლეობის და საზღვრების დადგენამაც კი დაგეგმილზე მეტი დრო წაიღო.

საქმიანობის პროცესში ფართოდ იქნა თავმოყრილი და დამუშავებული სხვადასხვა ტიპის სოციალური, ეკონომიკური, დემოგრაფიული, თემატური და სხვა ტიპის ინფორმაცია თვითმმართველი ერთეულების დონეზე. ცალკეულ კომპეტენციების გამიჯვნასთან დაკავშირებით ჩართული იყვნენ სპეციალურად მოწვეული ექსპერტები. მთლიანობაში ანალიზმა მოიცვა ისტორიული, გეოგრაფიული, სოციალური, ეკონომიკური პოლიტიკური, ადმინისტრაციული და სხვა მრავალი ასპექტი.

შემუშავებული მოდელი მოიცავს შემდეგ ძირითად საკითხებს:

- დასახლებები და ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულების ტერიტორიული მოწყობა;
- სამხარეო დონეზე ტერიტორიული მოწყობის მოდელი;
- კომპეტენციების დეტალური გამიჯვნა ცენტრს, მხარესა და ადგილობრივ თვითმმართველ ერთეულებს (თემი, ქალაქი) შორის მათი სფეროების, ქვესფეროების, ტიპების და კომპეტენციის განხორციელებასთან დაკავშირებული უფლებამოსილებების მიხედვით;
- მართველობის სისტემები დასახლებების, ადგილობრივ თვითმმართველ ერთეულებს (თემი, ქალაქი) და მხარეებისათვის;
- ფინანსური უფლებამოსილებების გამიჯვნა და ფინანსური სისტემები და მექანიზმები ადგილობრივ თვითმმართველ ერთეულებისა (თემი, ქალაქი) და მხარეებისათვის და ბიუჯეტშორისი ურთიერთობები;
- ქონების გადაცემისა და მართვის კონკრეტული მექანიზმები ადგილობრივ თვითმმართველ ერთეულებს (თემი, ქალაქი) და მხარეებისათვის;
- თვითმმართველი ერთეულების და მხარეების ხელისუფლების ოგანოებზე სამართლებრივი და დარგობრივი ზედამხედველობის სისტემა.

მომზადებული დოკუმენტი მოიცავს დასაბუთებით ნაწილის, შემუშავებული მოდელის ტექსტურ აღწერას, სტატისტიკურ და სხვა სახის დანართებს, ექსპერტების მიერ მომზადებულ თემატურ მასალებს, კარტოგრაფიულ მასალას.

დოკუმენტის შემუსავებაში გაწეული დახმარებისათვის მადლობას ვუხდით საქართველოს რაიონებისა და თვითმმართველი ერთეულების ხელისუფლების წარმომადგენლებს, საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს, სხვა სამინისტროებსა და უწყებებს, რომლებმაც გაგვიწვიეს ინფორმაციული თუ სხვა ტიპის მხარდაჭერა. განსაკუთრებულ მადლობას ვუხდით გერმანიის ქალაქთა ასამბლეის ექსპერტს ბატონ ურზუს ფურმანს და საქართველოს ქალაქთა თვითმმართველობის კავშირს. მადლობას ვუხდით ფონდ “ღია-საზოგადოება საქართველოს”, ევრაზიის ფონდს და გერმანიის ტექნიკური თანამშრომლობის თბილისის ოფისს გაწეული დახმარებისთვის.

თენგიზ შერგელაშვილი

პროექტის დირექტორი,

გამგეობის თავმჯდომარე

საქართველოს ახალგაზრდა ეკონომისტთა ასოციაცია

1. ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობა სამხარეო და სათემო დონეებზე

ჩვენში ხშირია წვრილ-წვრილი სოფლები. ზოგჯერ ამ სოფლებს ისეთი მტრობა და დავა აქვთ მამულებს ზედ, ან ერთმანეთს შორის, ან დიდ სოფლებთან, რომ მათი შეერთება ცეცხლისა და წყალის შეერთება იქნება ერთმანეთის დასაშრეტად... ესეც კია წვრილ სოფლებისათვის გასაჭირი, რომ ძალიანაც უნდოდეთ ცალკე ყოფნა, ვერ შეეძლებათ, რადგანაც წესდება ვალად სდებს იყოლიონ მოხელენი არა ნაკლებ ოთხის კაცისა. ამოდენა მოხელეებს სად გაუძღვება პატარა სოფელი?

ილია

1.1. ზოგადი პრინციპები

საქართველო არის სახელმწიფო, რომელიც მოიცავს შემდეგ ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულებს: მხარეებს და დედაქალაქს.

საქართველოში არსებობს: დასახლებები, თვითმმართველი ერთეულები და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულები.

საქართველოში პირველადი ტერიტორიული ერთეულია დასახლება. დასახლებებია: სოფელი, დაბა, ქალაქი.

სოფელი არის დადგენილი ტერიტორიის მქონე და ამ ტერიტორიაზე მცხოვრებთა ერთიანობა, რომელიც ისტორიულად ჩამოყალიბებულია სასოფლო ტიპის დასახლებად და აქვს საკუთარი სახელწოდება.

დაბა არის დადგენილი ტერიტორიის მქონე და ამ ტერიტორიაზე მცხოვრებთა ერთიანობა, რომელიც ისტორიულად ჩამოყალიბებულია როგორც საქალაქო (ურბანისტული) ტიპის დასახლება, მაგრამ მნიშვნელოვანწილად ატარებს სასოფლო ტიპის დასახლების ნიშნებს და აქვს საკუთარი სახელწოდება.

ქალაქი არის დადგენილი ტერიტორიის მქონე და ამ ტერიტორიაზე მცხოვრებთა ერთიანობა, რომელიც ისტორიულად ჩამოყალიბებულია როგორც საქალაქო (ურბანისტული) ტიპის დასახლება და ნაკლებადაა წარმოდგენილი სასოფლო დასახლების ნიშნები და აქვს საკუთარი სახელწოდება.

საქართველოს დასახლებების სრული ჩამონათვალი, მათი ადგილმდებარეობა და ტერიტორია დგინდება კანონით. ისტორიული, კულტურული და ინფრასტრუქტურული ფაქტორების გათვალისწინებით კანონითვე ხდება დასახლებების კლასიფიცირება სოფლებად, დაბებად და ქალაქებად.

საქართველოს დედაქალაქი არის ქ. თბილისი.

საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეული არის საჯარო სამართლის იურიდიული პირი, რომელიც მოიცავს ერთ ან მეტ დასახლებას და რომელსაც გააჩნია საერთო არჩევითი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოები, საკუთარი ექსკლუზიური კომპეტენციები, ტერიტორია, საკუთრი ქონება, საკუთარი შემოსავლები, დამოუკიდებელი ბიუჯეტი, სახელწოდება და თვითმმართველი ერთეულის ერთი ცენტრი (იმ შემთხვევაში, როდესაც თვითმმართველი ერთეული რამდენიმე დასახლებას მოიცავს) და ყავს ამ თვითმმართველ ერთეულში რეგისტრირებული მოსახლეობა.

საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულებია: ქალაქები და თემები.

ქალაქი, როგორც ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეული არის ქალაქის ტიპის დასახლება, რომელიც ამავდროულად არის თვითმმართველი ერთეული.

თემი არის სოფლის ტიპის დასახლება ან ასეთ დასახლებათა ერთიანობა, დაბის ტიპის დასახლება ან ასეთ დასახლებათა გაერთიანება ან დაბის (დაბების) და სოფლის (სოფლების) გაერთიანება, რომელიც ამავდროულად არის თვითმმართველი ერთეული.

ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ცენტრი შეირჩევა ინფრასტრუქტურული და დემოგრაფიული ფაქტორების გათვალისწინებით. თემის სახელწოდების პირველად ვარიანტად აიღება თემის ცენტრის სახელწოდება, თუმცა თემთან კონსულტაციების გზით შესაძლებელია სახელწოდება შეიცვალოს და მასში არ სჩანდეს თემის ცენტრის სახელწოდება.

თემში შემავალ დასახლებებს განსაზღვრული აქვთ საკუთარი ტერიტორია. თემის ტერიტორია დასახლებათა ტერიტორიების ჯამის გარდა შესაძლოა მოიცავდეს სხვა ტერიტორიასაც, რომელიც არის თემის ტერიტორია, თუმცა არ წარმოადგენს რომელიმე შემავალი დასახლების ტერიტორიას. თემის შიგნით დასახლებებისათვის თემის ტერიტორიაზე არსებული ის ნაწილი, რომელიც არცერთი დასახლების ტერიტორიას არ წარმოადგენს დასახლებებისათვის მიკუთვნების საკითხი განიხილება სპეციფიურ შემთხვევებში ასეთ სპეციფიურ შემთხვევას შესაძლებელია წარმოადგენდეს დასახლების თემიდან გამოყოფის საკითხი. თემიდან გამოყოფის საკითხი რეგულირდება კანონით. დაუშვებელია თემის შექმნიდან 5 წლის განმავლობაში მისგან დასახლების გამოყოფა.

მხარე არის ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულების (ქალაქების და თემები) გაერთიანება, რომელსაც გააჩნია საერთო სამხარეო თვითმმართველობის არჩევითი წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოები, ტერიტორია, მოსახლეობა, სახლევწოდება, ცენტრი, სულ მცირე საკუთარი ექსკლუზიური კომპეტენციები, საკუთარი ქონება, საკუთარი შემოსავლები, დამოუკიდებელი ბიუჯეტი.

მხარის ტერიტორია არის მხარეში შემავალი ქალაქებისა და თემების ტერიტორიათა ჯამი.

ავტონომიური რესპუბლიკების და ოლქის ტერიტორიული პრინციპი განისაზღვრება მხარეების ანალოგიურად, ისინი მხარეებისაგან განსხვავდებიან დამატებითი, ადმინისტრაციული, პოლიტიკური, სამართლებრივი, კულტურული და სოციალ-ეკონომიკური უფლებამოსილებებით და ატრიბუტიკით.

1.2. ადმინისტრაციული ერთეულები

ადგილობრივ თვითმმართველ ერთეულთა რაოდენობაა 298.

(დასახლებათა ჩამონათვალი და კლასიფიკაცია ტიპების მიხედვით იხ. დანართში № 1).

საქართველოს თვითმმართველი ერთეულებია:

კოდი	თვითმმართველი ერთეულის სახელწოდება	ცენტრი	მოსახლეობა	დასახლებათა ოდენობა	გაერთიანებული ძველი საკრებულოები	ყოფილი რაიონი	მოსახლეობა	ფართი
თბილისი								
000	თბილისი	ქ. თბილისი	1114918	34	თბილისი	თბილისი	1081679	
					გლდანი	მცხეთა	3442	
					დიდი ლილო	გარდაბანი	8613	
					დილომი	მცხეთა	9116	
					ზაჰესი	მცხეთა	5538	
					ლისი	მცხეთა	1904	
					ნორიო	გარდაბანი	4626	
აფხაზეთი								
001	აჟარა	ზემო აჟარა	1956	23	აჟარა	გურლიფში	1956	
აჭარა								
101	ბათუმი	ქ. ბათუმი	121806	1	ბათუმი	ბათუმი	121806	
102	ალამბარი	ალამბარი	6239	13	ალამბარი	ქობულეთი	2762	
					აჭყვისთავი	ქობულეთი	1419	
					ჭახათი	ქობულეთი	1078	

				ზენითი	ქობულეთი	980
103	ახალშენი	ახალშენი	8605	5ახალშენი	ხელვაჩაური	8605
104	ბობოყვათი	დაგვა	12373	6ბობოყვათი	ქობულეთი	3460
				დაგვა	ქობულეთი	3432
				კვირიკე	ქობულეთი	5481
105	გონიო	გონიო	8163	6გონიო	ხელვაჩაური	7207
				სარფი	ხელვაჩაური	956
106	დიდაჭარა	დიდაჭარა	4548	8დიდაჭარა	ხულო	2344
				საციხური	ხულო	1296
				აგარა	ხულო	908
107	დიოკნისი	რიყეთი	6610	15დიოკნისი	ხულო	4120
				რიყეთი	ხულო	2490
108	თხილნარი	თხილნარი	9219	9თხილნარი	ხელვაჩაური	9219
109	კახაბერი	კახაბერი	12295	6კახაბერი	ხელვაჩაური	12295
110	მაჭახელა	აჭარისწყალი	9425	36კირნათი	ხელვაჩაური	1652
				მაჭახელა	ხელვაჩაური	2752
				აჭარისწყალი	ხელვაჩაური	1632
				მახუნცეთი	ქელა	3389
111	მანინჯაური	დაბა მანინჯაური	9711	4მანინჯაური	ხელვაჩაური	9711
112	მუხაესტატე	ლეღვა	9367	9მუხაესტატე	ქობულეთი	3341
				ლეღვა	ქობულეთი	4027
				ქაქეთი	ქობულეთი	1999
113	ოლადაური	ოლადაური	5143	19ოლადაური	შუახევი	1917
				დღვანი	შუახევი	1768
				შუბანი	შუახევი	1458
114	ორთაბათუმი	ორთაბათუმი	9538	7ორთაბათუმი	ხელვაჩაური	9538
115	ოჩხამური	დაბა ოჩხამური	16128	9ოჩხამური	ქობულეთი	5026
				ხუცუბანი	ქობულეთი	5836
				გვარა	ქობულეთი	1568
				ქობულეთი	ქობულეთი	3698
116	სხალთა	წაბლანა	7754	21სხალთა	ხულო	3379
				ფუმრუკაული	ხულო	1353
				ხინაძირი	ხულო	1391
				თხილვანა	ხულო	1631
117	ურეხი	ურეხი	10726	7ურეხი	ხელვაჩაური	10726
118	ქელა	დაბა ქელა	9036	33ქელა	ქელა	3679
				პირველი მაისი	ქელა	1515
				ოქტომბერი	ქელა	1007
				მერისი	ქელა	1336
				ზვარე	ქელა	1499
119	ქობულეთი	ქ. ქობულეთი	18556	1ქობულეთი	ქობულეთი	18556
120	ლორჯომი	ლორჯომი	4592	16ლორჯომი	ხულო	4592
121	შუახევი	დაბა შუახევი	9531	26შუახევი	შუახევი	2699
				უჩამბა	შუახევი	2814
				ზამლეთი	შუახევი	4018
122	ჩაისუბანი	ჩაისუბანი	9848	7ჩაისუბანი	ქობულეთი	3117
				ხალა	ქობულეთი	3513
				საჩინო	ქობულეთი	3218

123	ჩაქვი	დაბა ჩაქვი	15552	6	ჩაქვი	ქობულეთი	10115
					ციხისძირი	ქობულეთი	5437
124	ცხმორისი	ცხმორისი	7599	19	ცხმორისი	ქედა	3468
					დანდალო	ქედა	2618
					წონიარისი	ქედა	1513
125	ჭვანა	ბარათაული	7176	24	ჭვანა	შუახევი	3686
					ბარათაული	შუახევი	1756
					წყალსაყარი	შუახევი	1734
126	ხელვაჩაური	დაბა ხელვაჩაური	16550	10	ხელვაჩაური	ხელვაჩაური	6143
					შარაბიძეები	ხელვაჩაური	10407
127	ხულო	დაბა ხულო	9926	19	ხულო	ხულო	1142
					დეკანაშვილები	ხულო	5760
					ვაშლოვანი	ხულო	3024
გურია							
151	ოზურგეთი	ქ. ოზურგეთი	18705	1	ოზურგეთი	ოზურგეთი	18705
152	აცანა-სილაური	აცანა	8939	18	აცანა	ლანჩხუთი	1401
					აკეთი	ლანჩხუთი	2203
					მამათი	ლანჩხუთი	1165
					ძიმიტი	ოზურგეთი	1877
					სილაური	ოზურგეთი	1063
					ჯუმათი	ოზურგეთი	1230
153	გოგოლესუბანი	შუა განახლება	3998	6	განახლება	ჩოხატაური	1220
					შუა განახლება	ჩოხატაური	913
					გოგოლესუბანი	ჩოხატაური	1051
					ზომლეთი	ჩოხატაური	814
154	გუთური	გუთური	6624	14	გუთური	ჩოხატაური	1111
					გორაბერეჟოული	ჩოხატაური	766
					ჩაისუბანი	ჩოხატაური	1210
					ქვენობანი	ჩოხატაური	1990
					ხილისთავი	ჩოხატაური	1547
155	ლაითური	მერია	16609	15	მერია	ოზურგეთი	3627
					ლაითური	ოზურგეთი	3556
					ნარუჯა	ოზურგეთი	1295
					გურიანთა	ოზურგეთი	2353
					ოზურგეთი	ოზურგეთი	1882
					ბაილეთი	ოზურგეთი	1271
					კონჭკათი	ოზურგეთი	1654
					თხინვალი	ოზურგეთი	971
156	ლანჩხუთი	ქ. ლანჩხუთი	15537	14	ლანჩხუთი	ლანჩხუთი	7873
					მანხვარეთი	ლანჩხუთი	880
					შუესუთი	ლანჩხუთი	2122
					ნიგოთი	ლანჩხუთი	3298
					გვიმრალაური	ლანჩხუთი	1364
157	ლესა-ჭინათი	ლესა	9839	14	ლესა-ჭინათი	ლანჩხუთი	1944
					ნიგვზიანი	ლანჩხუთი	3068
					ნინოშვილი	ლანჩხუთი	767
					ჯურუყვეთი	ლანჩხუთი	1977
					ჩიბათი	ლანჩხუთი	2083

158	ნაბელავი	ქვემო ერკეთი	3974	13	ერკეთი	ჩოხატაური	1087
					ნაბელავი	ჩოხატაური	1142
					ზოტი	ჩოხატაური	1175
					ხევი	ჩოხატაური	570
159	ნასაკირალი	დაბა ნასაკირალი	13035	19	ბახვი	ოზურგეთი	2840
					ნასაკირალი	ოზურგეთი	2550
					დვბზუ	ოზურგეთი	2532
					მელექედური	ოზურგეთი	1519
					ასკანა	ოზურგეთი	1458
					მთისპირი	ოზურგეთი	910
					ნავომარი	ოზურგეთი	1226
160	ნატანები	დაბა ურეკი	11836	10	ნატანები	ოზურგეთი	5653
					ურეკი	ოზურგეთი	1422
					შრომა	ოზურგეთი	4761
161	სურები	ბუკისციხე	1796	13	ბუკისციხე	ჩოხატაური	993
					დიდივანი	ჩოხატაური	191
					შუა სურები	ჩოხატაური	234
					ზემო სურები	ჩოხატაური	378
162	სუფსა	სუფსა	10362	18	სუფსა	ლანჩხუთი	3925
					ჩოჩხათი	ლანჩხუთი	3082
					ღრმაღელე	ლანჩხუთი	3355
163	შემოქმედი	შემოქმედი	14405	22	შემოქმედი	ოზურგეთი	3313
					ლიხაური	ოზურგეთი	2708
					მაკვანეთი	ოზურგეთი	1974
					ვაკიჯვარი	ოზურგეთი	1476
					ჭანიეთი	ოზურგეთი	1002
					ცხემლისხიდი	ოზურგეთი	1943
					ბოხვაური	ოზურგეთი	1989
164	ჩოხატაური	დაბა ჩოხატაური	7698	16	ჩოხატაური	ჩოხატაური	2130
					დაბლაციხე	ჩოხატაური	883
					ფარცხმა	ჩოხატაური	1547
					კონხარი	ჩოხატაური	1722
					საჭამიასკერი	ჩოხატაური	1063
					ზემონეთი	ჩოხატაური	353
სამეგრელო							
201	ზუგდიდი	ქ. ზუგდიდი	68894	1	ზუგდიდი	ზუგდიდი	68894
202	აბაშა	ქ. აბაშა	12106	10	აბაშა	აბაშა	6430
					სამიქაო	აბაშა	1812
					ონტოფო	აბაშა	859
					სეფიეთი	აბაშა	1114
					წყემი	აბაშა	800
					ძველი აბაშა	აბაშა	1091
203	ანაკლია	ანაკლია	7519	5	ანაკლია	ზუგდიდი	3331
					ერგეტა	ზუგდიდი	1497
					განარჯიის მუხური	ზუგდიდი	2691
204	ღარჩელი	ღარჩელი	14221	9	ღარჩელი	ზუგდიდი	6351
					დიდი ნეძი	ზუგდიდი	1583
					ორსანტია	ზუგდიდი	4499

				ორულუ	ზუგდიდი	1788
205	ღიღი ჭყონი	ღიღი ჭყონი	13160	24	ღიღი ჭყონი	4355
				გაჭედოლი	მარტვილი	2114
				გურძემი	მარტვილი	1070
				სალხინო	მარტვილი	3481
				თამაკონი	მარტვილი	2140
206	ინგირი	ინგირი	10534	3	ინგირი	6779
				ახალი აბასთუმანი	ზუგდიდი	3755
207	კახათი	კახათი	16280	7	კახათი	5930
				ახალკახათი	ზუგდიდი	2037
				კოკი	ზუგდიდი	2926
				ოქტომბერი	ზუგდიდი	2734
				შამგონა	ზუგდიდი	2653
208	ლესიჭინე	ახუთი	12401	26	ახუთი	2155
				ლესიჭინე	ჩხოროწყუ	4074
				ნაკიანი	ჩხოროწყუ	465
				კიწია	მარტვილი	1607
				ფოცხო	სენაკი	1933
				ლემამე	სენაკი	1241
				უშაფათი	სენაკი	926
209	ლესინდრაკო	ბანძა	14323	22	ბანძა	2236
				აბედათი	მარტვილი	2552
				ლესინდრაკო	მარტვილი	2043
				ნაგვაზავო	მარტვილი	2306
				ნაჯანავო	მარტვილი	1643
				ონოლია	მარტვილი	1069
				ვედიდკარი	მარტვილი	2474
210	მარანი	მარანი	9070	17	მარანი	2290
				გეზათი	აბაშა	835
				ნეასაკო	აბაშა	1276
				პირველი მაისი	აბაშა	1966
				ქოლობანი	აბაშა	1391
				ტყვირი	აბაშა	1312
211	მარტვილი	ქ. მარტვილი	11425	12	მარტვილი	5609
				ინჩხური	მარტვილი	1718
				ნახუნავო	მარტვილი	1087
				სერგეთი	მარტვილი	1316
				ხუნწი	მარტვილი	1695
212	ნარაზენი	ახალსოფელი	8283	7	ახალსოფელი	4507
				ნარაზენი	ზუგდიდი	3776
213	ნაფინხოვო	ნაფინხოვო	8797	20	ნაფინხოვო	2062
				თაია	ჩხოროწყუ	737
				ჭოლა	ჩხოროწყუ	1886
				ლოშაყე	მარტვილი	494
				კურზუ	მარტვილი	1766
				ტალერი	მარტვილი	1852
214	ოღიში	კორცხელი	8482	7	ოღიში	3817
				კორცხელი	ზუგდიდი	2644

				ჭკადუაში	ზუგდიდი	2021
215	რუხი	რუხი	16271	6რუხი	ზუგდიდი	7753
				ჩხორია	ზუგდიდი	5253
				რიყე	ზუგდიდი	3265
216	საჩინო	საჩინო	5804	10საჩინო	წალენჯიხა	2297
				ჯგალი	წალენჯიხა	2673
				მედანი	წალენჯიხა	834
217	საჯიჯაო	შუა ხორში	11711	30ხორში	სენაკი	1553
				ეკი	სენაკი	905
				მენჯი	სენაკი	1423
				ზანა	სენაკი	1484
				ახალხიბულა	ხობი	2121
				საჯიჯაო	ხობი	3329
				ძველი ხიბულა	ხობი	896
218	სენაკი	ქ. სენაკი	28082	1სენაკი	სენაკი	28082
219	სუჯუნა	სუჯუნა	7531	14სუჯუნა	აბაშა	2320
				კეთილარი	აბაშა	1203
				ნორიო	აბაშა	2502
				ზანათი	აბაშა	1506
220	ფახულანი	ჭალე	7030	10ჭალე	წალენჯიხა	2076
				ფახულანი	წალენჯიხა	3828
				მუჟავა	წალენჯიხა	1126
221	ფოთი	ქ. ფოთი	47149	1ფოთი	ფოთი	47149
222	ქვალონი	თეკლათი	8113	15თეკლათი	სენაკი	2500
				ახალსოფელი	სენაკი	1817
				ქვემო ქვალონი	ხობი	3014
				ზემო ქვალონი	ხობი	782
223	ჩხორლოწყუ	დაბა ჩხორლოწყუ	8431	6ჩხორლოწყუ	ჩხორლოწყუ	5040
				ლეწურწუმე	ჩხორლოწყუ	1495
				ქვედა ჩხორლოწყუ	ჩხორლოწყუ	1896
224	ძველი სენაკი	ძველი სენაკი	9638	17ნოსირი	სენაკი	2805
				გეჯეთი	სენაკი	1261
				ნოქალაქევი	სენაკი	1561
				ძველი სენაკი	სენაკი	4011
225	წალენჯიხა	ქ. წალენჯიხა	8956	1წალენჯიხა	წალენჯიხა	8956
226	ჭალადიდი	საბაჟო	11009	19ქვემო ჭალადიდი	ხობი	2584
				ახალსოფელი	ხობი	1733
				პატარა ფოთი	ხობი	1944
				პირველი ხორგა	ხობი	788
				ქარიატა	ხობი	897
				საგვიჩიო	ხობი	645
				შუა ხორგა	ხობი	1449
				ყულეკი	ხობი	359
				ზემო ჭალადიდი	სენაკი	610
227	ჭითაწყარი	ურთა	10490	8ცაიში	ზუგდიდი	3682
				აბასთუმანი	ზუგდიდი	1674
				ურთა	ზუგდიდი	1119
				ჭითაწყარი	ზუგდიდი	4015

228	ხაბუძე	ხაბუძე	11127	11	ხაბუძე	ჩხორი	3623
					მუხური	ჩხორი	2910
					ზუმი	ჩხორი	1548
					მიქავა	წალენჯიხა	1076
					ნაკიფე	წალენჯიხა	1970
229	ხეთა	ლარჩვა	10124	14	ხეთა	სობი	4271
					თორსა-დღვაბა	სობი	1367
					ხამისკური	სობი	1759
					ბულიწყე(პირველი მისი)	სობი	2727
230	სობი	ქ. სობი	10575	11	სობი	სობი	5604
					ბია	სობი	825
					გურუფელი	სობი	1043
					ნოჯიხევი	სობი	3103
231	ჯიხასკარი	ყულიშკარი	10892	11	ჯიხასკარი	ზუგდიდი	2368
					გრიგოლიში	ზუგდიდი	797
					ჭაქინჯი	ზუგდიდი	1687
					ყულიშკარი	ზუგდიდი	1934
					კირცხი	ჩხორი	2233
					ობუჯი	წალენჯიხა	1873
232	ჯვარი	ქ. ჯვარი	13424	8	ჯვარი	წალენჯიხა	6966
					ჩქალერი	წალენჯიხა	1092
					ეწერი	წალენჯიხა	1064
					ლია	წალენჯიხა	4302
რაჭა-ლეჩხუმი-სვანეთი							
301	ცაგერი	ქ. ცაგერი	6579	14	ცაგერი	ცაგერი	1961
					ჩხუტელი	ცაგერი	1027
					ლასურიში	ცაგერი	1180
					ლუხვანო	ცაგერი	420
					ქვედა ცაგერი	ცაგერი	1991
302	ამბროლაური	ქ. ამბროლაური	4555	14	ამბროლაური	ამბროლაური	2541
					ხიდიკარი (კვაცხეთი)	ამბროლაური	637
					იწა	ამბროლაური	476
					სხვადა	ამბროლაური	223
					წესი	ამბროლაური	678
303	ზუბი-ოყურეში	წიფერჩი	3220	14	წიფერჩი	ცაგერი	1145
					ალვი	ცაგერი	418
					ოყურეში	ცაგერი	729
					ზუბი	ცაგერი	928
304	იფარი	ბოგრეში	1155	14	იფარი	მესტია	387
					კალი	მესტია	172
					წვირმი	მესტია	596
305	ლატალი	ბეჩო	4657	54	ბეჩო	მესტია	1287
					ცხუმარი	მესტია	603
					ეცერი	მესტია	925
					ფარი	მესტია	364
					ლატალი	მესტია	1478
306	ლენტეხი	დაბა ლენტეხი	3909	17	ლენტეხი	ლენტეხი	2628
					ხელელი	ლენტეხი	1281

307	ლუხუნისწყლი	ლიხეთი	1264	3	ლუხუნისწყლი	ამბროლაური	1264
308	მესტია	დაბა მესტია	4761	19	მესტია	მესტია	2575
					ლენჯერი	მესტია	1179
					მულახი	მესტია	1007
309	ნიკორწმინდა	ნიკორწმინდა	2314	15	ნიკორწმინდა	ამბროლაური	850
					ველევი	ამბროლაური	303
					ჭელიაღელე	ამბროლაური	817
					ხოტევი	ამბროლაური	340
					ხარისტვალა	ამბროლაური	4
310	ონი	ქ. ომი	5365	30	ონი	ონი	3342
					პიპილეთი	ონი	276
					ცხმორი	ონი	134
					საკათ	ონი	390
					შეუბანი	ონი	742
					წელისი	ონი	481
311	ორბელი	ორბელი	3771	14	ორბელი	კაგერი	2413
					ლაილაში	კაგერი	858
					უსახელო	კაგერი	500
312	ჯახუნდერი	ჯახუნდერი	3758	34	ჯახუნდერი	ლენტეხი	1384
					ცანა	ლენტეხი	88
					ჩიხარეში	ლენტეხი	1190
					ჩოლური	ლენტეხი	1096
313	რცხმელური	რცხმელური	1324	9	რცხმელური	ლენტეხი	811
					ხოფური	ლენტეხი	513
314	სადმელი	ბუგეული	3309	14	სადმელი	ამბროლაური	1789
					ბუგეული	ამბროლაური	996
					ზნაკვი	ამბროლაური	524
415	სორი	სორი	1149	22	ფარახეთი	ონი	316
					ბარი	ონი	198
					კვანშიეთი	ონი	125
					მრავალძალი	ონი	19
					სორი	ონი	352
					შქმერი	ონი	139
316	ტვიში	ალპანა	3052	17	ალპანა	კაგერი	1206
					ნაკურალეში	კაგერი	210
					ღვირიში	კაგერი	869
					ტვიში	კაგერი	767
317	უმგული	ჟიბიანი	288	4	უმგული	მესტია	288
318	ლები	უწერა	2763	13	უწერა	ონი	630
					გლოლა	ონი	385
					გომი	ონი	216
					ჭიორა	ონი	235
					ლარი	ონი	557
					ლები	ონი	740
319	ცახი	ღადიში	1202	13	ღადიში	ამბროლაური	472
					ცახი	ამბროლაური	297
					ნამანევი	ამბროლაური	433
320	ხაიში	ხაიში	3387	44	ხაიში	მესტია	1376

				ნაკრა	მესტია	384
				ჭუბერი	მესტია	1257
				ლახამულა	მესტია	370
321	ხვანჭკარა	ჭრებალო	3435	12 ხვანჭკარა	ამბროლაური	1800
				ჭრებალო	ამბროლაური	903
				ჭყვიში	ამბროლაური	732
იმერეთი						
401	ქუთაისი	ქ. ქუთაისი	185965	1 ქუთაისი	ქუთაისი	185965
402	არგვეთი	არგვეთი	13471	14 მერჯვეი	საჩხერე	2393
				არგვეთი	საჩხერე	6303
				გორისა	საჩხერე	2245
				ჯალაურთა	საჩხერე	2530
403	ბაღდათი	ქ. ბაღდათი	9068	12 ბაღდათი	ბაღდათი	4724
				ზეგანი	ბაღდათი	818
				საკრაულა	ბაღდათი	433
				ხანი	ბაღდათი	849
				ნერგვეთი	ბაღდათი	2244
404	ბზვანი-ზეინდარი	ამალღება	11433	13 ზეინდარი	ვანი	2418
				ამალღება	ვანი	2042
				ბზვანი	ვანი	2299
				გორა	ვანი	2082
				საპრასია	ვანი	987
				უხუთი	ვანი	867
				ძულუხი	ვანი	738
405	ბორითი	ხუნევი	7354	21 ხუნევი	ხარაგაული	1950
				ბორითი	ხარაგაული	2542
				ნადაბური	ხარაგაული	484
				ლორეშა	ხარაგაული	1016
				ხევი	ხარაგაული	1362
406	გეგუთი	გეგუთი	13789	5 გეგუთი	წყალტუბო	5823
				ოფშკვითი	წყალტუბო	2368
				პატრიკეთი	წყალტუბო	3153
				საყულია	წყალტუბო	2445
407	გომი-შუამთა	შუამთა	12704	30 შუამთა	ვანი	3154
				მუქელი	ვანი	918
				ტობანიერი	ვანი	1879
				ყუმური	ვანი	1098
				გომი	სამტრედია	4806
				ოფეთი	სამტრედია	849
408	გუმბრა	გუმბრა	10049	7 გუმბრა	წყალტუბო	6302
				გვიშტიბი	წყალტუბო	3747
409	ღიმი	ღიმი	11303	7 ღიმი	ბაღდათი	4450
				ვარციხე	ბაღდათი	1942
				მეორე ობჩა	ბაღდათი	1419
				პირველი ობჩა	ბაღდათი	1960
				როკითი	ბაღდათი	1532
410	ვანი	ქ. ვანი	13852	13 ვანი	ვანი	4641
				ციხესულორი	ვანი	1410

				დიხაშხო	ვანი	2620
				გაღილი	ვანი	465
				სალხინო	ვანი	2143
				სულორი	ვანი	1125
				ზედა ვანი	ვანი	1448
411	ზესტაფონი	ქ. ზესტაფონი	24158	1 ზესტაფონი	ზესტაფონი	24158
412	ზოდი	ზოდი	9734	17 ზოდი	ჭიათურა	4062
				სარქველეთუბანი	ჭიათურა	1476
				წირქვალი	ჭიათურა	3506
				ხვაშითი	ჭიათურა	690
413	თერჯოლა	ქ. თერჯოლა	14856	13 თერჯოლა	თერჯოლა	5489
				ალისუბანი	თერჯოლა	2744
				ახალი თერჯოლა	თერჯოლა	1879
				გოგნი	თერჯოლა	527
				რუფოთი	თერჯოლა	2596
				ჩხარი	თერჯოლა	1621
414	ივანდიდი	დიდი კუხი	6912	8 კუხი	ხონი	2757
				დედალაური	ხონი	1798
				ივანდიდი	ხონი	2357
415	კლდეეთი	ცხრაწყარო	10566	12 ცხრაწყარო	ზესტაფონი	2413
				კლდეეთი	ზესტაფონი	4150
				კვალითი	ზესტაფონი	4003
416	კორბოული	კორბოული	7295	8 კორბოული	საჩხერე	5836
				ჭალოვანი	საჩხერე	1459
417	კულაში	დაბა კულაში	12210	15 კულაში	სამტრედია	1962
				მელაური	სამტრედია	2249
				ნაბაკევი	სამტრედია	2787
				ლანირი	სამტრედია	2003
				გონჯინაიში	ხონი	1012
				ქუტირი	ხონი	2197
418	მათხოჯი	მათხოჯი	8896	24 მათხოჯი	ხონი	2448
				გორდი	ხონი	1387
				კინჩხა	ხონი	416
				ნახახულევი	ხონი	3902
				ძეძილეტი	ხონი	743
419	მალაკი	მალაკი	7181	5 მალაკი	წყალტუბო	5764
				გუბი	ხონი	1417
420	ნიგოზეთი	უსახელო	8065	13 ნიგოზეთი	ჭიათურა	5275
				მანდაეთი	ჭიათურა	2790
421	ორპირი	ორპირი	9110	29 ორპირი	ტყიბული	2617
				ჯვარისა	ტყიბული	971
				კურსები	ტყიბული	2723
				გურნა	ტყიბული	1364
				სოჩხეთი	ტყიბული	1435
422	ოფურჩხეთი	გუმათი	7472	22 ოფურჩხეთი	წყალტუბო	2641
				დღნორისა	წყალტუბო	1046
				მეჩქენა	წყალტუბო	699
				რიონი	წყალტუბო	3086

423	საზანო	ქველა საზანო	13295	15	ქველა საზანო	ზესტაფონი	4725
					ზოვრეთი	ზესტაფონი	2097
					თუზი	თერჯოლა	2782
					ზელა საზანო	თერჯოლა	3691
424	საირხე	ითხვისი	10063	7	საირხე	საჩხერე	4438
					ქორეთი	საჩხერე	1942
					ითხვისი	ჭიათურა	3683
425	სამტრედია	ქ. სამტრედია	29761	1	სამტრედია	სამტრედია	29761
426	საქარა	ზელა საქარა	15726	14	ქველა საქარა	ზესტაფონი	5174
					ზელა საქარა	ზესტაფონი	3123
					ბოსლევი	ზესტაფონი	2421
					დილიკაური	ზესტაფონი	2675
					ღვანკითი	თერჯოლა	2333
427	საჩხერე	ქ. საჩხერე	10227	6	საჩხერე	საჩხერე	6660
					ცხომარეთი	საჩხერე	779
					სარეკი	საჩხერე	2788
428	საჯავახო	საჯავახო	5218	13	საჯავახო	სამტრედია	1885
					ტოლები	სამტრედია	2296
					გამოჩინებული	სამტრედია	352
					გორმაღალი	სამტრედია	685
429	სვერი	სვერი	7037	11	გეზრულა	ჭიათურა	576
					სვერი	ჭიათურა	2126
					პერევისა	ჭიათურა	4335
430	სვირი	მეორე სვირი	10828	7	მეორე სვირი	ზესტაფონი	5076
					პირველი სვირი	ზესტაფონი	3068
					როდინაული	ზესტაფონი	2684
431	სიმონეთი	ქველა სიმონეთი	12622	11	ქველა სიმონეთი	თერჯოლა	2829
					ბარდუბანი	თერჯოლა	1923
					ეწრი	თერჯოლა	1859
					სიქთარვა	თერჯოლა	2152
					ზელა სიმონეთი	თერჯოლა	1824
					ძვერი	თერჯოლა	2035
432	ტყიბული	ქ. ტყიბული	16714	2	ტყიბული	ტყიბული	14464
					მუხურა	ტყიბული	2250
433	ფარცხანაყანევი	ფარცხანაყანევი	12599	6	ფარცხანაყანევი	წყალტუბო	5729
					მუხიანი	წყალტუბო	2735
					ქვიტირი	წყალტუბო	4135
434	ფერსათი	როზი	10994	8	როზი	ბაღდათი	2162
					ფერსათი	ბაღდათი	3627
					წითელხევი	ბაღდათი	3075
					ფერეთა	ვანი	978
					სალომინაო	ვანი	1152
435	ქვაციხე	დიდი კაცხი	13987	17	კაცხი	ჭიათურა	4826
					ქვაციხე	ჭიათურა	2953
					რვანი	ჭიათურა	1958
					ვაჭევი	ჭიათურა	1544
					ხრეთი	ჭიათურა	2706
436	შორაპანი	ღაბა შორაპანი	10441	22	შორაპანი	ზესტაფონი	1597

					ფუთი	ზესტაფონი	2212
					ილეძი	ზესტაფონი	1360
					სანახშირე	ზესტაფონი	2334
					შროშა	ზესტაფონი	1358
					ძირულა	ზესტაფონი	1580
437	წიფა	მარელისი	8217	27	სალანძილე	ხარაგაული	1830
					მოლითი	ხარაგაული	1727
					ვახანი	ხარაგაული	1066
					წიფა	ხარაგაული	830
					ზვარე	ხარაგაული	1003
					ლეღვანი	ხარაგაული	1761
438	წყალტუბო	ქ. წყალტუბო	16841	1	წყალტუბო	წყალტუბო	16841
439	წყალტუბო	ქველიშორი	7375	7	წყალტუბო	წყალტუბო	4858
					ცხუნკური	წყალტუბო	2517
440	ჭალა	ჩინა	9473	21	ჩინა	საჩხერე	4573
					ჭალა	საჩხერე	4900
441	ჭიათურა	ქ. ჭიათურა	13835	1	ჭიათურა	ჭიათურა	13835
442	ჭოგნარი	ჭოგნარი	9212	10	ჭოგნარი	თერჯოლა	1975
					გოლოგანი	თერჯოლა	2745
					კვანჭირი	თერჯოლა	2316
					ნახშირელე	თერჯოლა	2176
443	ხარაგაული	დაბა ხარაგაული	12314	30	ხარაგაული	ხარაგაული	2380
					ბაზალეთი	ხარაგაული	716
					ლაშე	ხარაგაული	1083
					ფარცხნალი	ხარაგაული	974
					კიცხი	ხარაგაული	2747
					სარგვეში	ხარაგაული	677
					ვარძია	ხარაგაული	1458
					წყალაფორეთი	ხარაგაული	1269
					ხიდარი	ხარაგაული	1010
444	ხონი	ქ. ხონი	11315	1	ხონი	ხონი	11315
445	ხრესილი	საწირე	5308	16	საწირე	ტყიბული	2904
					ხრესილი	ტყიბული	1233
					ცუცხვათი	ტყიბული	1171
446	ჯიხაიში	იანეთი	10821	14	იანეთი	სამტრედია	2607
					ბაში	სამტრედია	1511
					დიდი ჯიხაიში	სამტრედია	4552
					ეწერი	სამტრედია	2151
სამცხე-ჯავახეთი							
501	ახალციხე	ქ. ახალციხე	18452	1	ახალციხე	ახალციხე	18452
502	აბასთუმანი	დაბა აბასთუმანი	4755	14	აბასთუმანი	აღიგენი	1368
					ბენარა	აღიგენი	1160
					ვარხნი	აღიგენი	2227
503	აღიგენი	დაბა აღიგენი	6529	27	აღიგენი	აღიგენი	980
					გორგული	აღიგენი	1102
					ლელოვანი	აღიგენი	1196
					მლაშე	აღიგენი	1032
					მოხე	აღიგენი	1088

				ჭეჭელა	ადიგენი	1131
504	აზავრეთი	ალასტანი	7826	9 ალასტანი	ახალქალაქი	2461
				აზავრეთი	ახალქალაქი	3468
				კოთელია	ახალქალაქი	490
				ტურცხი	ახალქალაქი	1407
505	ასპინძა	დაბა ასპინძა	5947	4 ასპინძა	ასპინძა	3243
				დამალა	ასპინძა	1984
				ივერია	ასპინძა	345
				ოთა	ასპინძა	375
506	აწყური	აწყური	5646	12 აწყური	ახალციხე	2590
				აგარა	ახალციხე	1905
				ფერსა	ახალციხე	1151
507	ახალდაბა	დაბა ახალდაბა	5736	6 ახალდაბა	ბორჯომი	2377
				ყვიბისი	ბორჯომი	3359
508	ახალქალაქი	ქ. ახალქალაქი	9802	1 ახალქალაქი	ახალქალაქი	9802
509	ბაკურიანი	დაბა ბაკურიანი	4711	12 ბაკურიანი	ბორჯომი	2097
				ბაკურიანის ანდეზიტი	ბორჯომი	514
				ბალანთა	ბორჯომი	460
				ციხისჯვარი	ბორჯომი	644
				ტაბაწყური	ბორჯომი	996
510	ბარალეთი	ბარალეთი	7514	11 ბარალეთი	ახალქალაქი	4245
				კოჭიო	ახალქალაქი	3269
511	ბორჯომი	ქ. ბორჯომი	14445	1 ბორჯომი	ბორჯომი	14445
512	განძანი	ფოკა	6724	8 განძანი	ნინოწმინდა	2181
				განძანი	ნინოწმინდა	3841
				ტამბოკვა	ნინოწმინდა	702
513	გონდური	დიდი გონდური	5170	5 დიდი გონდური	ნინოწმინდა	5170
514	ღვირი	ღვირი	4494	7 ღვირი	ბორჯომი	2548
				ტაძრისი	ბორჯომი	1946
515	ეშტია	ეშტია	4530	4 ეშტია	ნინოწმინდა	4530
516	ვალე	ქ. ვალე	5031	1 ვალე	ახალციხე	5031
517	ვაჩიანი	სულდა	6430	9 ვაჩიანი	ახალქალაქი	3304
				კარწახი	ახალქალაქი	992
				სულდა	ახალქალაქი	2134
518	ზაკვი	არაგვა	9614	11 ზაკვი	ახალქალაქი	4861
				არაგვა	ახალქალაქი	4753
519	კარტიკამი	კარტიკამი	6230	6 კარტიკამი	ახალქალაქი	6230
520	კუმურდო	კუმურდო	4791	10 კუმურდო	ახალქალაქი	2932
				გოგაშენი	ახალქალაქი	460
				ოკამი	ახალქალაქი	833
				ხავეთი	ახალქალაქი	566
521	ნინოწმინდა	ქ. ნინოწმინდა	6287	1 ნინოწმინდა	ნინოწმინდა	6287
522	სათხე	სათხე	5123	4 სათხე	ნინოწმინდა	5123
523	უღე	უღე	5504	4 უღე	ადიგენი	3568
				არალი	ადიგენი	1936
524	ურაველი	ანდრიაწმინდა	3803	10 მინაძე	ახალციხე	1280
				ანდრიაწმინდა	ახალციხე	427
				ურაველი	ახალციხე	2096

525	ჩორჩანი	ჩორჩანი	3964	12	ჩორჩანი	ადიგენი	1028
					ბოლაჯური	ადიგენი	1368
					ფხერი	ადიგენი	514
					ზანავი	ადიგენი	1054
526	წალკერი	დაბა წალკერი	3036	17	წალკერი	ბორჯომი	1923
					გუჯარეთი	ბორჯომი	0
					გვერდისუბანი	ბორჯომი	57
					ტბა	ბორჯომი	1056
527	წყალთბილა	სხვილისი	8014	14	საძელი	ახალციხე	746
					პამაჯი	ახალციხე	1740
					სხვილისი	ახალციხე	2181
					წყალთბილა	ახალციხე	3347
528	წყრუთი	სვირი	5188	11	კლდე	ახალციხე	1581
					ელიაწმინდა	ახალციხე	956
					სვირი	ახალციხე	939
					წყრუთი	ახალციხე	1712
529	ძველი-იღუმალა	რუსთავი	2716	7	იღუმალა	ასპინძა	1023
					ორგორა	ასპინძა	341
					რუსთავი	ასპინძა	438
					ძველი	ასპინძა	914
530	ხანდო-დილისკა	პტენა	6098	4	პტენა	ახალქალაქი	310
					ჩუნჩხა	ახალქალაქი	359
					დილისკა	ახალქალაქი	2890
					ხანდო	ახალქალაქი	2539
531	ხანჩალი	დიდი ხანჩალი	5179	9	გორელოვკა	ნინოწმინდა	2590
					დიდი ხანჩალი	ნინოწმინდა	2589
532	ხიზაბავრა	ხერთვისი	4347	13	ტოლოში	ასპინძა	880
					აწყვიტა	ასპინძა	577
					ნაქალაქევი	ასპინძა	1213
					ვარგავი	ასპინძა	215
					ხიზაბავრა	ასპინძა	1462
533	ხოსპიო	ჯივრაშენი	3962	5	ხოსპიო	ახალქალაქი	2670
					ჯივრაშენი	ნინოწმინდა	1292
შიდა ქართლი							
601	გორი	ქ. გორი	49516	1	გორი	გორი	49516
602	აგარა	დაბა აგარა	15388	22	აგარა	ქარელი	6293
					აბისი	ქარელი	1420
					აკლევი	ქარელი	1449
					ბრეძა	ქარელი	2403
					ფცვა	ქარელი	2149
					მოხისი	ქარელი	1674
603	ახალგორი	დაბა ახალგორი	4297	20	ახალგორი	ახალგორი	2449
					ბოლი	ახალგორი	1446
					სალბიერი	ახალგორი	402
604	ბერბუკი	ტინისხიდი	10491	9	ტინისხიდი	გორი	1863
					თედოწმინდა	გორი	541
					ოთარშენი	გორი	576
					ბერბუკი	გორი	7511

605	გომი	გომი	12300	47	გომი	ხაშური	3673
					ალი	ხაშური	3770
					ფლევი	ხაშური	1760
					წალვლი	ხაშური	1402
					წრომი	ხაშური	670
					ხალები	ხაშური	100
					ხცისი	ხაშური	925
606	ღირბი	ღირბი	10851	13	ბრეთა	ქარელი	4667
					ღირბი	ქარელი	3028
					ღვანი	ქარელი	1565
					ავნევი (თიღვა)	ქარელი	1591
607	ზელდულეთი	ზელდულეთი	7420	15	შავშეები	გორი	2594
					ზელდულეთი	გორი	4826
608	იკოთი	იკოთი	2005	21	კორინთა	ახალგორი	887
					გღუ	ახალგორი	29
					იკოთი	ახალგორი	1089
609	კავთისხევი	კავთისხევი	9425	30	კავთისხევი	კასპი	2953
					ახალციხე	კასპი	1040
					ახალქალაქი	კასპი	3030
					ქემო გომი	კასპი	1335
					წინარეხი	კასპი	1067
610	კარალეთი	კარალეთი	11148	7	კარალეთი	გორი	6862
					ძევერა	გორი	4286
611	კასპი	ქ. კასპი	15233	1	კასპი	კასპი	15233
612	ლარგვისი	ლარგვისი	1401	43	ლარგვისი (დორეთკარი)	ახალგორი	441
					ცხრაძმა	ახალგორი	375
					ქარჩონი (ბალანნი)	ახალგორი	585
613	მეტეხი	ზემო ხანდაკი	12103	11	მეტეხი	კასპი	3419
					დოესი	კასპი	2953
					თელიანი	კასპი	1707
					ხოვლე	კასპი	1979
					ზემო ხანდაკი	კასპი	2045
614	მეჯვრისხევი	მეჯვრისხევი	11920	13	მეჯვრისხევი	გორი	7402
					ახალუბანი	გორი	4518
615	მცხეთა	ქ. მცხეთა	7718	1	მცხეთა	მცხეთა	7718
616	მუხრანი	მუხრანი	13068	10	მუხრანი	მცხეთა	7841
					ქსოვრისი	მცხეთა	2190
					წეროვანი	მცხეთა	3037
617	ოკამი	სამთავისი	11746	27	ოკამი	კასპი	5005
					კოდისწყარო	კასპი	1526
					ლამისყანა	კასპი	1961
					ქემო ჭალა	კასპი	2236
					სამთავისი	კასპი	1018
618	რუისი	რუისი	8975	5	რუისი	ქარელი	6032
					ურბნისი	ქარელი	1334
					ბებნისი	ქარელი	1609
619	სურამი	დაბა სურამი	15039	15	სურამი	ხაშური	11333
					ცოცხნარა	ხაშური	1173

				ოსიაური	ხაშური	2533
620	ტიძნისი	ერედვი	12792	27ტიძნისი	გორი	4499
				დიცი	გორი	2386
				ბერულა (ერედვი)	გორი	2963
				ვანათი (ერედვი)	გორი	703
				ქსუისი (ერედვი)	გორი	2006
				ბელოთი (ერედვი)	გორი	235
621	ტყვიავი	ტყვიავი	9701	10ტყვიავი	გორი	6296
				მერეთი	გორი	3405
622	ქარელი	ქ. ქარელი	7185	1ქარელი	ქარელი	7185
623	ქსანი	ქსანი	11784	12ქსანი	მცხეთა	3293
				ნიჩბისი	მცხეთა	1845
				ძეგვი	მცხეთა	2936
				ალაიანი	კასპი	3710
624	ქურთა	ქურთა	7323	10ქურთა	გორი	4743
				ქემერტი	გორი	2580
625	შინდისი	შინდისი	14176	11შინდისი	გორი	6179
				ნიქოზი	გორი	2621
				ვარიანი	გორი	5376
626	ცხრამუხა	ქვიშხეთი	6815	16ქვიშხეთი	ხაშური	4888
				ცხრამუხა	ხაშური	1927
627	ხაშური	ქ. ხაშური	28560	1ხაშური	ხაშური	28560
628	ხვედურეთი	კეხიჯვარი	8023	41კეხიჯვარი	ქარელი	2366
				ზღუდერი	ქარელი	1034
				ახალსოფლი	ქარელი	674
				ზემო ხვედურეთი	ხაშური	3949
629	ხიდისთავი	ხიდისთავი	14199	60ხიდისთავი	გორი	3850
				აბენი	გორი	3902
				ბოშური	გორი	1014
				მღებრიანი	გორი	0
				ქვასვრელი	გორი	3117
				საყავრე	გორი	0
				სკრა	გორი	2316
ქვემო ქართლი						
701	ბოლნისი	ქ. ბოლნისი	9944	1ბოლნისი	ბოლნისი	9944
702	აკაურთა	ქვეში	16821	20ქვეში	ბოლნისი	3067
				აკაურთა	ბოლნისი	6253
				დარბაზი	ბოლნისი	4805
				რატევანი	ბოლნისი	2083
				ტანძია	ბოლნისი	613
703	ალგეთი	ალგეთი	20357	10ალგეთი	მარნეული	13880
				ქურთლარი	მარნეული	6477
704	არჯევან-სარვანი	ბაშქოი	2361	9ბაშქოი	წალკა	592
				არჯევან-სარვანი	წალკა	1162
				თეჯისი	წალკა	607
705	ასურეთი	ჯორჯიაშვილი	4105	9ჯორჯიაშვილი	თეთრიწყარო	2188
				ასურეთი	თეთრიწყარო	1917
706	აშკალა	აშკალა	4777	7აშკალა	წალკა	2043

				ჩივთქილისა	წალკა	468
				გუმბათი	წალკა	471
				ჯინისი	წალკა	304
				კაბური	წალკა	491
				ხაჩკოი	წალკა	1000
707	ბედიანი	დაბა ბედიანი	3544	35 ბედიანი	წალკა	462
				ვომარეთი	დმანისი	1146
				სარკინეთი	დმანისი	160
				ირაგა	თეთრიწყარო	477
				კლდეისი	თეთრიწყარო	90
				ჭივჭავი	თეთრიწყარო	1209
708	ბოლნისი	ქვემო ბოლნისი	10573	5 ქვემო ბოლნისი	ბოლნისი	6766
				ბოლნისი	ბოლნისი	3807
709	გამარჯვება	გამარჯვება	7505	2 გამარჯვება	გარდაბანი	5282
				ახალი სამგორი	გარდაბანი	2223
710	გარდაბანი	ქ. გარდაბანი	11858	1 გარდაბანი	გარდაბანი	11858
711	გაჩიანი	ალთაქლა	11306	3 გაჩიანი (ალთაქლა)	გარდაბანი	4229
				ყარათაქლა	გარდაბანი	2936
				ყარაჯალარი	გარდაბანი	4141
712	დიდი დმანისი	საფარლო	10760	18 დიდი დმანისი	დმანისი	2110
				ამამლო	დმანისი	4220
				გეგუთი	დმანისი	791
				ირგანჩაი	დმანისი	2678
				მაშავერა	დმანისი	874
				საკირე	დმანისი	87
713	დმანისი	ქ. დმანისი	15968	31 დმანისი	დმანისი	3427
				დმანისი	დმანისი	1375
				განთიადი	დმანისი	1898
				კამარლო	დმანისი	1162
				კიროვისი	დმანისი	1994
				ქვემო ოროზმანი	დმანისი	2434
				ყარაბულაღი	დმანისი	2264
				ყიზილქილისა	დმანისი	1414
714	თეთრიწყარო	ქ. თეთრიწყარო	8032	14 თეთრიწყარო	თეთრიწყარო	4041
				ჩხიკვათა	თეთრიწყარო	554
				დაღეთი	თეთრიწყარო	752
				გოლთეთი	თეთრიწყარო	1057
				წინწყარო	თეთრიწყარო	1628
715	თამარისი	დაბა თამარისი	22442	21 თამარისი	ბოლნისი	3958
				ნახიდური	ბოლნისი	9026
				რაჭისუბანი	ბოლნისი	2346
				თამარისი	მარნეული	2274
				წერეთელი	მარნეული	4838
716	კაზრეთი	დაბა კაზრეთი	8295	2 კაზრეთი	ბოლნისი	8295
717	კოლა	კოლა	5731	12 კოლა	თეთრიწყარო	2515
				ბორბალო	თეთრიწყარო	2034
				ღურანუკი	თეთრიწყარო	190
				მარაბლა	თეთრიწყარო	395

				საიში	თეთრიწყარო	597
718	კოჯორი	დაბა კოჯორი	7022	8 კოჯორი	გარდაბანი	2244
				ტაბახმელა	გარდაბანი	4778
719	ლემშვენეირა	ლემშვენეირა	8807	8 კალინინო	გარდაბანი	5982
				ლემშვენეირა	გარდაბანი	2825
720	მანგლისი	დაბა მანგლისი	5710	27 მანგლისი	თეთრიწყარო	3008
				ახალსოფელი	თეთრიწყარო	536
				ორბეთი	თეთრიწყარო	970
				შეხვეტილა	თეთრიწყარო	327
				თონეთი	თეთრიწყარო	869
721	მარნეული	ქ. მარნეული	27189	2 მარნეული	მარნეული	20065
				ყიზილ-აჯლო	მარნეული	7124
722	მარტყოფი	მარტყოფი	13656	6 მარტყოფი	გარდაბანი	10646
				ახალსოფელი	გარდაბანი	3010
723	ნაზარლო	ნაზარლო	17130	4 ნაზარლო	გარდაბანი	5808
				ჯანდარი	გარდაბანი	3118
				ქესალო	გარდაბანი	5612
				ვახტანგისი	გარდაბანი	2592
724	ნარდევანი	ელიქილისა	3695	8 ელიქილისა	წალკა	351
				აიაზმი	წალკა	595
				დარაქოი	წალკა	814
				ნარდევანი	წალკა	1516
				თიქილისა	წალკა	167
				წინწყარო	წალკა	252
725	რუსთავი	ქ. რუსთავი	116384	1 რუსთავი	რუსთავი	116384
726	სადახლო	სადახლო	18713	20 სადახლო	მარნეული	11299
				ახქერფი	მარნეული	977
				დამია-გიაურარხი	მარნეული	3660
				ოფრეთი	მარნეული	239
				წერაქვი	მარნეული	619
				ხოჯორნი	მარნეული	1919
727	სართიჭალა	სართიჭალა	10599	2 სართიჭალა	გარდაბანი	10599
728	ტალავერი	ტალავერი	13338	7 ტალავერი	ბოლნისი	8648
				მამხუტი	ბოლნისი	4690
729	ფონიჭალა	ფონიჭალა	13226	8 თელეთი	გარდაბანი	2786
				ფონიჭალა	გარდაბანი	5698
				კრწანისი	გარდაბანი	2560
				კუმიისი	გარდაბანი	2182
730	ქაფანახჩი	ქაფანახჩი	10196	6 ქაფანახჩი	მარნეული	10196
731	ყაჩალანი	ყაჩალანი	21520	16 ყაჩალანი	მარნეული	7247
				კასუმლო	მარნეული	7982
				ყულარი	მარნეული	6291
732	ყიზილქილისა	კუშჩი	5806	9 კუშჩი	წალკა	893
				ავრანლო	წალკა	726
				ბურნაშეთი	წალკა	468
				ოლიანგი	წალკა	405
				ოზნი	წალკა	754
				რეხა	წალკა	525

					ხანდო	წალკა	187
					ციხილიქილისა	წალკა	1848
733	შულავერი	დაბა შაუმიანი	13134	12	შულავერი	მარნეული	9007
					შაუმიანი	მარნეული	4127
734	წალკა	ქ. წალკა	3787	11	წალკა	წალკა	1741
					თრიალეთი	წალკა	414
					ახალიკი	წალკა	450
					ბეშთაშენი	წალკა	579
					დაშაში	წალკა	367
					გუნიაკალა	წალკა	236
მთიანეთი							
801	ჟინვალი	დაბა ჟინვალი	6043	43	ჟინვალი	დუშეთი	3700
					ჭონქაძე	დუშეთი	2343
802	ანანური	ანანური	2495	27	ანანური	დუშეთი	1692
					ჭართალი	დუშეთი	803
803	დუშეთი	ქ. დუშეთი	7315	1	დუშეთი	დუშეთი	7315
804	თიანეთი	დაბა თიანეთი	5889	28	თიანეთი	თიანეთი	3598
					არტანი	თიანეთი	410
					თუშურები	თიანეთი	732
					ზარიძეები	თიანეთი	1149
805	მჭადიჯვარი	ბაზალეთი	7618	45	მჭადიჯვარი	დუშეთი	3635
					ბაზალეთი	დუშეთი	3399
					გრემისხევი	დუშეთი	584
806	ჟებოტა	ჟებოტა	2142	14	ჟებოტა	თიანეთი	1428
					ახალსოფელი	თიანეთი	714
807	საგურამო	საგურამო	5202	17	საგურამო	მცხეთა	2017
					ცხვარიჭამია	მცხეთა	275
					გალავანი	მცხეთა	2910
808	სიონი	დაბა სიონი	2326	15	სიონი	თიანეთი	1319
					ნაქალაქარი	თიანეთი	1007
809	ფასანაური	დაბა ფასანაური	4730	75	ფასანაური	დუშეთი	2005
					გუდამყარი	დუშეთი	682
					ქვეშეთი	დუშეთი	1989
					გულაური	ყაზბეგი	54
810	ფშავი	მალაროსკარი	1002	30	მალაროსკარი	დუშეთი	848
					უკანაფშავი	დუშეთი	154
811	ყაზბეგი	დაბა ყაზბეგი	5207	40	ყაზბეგი	ყაზბეგი	1812
					გორისციხე	ყაზბეგი	943
					სიონი	ყაზბეგი	1463
					სნო	ყაზბეგი	942
					კობი	ყაზბეგი	47
812	მატილი	მატილი	251	9	მატილი	დუშეთი	251
813	წილკანი	მისაქციელი	10767	12	წილკანი	მცხეთა	5641
					მისაქციელი	მცხეთა	5126
814	ჭოპორტი	ჭოპორტი	3621	29	ჭოპორტი	დუშეთი	2197
					ლაფანანთკარი	დუშეთი	1151
					ხეობა	დუშეთი	273
815	ხევსურეთი	ბარისახო	615	38	ხევსურეთი	დუშეთი	615

816	ხევსურთსოფელი	ხევსურთსოფელი	3657	26	ხევსურთსოფელი	თიანეთი	992
					ჩეკურანთგორი	თიანეთი	324
					ლულელები	თიანეთი	956
					სიმონიანთხევი	თიანეთი	1385
კახეთი							
901	თელავი	ქ. თელავი	21805	1	თელავი	თელავი	21805
902	ალვანი	ზემო ალვანი	9896	7	ქვემო ალვანი	ახმეტა	3627
					მალრაანი	ახმეტა	1206
					ზემო ალვანი	ახმეტა	5063
903	ანაგა	ანაგა	6159	2	ანაგა	სიღნაღი	3222
					ვაქირი	სიღნაღი	2937
904	არბოშიკი	ოზაანი	4679	4	ოზაანი	დედოფლისწყარო	1250
					არბოშიკი	დედოფლისწყარო	1851
					გამარჯვება	დედოფლისწყარო	1578
905	აფენი	აფენი	10707	23	აფენი	ლაგოდეხი	5745
					არეშფერანი	ლაგოდეხი	989
					გიორგეთი	ლაგოდეხი	1301
					ლელიანი	ლაგოდეხი	2672
906	ახალსოფელი	ახალსოფელი	9347	11	ახალსოფელი	ყვარელი	6911
					ბალოჯიანი	ყვარელი	870
					მთისძირი	ყვარელი	927
					ფონა	ლაგოდეხი	639
907	ახმეტა	ქ. ახმეტა	8831	8	ახმეტა	ახმეტა	8571
					შახვეტილა	ახმეტა	260
908	ბოდბე	ქვემო ბოდბე	7234	4	ქვემო მაღარო	სიღნაღი	2737
					ბოდბე	სიღნაღი	4273
					ზემო მაღარო	სიღნაღი	224
909	ბოდბისხევი	ქვემო მაჩხაანი	9382	7	ბოდბისხევი	სიღნაღი	3841
					ქვემო მაჩხაანი	სიღნაღი	2075
					ზემო მაჩხაანი	დედოფლისწყარო	3466
910	გავაზი	გავაზი	8787	7	გავაზი	ყვარელი	3349
					კუჭატნი	ყვარელი	2057
					ჭიკაანი	ყვარელი	3381
911	გომბორი	გომბორი	2346	19	გომბორი	საგარეჯო	1092
					კოჭბაანი	საგარეჯო	392
					უჯარმა	საგარეჯო	482
					თეთრი წყლები	თელავი	380
912	გურჯაანი	ქ. გურჯაანი	15242	2	გურჯაანი	გურჯაანი	10029
					გურჯაანი	გურჯაანი	5213
913	დედოფლისწყარო	ქ. დედოფლისწყარო	12682	4	დედოფლისწყარო	დედოფლისწყარო	7724
					ჯაფარიძე	დედოფლისწყარო	2443
					წითელი წყარო	დედოფლისწყარო	2515
914	ვარდისუბანი	ვარდისუბანი	8789	4	ვარდისუბანი	თელავი	3288
					იყალთო	თელავი	2365
					რუისპირი	თელავი	3136
915	ველისციხე	მუკუზანი	8069	3	ველისციხე	გურჯაანი	6385
					მუკუზანი	გურჯაანი	1684
916	ვეჯინი	ვეჯინი	8696	4	ვეჯინი	გურჯაანი	3850

				კოლაგი	გურჯაანი	1385
				ჭანდარი	გურჯაანი	2220
				ძირკოკი	გურჯაანი	1241
917	კაბალი	კაბალი	11308	4 კაბალი	ლაგოდეხი	11308
918	კაკაბეთი	კაკაბეთი	8147	7 ყანდაურა	საგარეჯო	2924
				ბოგდანოვკა	საგარეჯო	677
				კაკაბეთი	საგარეჯო	4027
				შიბლიანი	საგარეჯო	519
919	კარდანახი	ბაკურციხე	8954	2 ბაკურციხე	გურჯაანი	3159
				კარდანახი	გურჯაანი	5795
920	კართუბანი	ვარდისუბანი	9025	12 ვარდისუბანი	ლაგოდეხი	2764
				კართუბანი	ლაგოდეხი	3689
				ულიანოვკა	ლაგოდეხი	2572
921	კაჭრეთი	კაჭრეთი	9094	10 კაჭრეთი	გურჯაანი	4057
				არაშენდა	გურჯაანი	2537
				ჯიმიტი	გურჯაანი	1692
				ნანიანი	გურჯაანი	694
				ჭერემი	გურჯაანი	114
922	კონდოლ-შალაური	კისისხევი	7778	4 კისისხევი	თელავი	2223
				ნასამხრალი	თელავი	543
				შალაური	თელავი	2523
				კონდოლი	თელავი	2489
923	კუეღრელაური	კურდღელაური	5454	2 კუეღრელაური	თელავი	4202
				გულგულა	თელავი	1252
924	ლაგოდეხი	ქ. ლაგოდეხი	7794	3 ლაგოდეხი	ლაგოდეხი	6875
				მაწიმი	ლაგოდეხი	919
925	ლამბალო	ლამბალო	18739	8 ბორმულანლო	საგარეჯო	4813
				დუზაგრამა	საგარეჯო	2840
				ლამბალო	საგარეჯო	6254
				თულარი	საგარეჯო	4832
926	მანავი	მანავი	8953	8 მანავი	საგარეჯო	3172
				ჩაილური	საგარეჯო	2076
				გიორგიწმინდა	საგარეჯო	2652
				თოხლიაური	საგარეჯო	1053
927	მატანი	მატანი	6723	8 მატანი	ახმეტა	5474
				საკობიანო	ახმეტა	1249
928	მთათუშეთი	ომალო	93	10 ომალო	ახმეტა	93
929	ნაფარეული	ნაფარეული	8649	8 ნაფარეული	თელავი	3481
				ფშაველი	თელავი	2743
				სანიორე	თელავი	1224
				ართანა	თელავი	1201
930	ნუკრიანი	ჩალაუბანი	5986	4 ჩალაუბანი	გურჯაანი	1096
				მელაანი	გურჯაანი	1406
				ნუკრიანი	სიღნაღი	2847
				ულიანოვკა	სიღნაღი	637
931	პანკისი	დუისი	8393	9 ჯოყოლო	ახმეტა	3359
				დუისი	ახმეტა	4367
				ზემო ხალაწანი	ახმეტა	667

932	პატარძეული	პატარძეული	8841	6	პატარძეული	საგარეჯო	3157
					კრასნოგორსკი	საგარეჯო	99
					ნინოწმინდა	საგარეჯო	2852
					უდაბნო	საგარეჯო	811
					ხაშმი	საგარეჯო	1922
933	საგარეჯო	ქ. საგარეჯო	12566	1	საგარეჯო	საგარეჯო	12566
934	წნორი	ქ. სიღნაღი	13013	4	სიღნაღი	სიღნაღი	2146
					წნორი	სიღნაღი	6066
					საქობო	სიღნაღი	4801
935	ტიბაანი	ტიბაანი	7781	4	ტიბაანი	სიღნაღი	2466
					ჯუგაანი	სიღნაღი	3099
					ძველი ანაგა	სიღნაღი	2216
936	ქედი	არხილოსკალო	10336	7	არხილოსკალო	დედოფლისწყარო	2378
					ქვემო ქედი	დედოფლისწყარო	1915
					საბათლო	დედოფლისწყარო	508
					სამთაწყარო	დედოფლისწყარო	2225
					ზემო ქედი	დედოფლისწყარო	2958
					კასრიწყალი	ახმეტა	352
937	ქისტაური	ზემო ხოლაშენი	7353	18	ზემო ხოლაშენი	ახმეტა	1847
					ოჟიო	ახმეტა	2072
					ქისტაური	ახმეტა	3434
938	ყარაჯალა	ყარაჯალა	8270	1	ყარაჯალა	თელავი	8270
939	ყვარელი	ქ. ყვარელი	9045	1	ყვარელი	ყვარელი	9045
940	შაშიანი		12051	5	შაშიანი	გურჯაანი	3096
					კალაური	გურჯაანი	2724
					ვანძიანი	გურჯაანი	2319
					ვაზისუბანი	გურჯაანი	3912
941	შილდა	ენისელი	11118	7	ენისელი	ყვარელი	1862
					გრემი	ყვარელი	1492
					საბუე	ყვარელი	2233
					შილდა	ყვარელი	5531
942	შრომა	ნინიგორი	11593	18	ნინიგორი	ლაგოდეხი	2697
					ბაისუბანი	ლაგოდეხი	3015
					ცოდნისკარი	ლაგოდეხი	3502
					შრომა	ლაგოდეხი	2379
943	ჩუმლაყი	ჩუმლაყი	8010	3	ჩუმლაყი	გურჯაანი	4748
					ახაშენი	გურჯაანი	3262
944	წინანდალი	ქვემო ხოლაშენი	9464	5	ქვემო ხოლაშენი	თელავი	2786
					აკურა	თელავი	3414
					წინანდალი	თელავი	3264

საქართველოს ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულებია:

1. აფხაზეთი¹ - (მოიცავს 1991 წლის 21 დეკემბრის მდგომარეობით “აფხაზეთის ავტონომიური საბჭოთა რესპუბლიკის” ტერიტორიას ანუ თვითმმართველი ერთეულებს № 001-ს (და ზემოთ 100-მდე) დაზუსტებული ტერიტორიები). დედაქალაქია - ქ. სოხუმი.

2. აჭარა - (ტერიტორია მოიცავს 1991 წლის 21 დეკემბრის მდგომარეობით “აჭარის ავტონომიური საბჭოთა რესპუბლიკის” ტერიტორიას ანუ თვითმმართველი ერთეულები №№ 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127 დაზუსტებული ტერიტორიები). . დედაქალაქია - ქ. ბათუმი.

3. გურია - (მასში ერთიანდებიან 2005 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით არსებული ოზურგეთის, ჩოხატაურის, ლანჩხუთის რაიონების ტერიტორიები ანუ თვითმმართველი ერთეულები №№ 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164 დაზუსტებული ტერიტორიები). მხარის ადმინისტრაციული ცენტრია - ქ. ოზურგეთი.

4. სამეგრელო - (მასში ერთიანდებიან 2005 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით არსებული აბაშის, სენაკის, მარტვილის, ხობის, სენაკის, ზუგდიდის, წალენჯიხის, ჩხოროწყუს რაიონების და ქ. ფოთის ტერიტორიები ანუ თვითმმართველი ერთეულები №№ 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232 დაზუსტებული ტერიტორიები) მხარის ადმინისტრაციული ცენტრია - ქ. ზუგდიდი.

5. რაჭა-ლეჩხუმი-სვანეთი - (მასში ერთიანდებიან 2005 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით არსებული მესტიის, ლენტეხის, ამბროლაურის, ცაგერის და ონის რაიონების ტერიტორიები მდგომარეობით ანუ თვითმმართველი ერთეულები №№ 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 316, 317, 318, 319, 320, 321 დაზუსტებული ტერიტორიები) მხარის ადმინისტრაციული ცენტრია - ქ. ცაგერი.

6. იმერეთი - (მასში ერთიანდებიან 2005 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით არსებული ხარაგაულის, ზესტაფონის, თერჯოლის, ბაღდათის, ვანის, საჩხერის, ხონის, სამტრედიის, ტყებულის, ჭიათურის, წყალტუბოს რაიონების და ქ. ქუთაისის ტერიტორიები ანუ თვითმმართველი ერთეულები №№ 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446 დაზუსტებული ტერიტორიები) მხარის ადმინისტრაციული ცენტრია ქ. ქუთაისი.

7. სამცხე-ჯავახეთი - (მასში ერთიანდებიან 2005 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით არსებული ახალციხის, ახალქალაქის, ნინოწმინდის, ასპინძის, ადიგენის და ბორჯომის რაიონის ტერიტორიები ანუ თვითმმართველი ერთეულები №№ 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533 დაზუსტებული ტერიტორიები) მხარის ადმინისტრაციული ცენტრია - ქ. ახალციხე.

8. შიდა ქართლი - (მასში ერთიანდებიან 2005 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით არსებული ხაშურის, კასპის, ახალგორის, ქარელის, გორის რაიონის ტერიტორიები და მცხეთის რაიონის ნაწილი ანუ თვითმმართველი ერთეულები №№ 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629 დაზუსტებული ტერიტორიები) მხარის ადმინისტრაციული ცენტრია ქ. გორი.

9. ქვემო ქართლი - (მასში ერთიანდებიან 2005 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით არსებული გარდაბნის, მარნეულის, თეთრიწყაროს ბოლნისის, წალკის და დმანისის რაიონის და ქ. რუსთავის ტერიტორიები ანუ თვითმმართველი ერთეულები №№ 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734 დაზუსტებული ტერიტორიები) მხარის ადმინისტრაციული ცენტრია - ქ. ბოლნისი.

10. მთიანეთი - (მასში ერთიანდებიან 2005 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით არსებული ყაზბეგის, დუშეთის, თიანეთის რაიონების და მცხეთის რაიონის ნაწილის ტერიტორიები ანუ თვითმმართველი ერთეულები №№ 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816 დაზუსტებული ტერიტორიები) მხარის ადმინისტრაციული ცენტრია - დ. ჟინვალი.

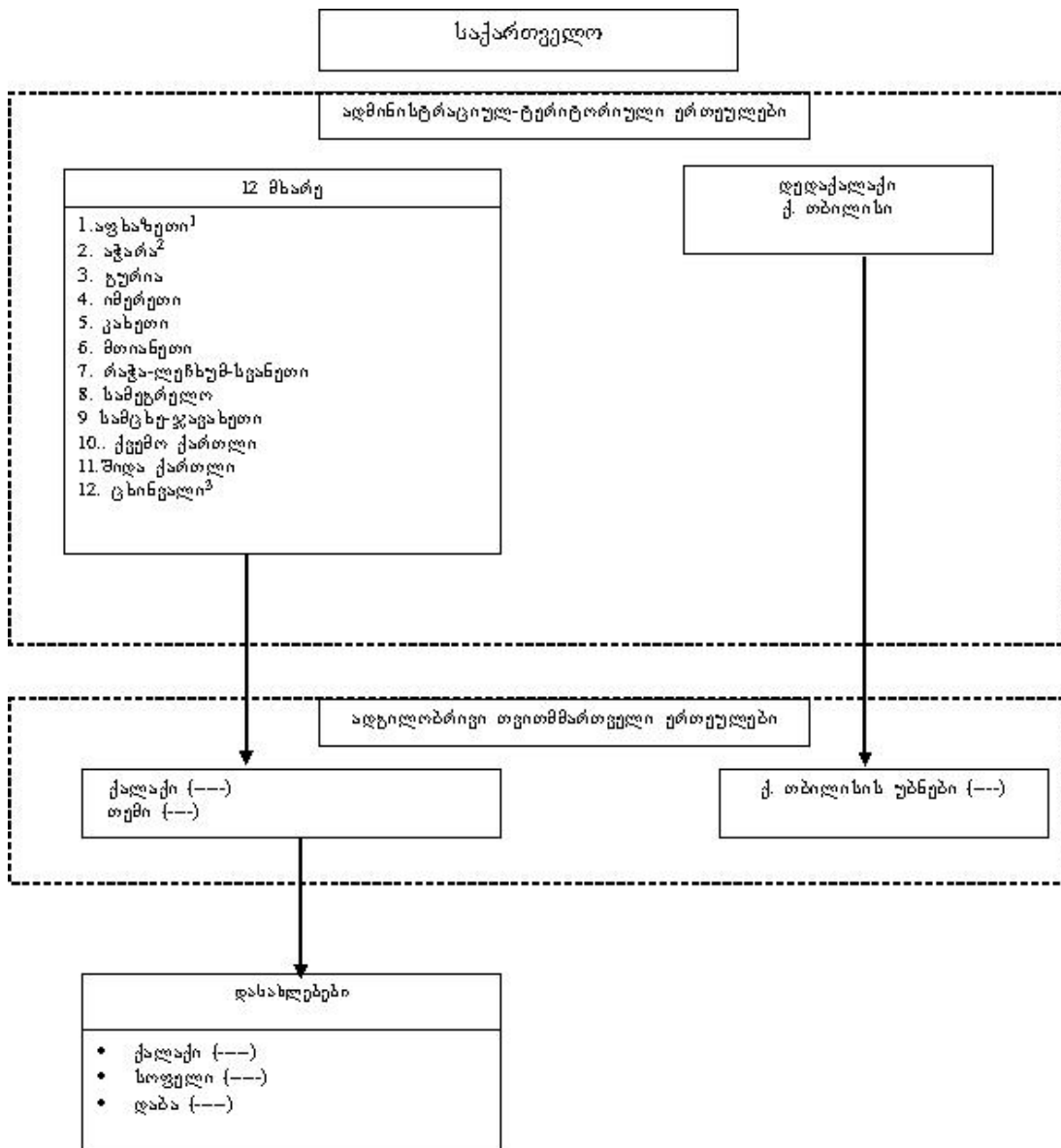
¹ აფხაზეთის მხარის პოლიტიკური სტატუსი განისაზღვრება ცალკე, აფხაზეთის ხელისუფლებისა და საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლებას შორის დადებული შეთანხმებით.

11. კახეთი - (მასში ერთიანდებიან 2005 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით არსებული საგარეჯოს, ახმეტის, თელავის, ლაგოდეხის, დედოფლისწყაროს, სიღნაღის, გურჯაანის, ყვარლის რაიონის ტერიტორიები ანუ თვითმმართველი ერთეულები №№ 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944 დაზუსტებული ტერიტორიები) მხარის ადმინისტრაციული ცენტრია - ქ. თელავი.

(12. ცხინვალი - ტერიტორია მოითხოვს შემდგომ დაზუსტებას. ოლქის ადმინისტრაციული ცენტრია ქ. ცხინვალი.)²

13. თბილისი - საქართველოს დედაქალაქი (მასში ერთიანდებიან 2006 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით დაზუსტებული ქ. თბილისის ტერიტორია, მცხეთის და გარდაბნის რაიონების ნაწილი ანუ თვითმმართველი ერთეულ № 000-ის დაზუსტებული ტერიტორიები)³.

ადმინისტრაციული მოწყობის სქემა

² ცხინვალის მხარის შექმნა-არშექმნის, ტერიტორიის და სტატუსის საკითხი უნდა გადაწყდეს სახელმწიფო პოლიტიკის დონეზე.

³ თბილისის ტერიტორიის განისაზღვრება შესაბამისი კომისიის მიერ 2005 წლის ბოლომდე.

2. კომპეტენციები

რაც სახელმწიფოს საერთო ვითარებას არ შეადგენს, იგი თვითმმართველობის უცილო კუთვნილებაა. თვითმმართველობა თავის ადგილას ყოველი შინაურის საქმის გამგებელია და მეოხე; ყოველივე საერთო სახელმწიფო ხარჯის და სამსახურის ადგილობრივთა მცხოვრებთა შორის განმანაწილებელია, ადგილობრივის საზოგადოების რიგისა და წესის დამწყობია, მისი ზნეობის, პატივის, ქონების, განათლების და ერთობ კეთილდღეობის მზრუნველია.

ილია

- საქართველოში ფიზიკური და იურიდიული პირების საქმიანობა იყოფა კერძო და საჯარო საქმეებად. კერძო საქმეებს ახორციელებენ კერძო სამართლის ფიზიკური და იურიდიული პირები. საჯარო სამართლის იურიდიული პირები კერძო საქმიანობაში ერევიან მხოლოდ რეგულირების მიზნით, როდესაც ადგილი აქვს ბუნებრივ მონოპოლიებს, არსებობს მომხმარებელთა უფლებებისა და უსაფრთხოების დარღვევის საშიშროება და საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ სხვა სპეციფიურ შემთხვევაში.
- მხარის და თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ხელისუფლების ორგანოები კომპეტენციას, რომელიც დაკავშირებულია ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელებასთან ამ კომპეტენციას ახორციელებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ ანალოგიურ (იდენტურ) სფეროში საქმიანობას არ ახორციელებს კერძო სამართლის ფიზიკური და იურიდიული პირი/პირები.
- თუ ასეთ კომპეტენციას თვითმმართველი ერთეული (ქალაქი, თემი) ან მხარე უკვე ახორციელებს და სფეროში შემოვიდა კერძო სამართლის ფიზიკური და იურიდიული პირი თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ან მხარის ხელისუფლების ორგანო ახორციელებს აღნიშნულ სფეროში საქმიანობის შეზღვევას ამ საქმიანობასთან დაკავშირებული ქონების ლიკვიდაციის, გაყიდვის ან ტრანსფორმაციის გზით.
- თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) და მხარის ხელისუფლების ორგანოები ზრუნავენ და ახალისებენ კერძო სამართლის ფიზიკური და იურიდიული პირების ჩართვას მათი ექსკლუზიური კომპეტენციების განხორციელების პროცესში.
- სავალდებულო კომპეტენციის შესრულების ხარისხის და მოცულობის შემცირების ხარჯზე არ უნდა გაიზარდოს ნებაყოფლობითი კომპეტენციების შესრულების მოცულობა და ხარისხი

2.1. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის კომპეტენციების სახეები

საჯარო კომპეტენციები იყოფა სავალდებულო და ნებაყოფლობით კომპეტენციებად.

თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) და მხარის ხელისუფლების ორგანოების საქმიანობის არეალი შემოფარგლულია შემდეგი კომპეტენციებით:

- სავალდებულო ექსკლუზიური,
- ნებაყოფლობითი ექსკლუზიური,
- მისთვის დელეგირებული,
- ხელისუფლების სხვა დონეებთან საერთო,
- ნარჩენი.

სავალდებულო კომპეტენცია, რომელსაც თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ან მხარის ხელისუფლების ორგანოები ახორციელებენ სავალდებულო წესით არსებული შესაძლებლობის ფარგლებში.

ნებაყოფლობითია კომპეტენცია, რომელსაც თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ან მხარის ხელისუფლება ახორციელებს ან არ ახორციელებს თავისი შეხედულებისამებრ.

ექსკლუზიური კომპეტენცია - თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ან მხარის ხელისუფლების ორგანოების უფლებამოსილება, რომელიც მას განსაზღვრული აქვს და რომელსაც იგი ახორციელებს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, დამოუკიდებლად და საკუთარი პასუხისმგებლობით. თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) და მხარის ხელისუფლების ორგანოები ექსკლუზიურ უფლებამოსილებას მიკუთვნებული საკითხების გადასაწყვეტად იყენებს სრულ ადმინისტრაციულ, მომსახურებით, დაფინანსების, საინვესტიციო და მარეგულირებელ უფლებამოსილებებს. თემის ან მხარის ხელისუფლების ორგანოების საქმიანობა ექსკლუზიური კომპეტენციების რეალიზაციასა და წესრიგდება მხოლოდ კანონებით, რომლებიც ამა თუ იმ სფეროში საერთო სახელმწიფოებრივ სტანდარტებს და წესებს განსაზღვრავს. ეს საკანონმდებლო მოწესრიგება დაკავშირებული უნდა იყოს მხოლოდ საზოგადოებრივი უსაფრთხოების განსაკუთრებულ ინტერესებთან რომელიც დადგენილია კანონით და ხორციელდება სახელმწიფო ზედამხედველობისათვის დადგენილი პროცედურების ფარგლებში. ექსკლუზიურ უფლებამოსილებებთან დაკავშირებული დავები წყდება მხოლოდ სასამართლო წესით, ამასთან მტკიცების ტვირთი არის მოდავე მხარეზე.

დელეგირებული - მხარის ან თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ხელისუფლების ორგანოების კომპეტენცია, რომელიც წარმოადგენს სხვა დონის ხელისუფლების (სამხარეო, ცენტრალური) კომპეტენციას, მაგრამ ამ კომპეტენციასთან დაკავშირებულ გარკვეული უფლებამოსილებები (ადმინისტრაციული, მომსახურებითი, მარეგულირებელი) განხორციელებისათვის კანონით შესაბამის ფინანსურ სახსრებთან ერთად გადაცემული აქვს თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ან მხარის ხელისუფლების ორგანოს. დელეგირებულ უფლებამოსილებებთან დაკავშირებით უფლებამოსილებების გამიჯვნასთან დაკავშირებული კონკრეტული საკითხები კანონით გათვალისწინებულ ჩარჩოებში რეგულირდება ხელშეკრულებით მადელეგირებელ და იმ ორგანოს შორის რომლისთვისაც ხორციელდება დელეგირება. დელეგირებულ უფლებამოსილების განხორციელებაზე ხორციელდება ადმინისტრაციული ზედამხედველობა, ამასთან, ზედამხედველობის ზომა შემოფარგლულია კანონით და დელეგირების ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირობებით. დელეგირებულ კომპეტენციების განხორციელებისას დანაშაულებრივი ქმედების შემთხვევაში გამოიყენება კანონმდებლობით განსაზღვრული წესი.

საერთო კომპეტენცია - თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ან მხარის ხელისუფლების ორგანოს კომპეტენცია, რომელიც ხორციელდება ხელისუფლების სხვა დონესთან ერთობლივად. ამ შემთხვევაში დაფინანსების, ადმინისტრაციული, მომსახურებითი, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილებები მკაფიოდ იმიჯნება კანონით. სადაო საკითხები წყდება სასამართლო წესით.

ნარჩენი კომპეტენცია - კომპეტენციათა სახე, რომელიც კანონით ხელისუფლების არცერთი დონის სავალდებულო ექსკლუზიურ, ნებაყოფლობით ექსკლუზიური, დელეგირებულ და საერთო კომპეტენციას არ წარმოადგენს. ასეთ კომპეტენციას ახორციელებს ის ხელისუფლების ორგანო რომელიც მიიღებს შესაბამის სანართლებრივ-ნორმატიულ აქტს.

მხარის (თვითმმართველი ერთეულების (ქალაქი, თემი)) და ხელისუფლების ორგანოები უფლებამოსილნი არიან მათთვის მიკუთვნებულ სავალდებულო და ნებაყოფლობით ექსკლუზიურ უფლებამოსილებებთან დაკავშირებულ საკითხებზე კომპეტენციები განხორციელონ სხვა მხარის (თვითმმართველი ერთეულების (ქალაქი, თემი)) ხელისუფლების ორგანოსთან ერთად. კომპეტენციების განხორციელების ასეთი ფორმის შემთხვევაში მხარე (თვითმმართველი ერთეულები (ქალაქი, თემი)) არ კარგავს პასუხისმგებლობას თავის ტერიტორიაზე სავალდებულო ექსკლუზიური კომპეტენციებით გათვალისწინებული საზოგადოებრივი მომსახურების გაწევაზე. კომპეტენციების განხორციელების ასეთი ფორმის შემთხვევაში უფლებამოსილებების და კონკრეტული საკითხები რეგულირდება ურთიერთხელშეკრულებით.

თვითმმართველი ერთეული (ქალაქი, თემი) დამოუკიდებლად ან სხვა თვითმმართველი ერთეულთან (ქალაქი, თემი) ერთობლივად უფლებამოსილნი არიან სავალდებულო ან ნებაყოფლობით ექსკლუზიური კომპეტენციების განხორციელებასთან დაკავშირებული საკითხების მათ ტერიტორიაზე განხორციელებისათვის გადასცენ შესაბამის სამხარეო ხელისუფლებას ხელშეკრულების და შესაბამისი დაფინანსების გადაცემის საფუძველზე. უფლებამოსილებების გადაცემის ასეთი ფორმა იკრძალება 2015 წლამდე.

2.2. უფლებამოსილებები

თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების კომპეტენციებთან მიმართებაში არსებობს 5 სახის უფლებამოსილება, რომელიც უზრუნველყოფს კონკრეტული კომპეტენციის განხორციელებას ეს უფლებამოსილებების: ადმინისტრაციული, მომსახურებითი, საინვესტიციო, მარეგულირებელი და დაფინანსების

ადმინისტრაციული უფლებამოსილება - ადგილობრივი (სამხარეო) სამსახურის შექმნის, შესაბამისი სტრუქტურისა და პერსონალის ხელმძღვანელობის (სტრუქტურების შექმნა, რეორგანიზაცია, გაერთიანება, თანამშრომელთა დანიშვნა, გათავისუფლება, გადაყვანა, გადამზადება, სამუშაო პირობებისა და შრომის ანაზღაურების განსაზღვრა) თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ან მხარის ხელისუფლების ორგანოთა უფლებამოსილება, რომელიც საჭიროა ამ ორგანოების ნორმალური ფუნქციონირებისათვის.

მომსახურებითი უფლებამოსილება - ადგილობრივი მოსახლეობის პრობლემების შეფასების, სათანადო ზომების მიღებისა და ღონისძიებების განხორციელების, მომსახურების ობიექტების ფუნქციონირების, მომსახურების მიწოდებისა და უზრუნველყოფის დაგეგმვისა და განხორციელების, აგრეთვე დამატებითი მომსახურების გაწევის უფლებამოსილება.

საინვესტიციო უფლებამოსილება - თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ან მხარის ექსკლუზიური კომპეტენციების შესასრულებლად საჭირო საინვესტიციო პროგრამების განსაზღვრისა და დაფინანსების, საკუთარი მოძრავი და უძრავი ქონების აღდგენის ან შექმნის, შესაბამისი მატერიალური, შრომითი და ფინანსური საშუალებების მობილიზაციის, ინვესტიციებისა და განაწილების განხორციელების, აგრეთვე ადგილობრივ ბიუჯეტში სათანადო სუბსიდიების გათვალისწინების უფლებამოსილება.

მარეგულირებელი უფლებამოსილება - ფიზიკური და იურიდიული პირებისათვის შესასრულებლად სავალდებულო წესებისა და ინსტრუქციების დადგენის, აგრეთვე საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად ლიცენზიების, ნებართვების გაცემის და დადგენილი ნორმების დარღვევისათვის ჯარიმების დაწესების უფლებამოსილება.

დაფინანსების უფლებამოსილება - კომპეტენციის შესრულებასთან დაკავშირებული დაფინანსების სახეებისა და მოცულობის დაგეგმვა, ცვლილება და ხარჯების გაწევა.

თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ან მხარის ხელისუფლების ორგანოთა კომპეტენციების განხორციელებისას იყენებენ შემდეგ ფორმებს:

- საკუთარი სამსახურების შექმნა (დაუშვებელია ეკონომიკური ან უშუალო სამეურნეო საქმიანობის განხორციელება ასეთი ტიპის სამსახურის მიერ)
- კერძო სამართლის ფიზიკური და იურიდიული პირების (საწარმო, კავშირი ფონდი) საშუალებით.

კერძო სამართლის ფიზიკური და იურიდიული პირების საშუალებით კომპეტენციების განხორციელებისას გამოიყენება საჯარო შესყიდვების მარეგულირებელი კანონმდებლობა.

2.3. კომპეტენციების საერთო ნუსხა

ცხრილის სვეტების მნიშვნელობა:

1. ექსკლუზიური ფუნქცია
2. დელეგირებული ფუნქცია
3. ერთობლივი ფუნქცია
4. ადმინისტრაციული უფლებამოსილება
5. მომსახურებითი უფლებამოსილება
6. დაფინანსების უფლებამოსილება
7. მარეგულირებელი მუფლებამოსილება
8. საინვესტიციო უფლებამოსილება

აღნიშვნების მნიშვნელობა:

- ს - საკალდებულო
- ნ - ნებაყოფლობითი
- ე - ექსკლუზიური
- დ - დელეგირებული
- ო - საერთო

კომპეტენციების გამოწვევა ცენტრალურ ხელისუფლებას, სამხარეო და თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ხელისუფლებას ორგანიზებს შორის:

კომპეტენცია	თვითმმართველი ერთეული (ქალაქი, თემი)								მხარე								ცენტრი							
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
განათლება																								
სკოლამდელი აღზრდა				6	6	6	6	6																
დაწყებითი განათლება	დ			ს	ს	ს	ს	ს															ს	ს
საბაზო განათლება	დ			ს	ს	ს	ს	ს															ს	ს
საშუალო განათლება	დ			ს	ს	ს	ს	ს															ს	ს
სპეციალიზებული და ტექნიკური საშუალო განათლება											ო	6	6	6	6	6			ო				6	6
სკოლა-ინტერნატები												ს	ს	ს	ს									
უმსღესი განათლება ¹																				ს	ს	ს	ს	

ჯანდაცვა	თვითმმართველი ერთეული (ქალაქი, თემი)								მხარე								ცენტრი							
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
ჯანდაცვა																								
საავადმყოფოები (ადგილობრივი მნიშვნელობის)	ე			6	6	6	6	6																
საავადმყოფოები (სამხარეო მნიშვნელობის)											ე													
საავადმყოფოები (ეროვნული მნიშვნელობის)																								
ამბულატორიები	ე			ს	ს	ს	ს	ს																
საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვა											დ													
პირველადი სამედიცინო დახმარება ²	ე			ს	ს	ს	ს	ს																
პროფილაქტიკა		დ		ს	ს	ს	ს	ს																
საოჯახო მედიცინა	ე			6	6	6	6	6																
სპეციალური მედიცინა																								
ჯანდაცვის პოლიტიკის დაგეგმვა და კონტროლი												ო	ს	ს	ს					ო	ს	ს	ს	
სამედიცინო ცტატივისტიკის წარმოება				ო	ს	ს	ს	ს			ო									ო	ს	ს	ს	

კომპეტენცია	თვითმმართველი ერთეული (ქალაქი, თემი)								მხარე								ცენტრი															
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
	კულტურა, დასვენება და სპორტი	ე			ს	ს	ს	ს	ს																							
კულტურის ძეგლთა დაცვა (ადგილობრივი მნიშვნელობის)																																
კულტურის ძეგლთა დაცვა(ეროვნული მნიშვნელობის)																																
ბიბლიოთეკები (ადგილობრივი მნიშვნელობის)	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
ბიბლიოთეკები (სამხარეო მნიშვნელობის)									ე																							
ბიბლიოთეკები (ეროვნული მნიშვნელობის)																																
არქივი (ადგილობრივი მნიშვნელობის)	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
არქივი (სამხარეო მნიშვნელობის)									ე																							
არქივი (ეროვნული მნიშვნელობის)																																
საკლუბო დაწესებულებები	ე			ნ	ნ	ნ	ნ	ნ																								
თეატრები (ადგილობრივი მნიშვნელობის)	ე			ნ	ნ	ნ	ნ	ნ																								
თეატრები (სამხარეო მნიშვნელობის)									ე																							
თეატრები (ეროვნული მნიშვნელობის)																																
მუზეუმები (ადგილობრივი მნიშვნელობის)	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
მუზეუმები (სამხარეო მნიშვნელობის)									ე																							
მუზეუმები (ეროვნული მნიშვნელობის)																																
კინოთეატრები	ე			ნ	ნ	ნ	ნ	ნ																								
გამოფენები (ადგილობრივი მნიშვნელობის)	ე			ნ	ნ	ნ	ნ	ნ																								
გამოფენები (სამხარეო მნიშვნელობის)									ე																							
გამოფენები (ეროვნული მნიშვნელობის)																																
სპორტული დაწესებულებები (ადგილობრივი)	ე			ნ	ნ	ნ	ნ	ნ																								
სპორტული დაწესებულებები (სამხარეო მნიშვნელობის)									ე																							
სპორტული დაწესებულებები (ეროვნული მნიშვნელობის)																																
ფიზიკური ცულტურა	ე			ნ	ნ	ნ	ნ	ნ																								
სპეციალიზირებული სკოლები											ო																ო					

კომპეტენცია	თვითმმართველი ერთეული (ქალაქი, თემი)								მხარე								ცენტრი															
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
	ეკოლოგია, ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობა და სანიტარული საკითხები	ე			ს	ს	ს	ს	ს																							
წყლის და ნიადაგის დაცვა (ადგილობრივი მნიშვნელობის)																																
წყლის და ნიადაგის დაცვა (სამხარეო მნიშვნელობის)									ე																							
წყლის და ნიადაგის დაცვა (ეროვნული მნიშვნელობის)																																
ჰაერის დაცვა ძველი ნივთიერებების გაფრქვევისაგან																																
ზოგადად გარემოს დაცვის ღონისძიებები			ო	ს	ს	ს	ს	ს			ო	ს	ს	ს	ს			ო	ს	ს	ს	ს	ს			ო	ს	ს	ს	ს	ს	
ტყით სარგებლობა (ადგილობრივი მნიშვნელობის)	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
ტყით სარგებლობა (სამხარეო მნიშვნელობის)									ე																							
ტყით სარგებლობა (ეროვნული მნიშვნელობის)																																
მიწისსარგებლობა	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
სანიტარული დაცვა	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
გეგმვითი ნარჩენების დეპონირება		დ		ს	ს						დ																					
მყარი ნარჩენების გადამუშავება და უტილიზაცია																																
საკანალიზაციო ნარჩენების გასუფთავება და უტილიზაცია																																
სტატიური უბედურების შედეგების ლიკვიდაცია			ო	ს	ს	ს	ს	ს			ო	ს	ს	ს	ს			ო	ს	ს	ს	ს	ს			ო	ს	ს	ს	ს	ს	
წიაღისეული (ადგილობრივი გაცრეკლების რესურსები)				ო	ს	ს	ს	ს			ო	ს	ს	ს	ს			ო	ს	ს	ს	ს	ს			ო	ს	ს	ს	ს	ს	
წიაღისეული (სახელმწიფო რეზერვები და სტრატეგიული რესურსები)																																
წყლის რესურსები (ადგილობრივი მნიშვნ.)	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
წყლის რესურსები (სამხარეო მნიშვნელობის)									ე																							
წყლის რესურსები (ეროვნული მნიშვნელობის)																																

კომპეტენცია	თვითმმართველი ერთეული (ქალაქი, თემი)								მხარე								ცენტრი															
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
ენერგეტიკა																																
ელ.ენერჯის გენერაცია																																
ელ.ენერჯის გადაცემა																																
ელ.ენერჯის დისპეჩერიზაცია																																
ელ.ენერჯის დისტრიბუცია																																
ბუნებრივი აირის მოპოვება																																
ბუნებრივი აირის ტრანსპორტირება																																
ბუნებრივი აირის დისტრიბუცია																																
ცენტრალური გათბობის სისტემები																																

კომპეტენცია	თვითმმართველი ერთეული (ქალაქი, თემი)								მხარე								ცენტრი															
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
საგზაო ინფრასტრუქტურა და ტრანსპორტი																																
საერთაშ. მნიშვნელობის საავტომობილო გზები.																																
მხარეთაშორისი საავტომობილო გზები																																
საავტომობილო გზები თვითმმართველ ერთეულებს შორის																																
ადგილობრივი მნიშვნ. საავტომობილო გზები																																
საერთაშორისო საზოგადოებრივი ავტოტრანსპორტი																																
მხარეთაშორისი საზოგადოებრივი ავტოტრანსპორტი																																
მუნიციპალიტეტთაშორისი საზოგადოებრივი ავტოტრანსპორტი																																
ავტოტრანსპორტი																																
შიდადგილობრივი საზოგადოებრივი ავტოტრანსპორტი																																
სარკინიგზო ტრანსპორტი																																
მეტროპოლიტენი																																
ტრამვაი																																
ტროლეიბუსი																																
საბავირო ტრანსპორტი																																
საზღვაო ტრანსპორტი																																
საჰაერო ტრანსპორტი																																

კომპეტენცია	თვითმმართველი ერთეული (ქალაქი, თემი)								მზარე								ცენტრი															
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8								
სივრცითი დაგეგმარება და მშენებლობაზე კონტროლი																																
ქალაქდაგეგმარება	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
რეგიონალური დაგეგმარება									ე												ს	ს	ს	ს								
მშენებლობაზე კონტროლი	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								

კომპეტენცია	თვითმმართველი ერთეული (ქალაქი, თემი)								მზარე								ცენტრი															
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8								
კეთილმოწყობა და კომუნალური სფერო	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
მოსახლეობისაგან მყარი ნარჩენების გატანა	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
საჯარო ადგილებიდან მყარი ნარჩენების გატანა	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
სისუფთავის დაცვის პრევენციული ღონისძიებები	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
ქუჩების დასუფთავება-ჩარეკვა	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
სანიაღვრე მეურნეობა	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
სასმელი წყლით მომარაგება	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
ტექნიკური წყლით მომარაგება	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
ადგილობრივი. მულიორაცია	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
რეგიონ.მულიორაცია																																
ჩამდინარე კომუნალური წყლები	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
გამწვანება, პარკები და ბალები	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
კეთილმოწყობა და გრეგანათება	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								
სასაფლაოები	ე			ს	ს	ს	ს	ს																								

კომპეტენცია	თვითმმართველი ერთეული (ქალაქი, თემი)								მზარე								ცენტრი															
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
ზოგადი ამოცანები																																
სამოქალაქო რეგისტრაცია	დ			ს	ს																											
საზოგადოებრივი წესრიგი			ო	ნ	ნ			ს			ო	ს	ს														ო					
კრიმინალური პოლიცია																												ს				ს
სასაბნო უსაფრთხოება				ს	ს	ს	ს	ს																								
სამოქალაქო თავდაცვა																												ს	ს	ს	ს	ს
არჩევნების ორგანიზება																												ს	ს	ს	ს	ს
მომსაზრებელთა უფლებების დაცვა																												ს	ს	ს	ს	ს
სტანდარტიზაცია და სერტიფიცირება																												ს	ს	ს	ს	ს
ტელეკომუნიკაციები																												ნ	ნ	ნ	ნ	ნ

შენიშვნები:

- 1 - აფინანსების მხოლოდ ნაწილს, კოეფიციენტი 30%-ს
2. - შეზღუდული სპეციალური შემთხვევებისთვის
- 3,4,5 – ფორსმაჟორული სიტუაციის გამო უსახლკაროდ დარჩენილები

2.4. თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) სავალდებულო და ნებაყოფლობით ექსკლუზიური უფლებამოსილებები

2.4.1. სავალდებულო ექსკლუზიური უფლებამოსილებები

ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში:

- ამბულატორიები
- პირველადი სამედიცინო დახმარება

კულტურის, დასვენებისა და სპორტის სფეროში:

- ადგილობრივი (თვითმმართველი ერთეულის) მნიშვნელობის კულტურის ძეგლთა დაცვა
- ბიბლიოთეკები
- არქივები (თვითმმართველი ერთეულის)
- ადგილობრივი (თვითმმართველი ერთეულის) მნიშვნელობის მუზეუმები

ეკოლოგიის, ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისა და სანიტარულ სფეროში:

- თვითმმართველი ერთეულისათვის მიკუთვნებული წყლის და ნიადაგის დაცვა
- ადგილობრივი მნიშვნელობის ტყით სარგებლობა
- მიწათსარგებლობა
- სანიტარული დაცვა
- თვითმმართველი ერთეულისათვის მიკუთვნებული წყლის რესურსებით სარგებლობა

სოციალური დაცვის სფეროში:

- უსახლკაროების ბინებით უზრუნველყოფა³

საგზაო ინფრასტრუქტურის და ტრანსპორტის სფეროში

- ადგილობრივი მნიშვნელობის საავტომობილო გზები

სივრცითი დაგეგმარების და მშენებლობაზე კონტროლის სფეროში

- ქალაქდაგეგმარება
- მშენებლობაზე კონტროლი

კეთილმოწყობის და კომუნალურ სფეროში:

- მოსახლეობისაგან მყარი ნარჩენების გატანა,
- საჯარო ადგილებიდან მყარი ნარჩენების გატანა
- სისუფთავის დაცვის პრევენციული ღონისძიებება
- ქუჩების დასუფთავება-ჩარეცხვა
- სანიაღვრე მეურნეობება
- სასმელი წყლით მომარაგება
- მელიორაცია თვითმმართველი ერთეულის ფარგლებში
- კანალიზაცია
- გამწვანება, პარკები და ბაღები
- კეთილმოწყობა და გარეგანათება
- სასაფლაოები

ზოგადი ამოცანების სფეროში:

- სახანძრო უსაფრთხოება

აღნიშნულ სფეროებთან მიმართებაში, რომლებიც თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) სავალდებულო ექსკლუზიურ კომპეტენციებს წარმოადგენს უფლებამოსილებები შემდგენიარად იმიჯნება:

თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ხელისუფლების ორგანოები: ადმინისტრაციული, მომსახურებითი, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილებები სავალდებულოა ცენტრალური ხელისუფლება: ზოგად მარეგულირებელი კომპეტენცია სავალდებულოა

2.4.2. ნებაყოფლობითი ექსკლუზიური უფლებამოსილებები

განათლების სფეროში:

- სკოლამდელი აღზრდა

ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში:

- ადგილობრივი (თვითმმართველი ერთეულის) მნიშვნელობის საავადმყოფოები
- საოჯახო მედიცინა

კულტურის, დასვენებისა და სპორტის სფეროში:

- საკლუბო დაწესებულებები
- ადგილობრივი (თვითმმართველი ერთეულის) მნიშვნელობის თეატრები
- კინოთეატრები
- ადგილობრივი (თვითმმართველი ერთეულის) მნიშვნელობის გამოფენები
- ადგილობრივი (თვითმმართველი ერთეულის) მნიშვნელობის სპორტული დაწესებულებები
- ფიზიკური კულტურა
- სპეციალიზირებული (სახელოვნობო, სპორტული) სკოლები

სოციალური დაცვის სფეროში:

- უმწეოთა (მოხუცები და ა.შ.) დახმარების დამატებით ადგილობრივი (თვითმმართველი ერთეულის) პროგრამები
- დაუცველი სოციალური ფენების (დაბალშემოსავლიანი, მრავალშვილიანი და ა.შ.) დახმარების დამატებით ადგილობრივი (თვითმმართველი ერთეულის) პროგრამები
- ინვალიდთა დახმარების დამატებით ადგილობრივი (თვითმმართველი ერთეულის) პროგრამები
- უმუშევართა დახმარების დამატებით ადგილობრივი (თვითმმართველი ერთეულის) პროგრამები

ენერგეტიკის სფეროში:

- ელ.ენერჯის დისტრიბუცია
- ბუნებრივი აირის დისტრიბუცია
- ცენტრალური გათბობის სისტემები

საგზაო ინფრასტრუქტურის და ტრანსპორტის სფეროში

- ადგილობრივი (თვითმმართველი ერთეულის) მნიშვნელობის საზოგადოებრივი საავტომობილო ტრანსპორტი
- მეტროპოლიტენი
- ტრამვაი
- ტროლეიბუსი
- საბაგირო ტრანსპორტი

კეთილმოწყობის და კომუნალურ სფეროში:

- ტექნიკური წყლით მომარაგება

აღნიშნულ სფეროებთან მიმართებაში, რომლებიც თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ნებაყოფლობით ექსკლუზიურ კომპეტენციებს წარმოადგენს უფლებამოსილებები შემდეგნაირად იმიჯნება:

თვითმმართველი ერთეულის (ქალაქი, თემი) ხელისუფლების ორგანოები: ადმინისტრაციული, მომსახურებითი, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილებები

ნებაყოფლობითია, ამასთან თუ თვითმმართველი ერთეული გადაწყვეტს აღნიშნული კომპეტენციების განხორციელებას, მაშინ იგი პასუხისმგებელია ხუთივე უფლებამოსილებაზე.

ცენტრალური ხელისუფლება: ზოგად მარეგულირებელი კომპეტენცია სავალდებულოა

2.5. მხარის სავალდებულო და ნებაყოფლობით ექსკლუზიური უფლებამოსილებები

2.5.1. სავალდებულო ექსკლუზიური უფლებამოსილებები

განათლების სფეროში:

- სკოლა-ინტერნატები

კულტურის, დასვენებისა და სპორტის სფეროში:

- სამხარეო მნიშვნელობის ბიბლიოთეკები
- სამხარეო მნიშვნელობის არქივები
- სამხარეო მნიშვნელობის მუზეუმები

ეკოლოგიის, ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისა და სანიტარულ სფეროში:

- მხარისთვის მიკუთვნებული წყლის და ნიადაგის დაცვა
- სამხარეო მნიშვნელობის ტყით სარგებლობა
- მყარი ნარჩენების დეპონირება
- მყარი ნარჩენების გადამუშავება და უტილიზაცია
- საკანალიზაციო ნარჩენების გასუფთავება და უტილიზაცია
- სამხარეო მნიშვნელობის წიაღისეული
- სამხარეო მნიშვნელობის წყლის რესურსები

საგზაო ინფრასტრუქტურის და ტრანსპორტის სფეროში

- საავტომობილო გზები თვითმმართველ ერთეულებს შორის

სივრცითი დაგეგმარების და მშენებლობაზე კონტროლის სფეროში:

- რეგიონალური დაგეგმარება

კეთილმოწყობის და კომუნალურ სფეროში:

- სამხარეო მნიშვნელობის მელიორაცია

აღნიშნულ სფეროებთან მიმართებაში, რომლებიც მხარის სავალდებულო ექსკლუზიურ კომპეტენციებს წარმოადგენს უფლებამოსილებები შემდეგნაირად იმიჯნება:

მხარის ხელისუფლების ორგანოები: ადმინისტრაციული, მომსახურებითი, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილებები სავალდებულოა.

ცენტრალური ხელისუფლება: ზოგად მარეგულირებელი კომპეტენცია სავალდებულოა.

2.5.2. ნებაყოფლობით ექსკლუზიური უფლებამოსილებები

ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში:

- სამხარეო მნიშვნელობის საავადმყოფოები

კულტურის, დასვენებისა და სპორტის სფეროში:

- სამხარეო მნიშვნელობის თეატრები

- სამხარეო მნიშვნელობის გამოფენები
- სამხარეო მნიშვნელობის სპორტული დაწესებულებები

საგზაო ინფრასტრუქტურის და ტრანსპორტის სფეროში

- თვითმმართველ ერთეულებს შორის საზოგადოებრივი საავტომობილო ტრანსპორტი

აღნიშნულ სფეროებთან მიმართებაში, რომლებიც მხარის ნებაყოფლობით ექსკლუზიურ კომპეტენციებს წარმოადგენს უფლებამოსილებები შემდგენაირად იმიჯნება:

მხარის ხელისუფლების ორგანოები: ადმინისტრაციული, მომსახურებითი, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილებები ნებაყოფლობითია.

ცენტრალური ხელისუფლება: ზოგად მარეგულირებელი კომპეტენცია სავალდებულოა.

2.6. დელეგირებულ უფლებამოსილებები

2.6.1. თვითმმართველი ერთეულისთვის (ქალაქი, თემი) ცენტრალური ხელისუფლებისგან დელეგირებული უფლებამოსილებები

განათლების სფეროში:

- დაწყებითი განათლება
- საბაზო განათლება
- საშუალო განათლება

განათლების აღნიშნულ სფეროებთან მიმართებაში თვითმმართველი უფლებამოსილებები შემდგენაირად იმიჯნება:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო.

თვითმმართველი ერთეულისათვის: ადმინისტრაციული და მომსახურებითი უფლებამოსილება არის სავალდებულო, დაფინანსების და საინვესტიციო ნებაყოფლობითი.

ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში:

- პროფილაქტიკა

ჯანმრთელობის დაცვის აღნიშნულ სფეროსთან მიმართებაში უფლებამოსილებები შემდგენაირად იმიჯნება:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: დაფინანსების და მარეგულირებელი უფლებამოსილება არის სავალდებულო, საინვესტიციო კი ნებაყოფლობითი

თვითმმართველი ერთეულისათვის: ადმინისტრაციული და მომსახურებითი უფლებამოსილება არის სავალდებულო, დაფინანსებისა ნებაყოფლობითი.

სოციალური დაცვის სფეროში:

- უმწეოთა (მოხუცები და ა.შ.) დახმარება (ცენტ)
- დაუცველი სოციალური ფენების (დაბალშემოსავლიანი, მრავალშვილიანი და ა.შ.) დახმარება (ცენტ)
- ინვალიდთა დახმარება (ცენტრ)
- უმუშევართა დახმარება (ცენტრ)

სოციალური დაცვის აღნიშნულ სფეროსთან მიმართებაში უფლებამოსილებები შემდგენაირად იმიჯნება:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: დაფინანსების და მარეგულირებელი უფლებამოსილება არის სავალდებულო, საინვესტიციო ნებაყოფლობითი.

თვითმმართველი ერთეულისათვის: ადმინისტრაციული და მომსახურებითი უფლებამოსილება არის სავალდებულო.

- უსახლკაროების ბინებით უზრუნველყოფა (ცენტ)⁴

სოციალური დაცვის აღნიშნულ სფეროსთან მიმართებაში უფლებამოსილებები შემდგენიარად იმიჯნება:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის ნებაყოფლობითი

თვითმმართველი ერთეულისათვის: ადმინისტრაციული და მომსახურებითი უფლებამოსილება არის სავალდებულო.

ზოგადი ამოცანების სფეროში:

- სამოქალაქო რეგისტრაცია

აღნიშნულ სფეროსთან მიმართებაში:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო

თვითმმართველი ერთეულის ხელისუფლებისათვის: ადმინისტრაციული და მომსახურებითი უფლებამოსილება არის სავალდებულო

2.6.2. თვითმმართველი ერთეულისთვის (ქალაქი, თემი) სამხარეო ხელისუფლებისგან დელეგირებულ უფლებამოსილებები

სოციალური დაცვის სფეროში:

- უმწეოთა (მოხუცები და ა.შ.) დახმარება (რეგ)
- დაუცველი სოციალური ფენების (დაბალშემოსავლიანი, მრავალშვილიანი და ა.შ.) დახმარება (რეგ)
- ინვალიდთა დახმარება (რეგ)

სოციალური დაცვის აღნიშნულ სფეროსთან მიმართებაში უფლებამოსილებები შემდგენიარად იმიჯნება:

სამხარეო ხელისუფლებისათვის: დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის ნებაყოფლობითი

თვითმმართველი ერთეულისათვის: ადმინისტრაციული და მომსახურებითი უფლებამოსილება არის სავალდებულო.

- უმუშევართა დახმარება (რეგ)

სოციალური დაცვის აღნიშნულ სფეროსთან მიმართებაში უფლებამოსილებები შემდგენიარად იმიჯნება:

სამხარეო ხელისუფლებისათვის: დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო.

თვითმმართველი ერთეულისათვის: ადმინისტრაციული და მომსახურებითი უფლებამოსილება არის სავალდებულო.

- უსახლკაროების ბინებით უზრუნველყოფა (რეგ)⁴

სოციალური დაცვის აღნიშნულ სფეროსთან მიმართებაში უფლებამოსილებები შემდგენიარად იმიჯნება:

სამხარეო ხელისუფლებისათვის: დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის ნებაყოფლობითი

თვითმმართველი ერთეულისათვის: ადმინისტრაციული და მომსახურებითი უფლებამოსილება არის სავალდებულო.

2.6.3. მხარისათვის ცენტრალური ხელისუფლებისგან დელეგირებული უფლებამოსილებები

ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში:

- სოციალური დახმების დაწესებულების დაწესებულება

ჯანმრთელობის დაცვის სფეროსთან მიმართებაში უფლებამოსილებები შემდეგნაირად იმიჯნება:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: დაფინანსების და მარეგულირებელი უფლებამოსილება არის სავალდებულო, საინვესტიციო ნებაყოფლობითი

სამხარეო ხელისუფლებისათვის: მომსახურებითი და ადმინისტრაციული უფლებამოსილებები სავალდებულოა.

სოციალური დაცვის სფეროში:

- სოციალური (დიაგნოსტიკური და ზრუნვითი) სერვისები

სოციალური დაცვის სფეროსთან მიმართებაში უფლებამოსილებები შემდეგნაირად იმიჯნება:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო

სამხარეო ხელისუფლებისათვის: ადმინისტრაციული და მომსახურებითი უფლებამოსილება არის სავალდებულო, საინვესტიციო ნებაყოფლობითი

2.6.4. თვითმმართველი ერთეულისთვის (ქალაქი, თემი) და მხარისათვის ცენტრალური ხელისუფლებისგან დელეგირებული უფლებამოსილებები

ეკოლოგიის, ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისა და სანიტარულ სფეროში:

- ვეტერინარია

აღნიშნულ სფეროსთან მიმართებაში:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო

სამხარეო და თვითმმართველი ერთეულის ხელისუფლებათათვის: ადმინისტრაციული და მომსახურებითი უფლებამოსილება არის სავალდებულო

2.7. საერთო კომპეტენციები

2.7.1. ცენტრსა და მხარეს შორის საერთო კომპეტენციები

განათლების სფეროში:

- სპეციალიზებული და ტექნიკური საშუალო განათლება

განათლების სფეროსთან მიმართებაში უფლებამოსილებების შემდეგნაირად იმიჯნება:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: დაფინანსების და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის ნებაყოფლობითი, მარეგულირებელი სავალდებულო

სამხარეო ხელისუფლებისათვის: მომსახურებითი, ადმინისტრაციული, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილებები ნებაყოფლობითია.

უფლებამოსილების დეტალური გამიჯვნა წყდება ურთიერთშეთანხმებით.

ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში:

- სპეციალური მედიცინა
- ჯანდაცვის პოლიტიკის დაგეგმვა და კონტროლი

აღნიშნულ სფეროსთან მიმართებაში:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: ადმინისტრაციული, მომსახურებითი, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო

სამხარეო ხელისუფლებათათვის: ადმინისტრაციული, მომსახურებითი, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო

უფლებამოსილების დეტალური გამიჯვნა წყდება ურთიერთშეთანხმებით.

კულტურის, დასვენებისა და სპროტის სფეროში:

- სპეციალიზებული სკოლები

რომელთან მიმართებაში უფლებამოსილებების შემდგენიარად იმიჯნება:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: დაფინანსების და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის ნებაყოფლობითი, მარეგულირებელი სავალდებულო

სამხარეო ხელისუფლებისათვის: მომსახურებითი, ადმინისტრაციული, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილებები ნებაყოფლობითია.

უფლებამოსილების დეტალური გამიჯვნა წყდება ურთიერთშეთანხმებით.

2.7.2. მხარესა და თვითმმართველ ერთეულს შორის საერთო კომპეტენციები

ეკოლოგიის, ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისა და სანიტარულ სფეროში:

- წიაღისეული (ადგილობრივი გავრცელების რესურსები)

აღნიშნულ სფეროსთან მიმართებაში:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: ზოგად მარეგულირებელი კომპეტენცია სავალდებულოა

სამხარეო ხელისუფლებისათვის: ადმინისტრაციული, მომსახურებითი, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო

თვითმმართველი ერთეულის ხელისუფლებისათვის: ადმინისტრაციული, მომსახურებითი, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო

უფლებამოსილების დეტალური გამიჯვნა წყდება ურთიერთშეთანხმებით.

2.7.3. ცენტრსა და თვითმმართველ ერთეულს შორის საერთო კომპეტენციები

???

2.7.4. ცენტრს, მხარესა და თვითმმართველ ერთეულს შორის საერთო კომპეტენციები

ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში:

- სამედიცინო სტატისტიკის წარმოება

აღნიშნულ სფეროსთან მიმართებაში:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: ადმინისტრაციული, მომსახურებითი, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო

სამხარეო ხელისუფლებათათვის: ადმინისტრაციული და მომსახურებითი უფლებამოსილება არის სავალდებულო

თვითმმართველი ერთეულის ხელისუფლებათათვის: ადმინისტრაციული და მომსახურებითი უფლებამოსილება არის სავალდებულო

ეკოლოგიის, ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისა და სანიტარულ სფეროში:

- სტიქიური უბედურების შედეგების ლიკვიდაცია

ეკოლოგიის, ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისა და სანიტარულ სფეროს აღნიშნულ საკითხთან მიმართებაში:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: ადმინისტრაციული, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო

სამხარეო ხელისუფლებისათვის: ადმინისტრაციული და დაფინანსების უფლებამოსილება არის სავალდებულო, საინვესტიციო და მომსახურებითი კი ნებაყოფლობითი

თვითმმართველი ერთეულის ხელისუფლებისათვის: ადმინისტრაციული და მომსახურებითი უფლებამოსილება არის სავალდებულო, დაფინანსების და საინვესტიციო კი ნებაყოფლობითი

- ზოგადად გარემოს დაცვის ღონისძიებები

ეკოლოგიის, ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისა და სანიტარულ სფეროს აღნიშნულ საკითხთან მიმართებაში:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: ადმინისტრაციული, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო

სამხარეო ხელისუფლებისათვის: ადმინისტრაციული, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო

თვითმმართველი ერთეულის ხელისუფლებისათვის: ადმინისტრაციული, დაფინანსების, მარეგულირებელი და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო

ზოგადი ამოცანების სფეროში:

- საზოგადოებრივი წესრიგი

აღნიშნულ სფეროსთან მიმართებაში:

ცენტრალური ხელისუფლებისათვის: მარეგულირებელი უფლებამოსილება არის სავალდებულო

სამხარეო ხელისუფლებისათვის: ადმინისტრაციული, მომსახურებითი, დაფინანსების და საინვესტიციო უფლებამოსილება არის სავალდებულო.

თვითმმართველი ერთეულის ხელისუფლებისათვის: ადმინისტრაციული და მომსახურებითი უფლებამოსილება არის ნებაყოფლობითი

3. მმართველობის სისტემები

მთავრობას ხელთ უპყრია მარტო მთელის სახელმწიფოს საჭიროების საქმენი და ყოველივე სხვა კი საზოგადოებას გაუსაკუთრებია, მერე ასე, რომ ყოველს ნაწილს თავისნი ადგილობრივნი საქმენი აქვს ხელშეუვლად მინდობილნი. ეს საზოგადოების საჭიროების საქმენი, ადგილობრივად განაწილებულნი, განიგებიან უსათუოდ ადგილობრივთა მოხელეთა შემწეობით, რომელთაც ირჩევს თვით ადგილობრივთა მცხოვრებთა საზოგადოება და რომელნიც ამავე საზოგადოების წინაშე პასუხისმგებელნი არიან. ამგვარს გამგეობას თვითმმართველობას (დეცენტრალიზაცია) უწოდებენ... ამგვარის მმართველობის დედა-აზრი იგია, რომ ადგილობრივნი საქმენი თვით ადგილობრივთა მცხოვრებთაგან განიგებოდეს.

ილია

3.1. თვითმმართველი ერთეულების ხელისუფლების ორგანოები

მმართველობის სისტემა თვითმმართველ ერთეულში.

თვითმმართველ ერთეულის ხელისუფლების ორგანოები არიან წარმომადგენლობითი ორგანო - საკრებულო და აღმასრულებელი ორგანო მერია (ქალაქებში) და გამგეობა (თემებში)

ქალაქში აღმასრულებელი ორგანოს ხელმძღვანელია - მერე

თემში აღმასრულებელი ორგანოს ხელმძღვანელია - გამგებელი

3.1.1. თვითმმართველი ერთეულის წარმომადგენლობითი ორგანო

ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის წარმომადგენლობითი ორგანოა საკრებულო, რომელიც შედგება შესაბამის ტერიტორიაზე მცხოვრებ საქართველოს მოქალაქეთა მიერ საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით პირდაპირი, საყოველთაო, თანასწორი და ფარული კენჭისყრით, პროპორციული ერთადერთი გადასაცემის ხმის სისტემით, 3 წლის ვადით არჩეული წევრებისაგან.

ამასთან საკრებულოს უფლებამოსილების პერიოდში მისი წევრის უფლებამოსილების შეწყვეტის დროს აირჩევა ახალი საკრებულოს წევრი, რისთვისაც ახლად არცეული საკრებულოს წევრები თავიდანვე მიუთითებენ საარჩევნო უბანს, სადაც მოხდება მათი ადგილმონაცვლის არჩევა.

საკრებულოს წევრთა რაოდენობა განისაზღვრება თვითმმართველი ერთეულის მოსახლეობის რაოდენობით:

- 5000-მდე მოსახლეობა - 15 საკრებულოს წევრი
- 10 000-მდე მოსახლეობა - 17 საკრებულოს წევრი
- 30 000-მდე მოსახლეობა - 19 საკრებულოს წევრი
- 50.000-მდე მოსახლეობა - 21 საკრებულოს წევრი
- 100 000-მდე მოსახლეობა - 25 საკრებულოს წევრი
- 300 000-მდე მოსახლეობა - 35 საკრებულოს წევრი

ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის საკრებულოს თანამდებობის პირები არიან:

- საკრებულოს თავმჯდომარე;
- საკრებულოს მდივანი;
- საკრებულოს კომისიის თავმჯდომარე
- საკრებულოს ფრაქციის თავმჯდომარე

საკრებულოს წევრები და თანამდებობის პირები თავიანთ უფლებამოსილებას ახორციელებენ უსასყიდლოდ. თანამდებობის პირთა მიერ შესრულებული კონკრეტულ სამუშაოსთან დაკავშირებული ხარჯები ანაზღაურდება.

საკრებულოს კომპეტენციას განეკუთვნება:

- საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული წესითა და ვადებში ადგილობრივი ბიუჯეტის პროექტის განხილვა, მასში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანა, ბიუჯეტის პროექტის დამტკიცება, მასში ცვლილებების შეტანა, ბიუჯეტის შესრულების ანგარიშის დამტკიცება, კონტროლი ბიუჯეტის შესრულებაზე და მისი შეფასება;
- სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პერსპექტიული გეგმებისა და პროგრამების დამტკიცება და კონტროლი მათ შესრულებაზე;
- საქართველოს კანონის შესაბამისად ადგილობრივი გადასახადებისა და მოსაკრებლების შემოღება და გაუქმება, მათზე შეღავათების დაწესება;
- საქართველოს კანონის შესაბამისად ზიარ გადასახადების მისთვის კუთვნილი განაკვეთის დადგენა;
- ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის აღმასრულებელი ორგანოებისა და თანამდებობის პირების საქმიანობაზე, მათი ყოველწლიური ანგარიშების მოსმენა და შეფასება;
- საკრებულოს თავმჯდომარისა და მდივნის არჩევა და გადარჩევა;
- საკრებულოს კომისიების შექმნა, კომისიათა თავმჯდომარეების არჩევა და გადარჩევა, კომისიათა პერსონალური შემადგენლობის დამტკიცება და მასში ცვლილებების შეტანა;
- გადაწყვეტილების მიღება საკრებულოს წევრთა უფლებამოსილების ცნობისა და უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შესახებ;
- ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ორგანოთა დებულებების მიღება, მათში ცვლილებების შეტანა და მათი შესრულების კონტროლი;
- საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით ადგილობრივი თვითმმართველობის ქონების ფლობის, სარგებლობისა და განკარგვის წესების დადგენა;
- საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, ადგილობრივი სამსახურებისა და შესაბამისი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის საწარმოების შექმნა, მათი რეორგანიზაცია და ლიკვიდაცია;
- ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის სავალდებულო და ნებაყოფლობითი ექსკლუზიური კომპეტენციების განხორციელებასთან დაკავშირებული პროგრამების დამტკიცება.
- ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის სავალდებულო და ნებაყოფლობითი ექსკლუზიური კომპეტენციების განხორციელებასთან დაკავშირებული მარეგულირებელი უფლებამოსილებასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღება
- ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულისთვის დელეგირებული და საერთო კომპეტენციებში და შესაბამისი უფლებამოსილებები ფარგლებში პროგრამების და პროექტების დამტკიცება.
- თვითმმართველი ერთეულის სახელით დადებული შეთანხმებებისა და ხელშეკრულებების დამტკიცება.

საკრებულოს საქმიანობის წესი და თანამდებობის პირები

საკრებულოს თავმჯდომარე

საკრებულოს წევრები ირჩევენ თავმჯდომარეს საკრებულოს უფლებამოსილების ვადით. საკრებულოს თავმჯდომარის არჩევა და გადარჩევა ხდება საკრებულოს წევრთა სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით.

საკრებულოს თავმჯდომარე:

- იწვევს, ხსნის, თავმჯდომარეობს, წარმართავს და დახურულად აცხადებს საკრებულოს სხდომას, მათ შორის, რიგგარეშე;
- უძღვება სხდომაზე საკითხების განხილვას;
- უზრუნველყოფს საქართველოს კანონმდებლობითა და საკრებულოს დებულებით დადგენილი შესაბამისი პროცედურების დაცვას;
- ადგენს სხდომის დღის წესრიგით გათვალისწინებული საკითხების თანამიმდევრობის პროექტს, განსახილველ საკითხზე გამოსვლის მსურველთა სიას, საკრებულოს დებულებით დადგენილი წესით განსაზღვრავს გამომსვლელთა რიგითობას და აძლევს მათ სიტყვას;
- აყენებს საკითხს კენჭისყრაზე და აცხადებს კენჭისყრის შედეგებს;
- კოორდინაციას უწევს საკრებულოს კომისიების მუშაობას;

- წარმოადგენს საკრებულოს საქართველოს კანონმდებლობით მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებში;
- უზრუნველყოფს საკრებულოს და საკრებულოს წევრთა უფლებების დაცვას;
- საკრებულოს კომისიების თავმჯდომარეთა წარდგინებით საკრებულოს კომისიებში იწვევს ექსპერტებსა და სპეციალისტებს; დებს და აუქმებს მათთან ხელშეკრულებებს; საერთო ხელმძღვანელობას უწევს კომისიებში მოწვეულ პირთა საქმიანობას;
- ხელს აწერს საკრებულოს გადაწყვეტილებებს, დადგენილებებსა და სხდომის ოქმებს;
- საქართველოს კანონმდებლობით მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილების განხორციელებისა და საკრებულოს მუშაობის ორგანიზაციულ საკითხებთან დაკავშირებით გამოსცემს ინდივიდუალურ სამართლებრივ აქტს-განკარგულებას;
- ახორციელებს საქართველოს კანონმდებლობითა და საკრებულოს დებულებით დადგენილ სხვა უფლებამოსილებებს.

საკრებულოს თავმჯდომარის წარდგინებით საკრებულო თავის წევრთა შემადგენლობიდან ირჩევს საკრებულოს მდივანს საკრებულოს უფლებამოსილების ვადით.

საკრებულოს მდივანი ასრულებს თავმჯდომარის მოვალეობას მისი დავალებით, თავმჯდომარის მიერ უფლებამოსილების განხორციელების შეუძლებლობის შემთხვევაში ან თანამდებობიდან მისი გადაყენებისას. საკრებულოს მდივანი თავმჯდომარის ან საკრებულოს დავალებით ახორციელებს ფუნქციებს საკრებულოს დებულებით დადგენილი წესითა და ფარგლებში.

საკრებულოს სხდომის მუშაობის ორგანიზაცია

საკრებულოს ახალი შემადგენლობის პირველ სხდომას იწვევს შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ადგილობრივი არჩევნების შედეგების ოფიციალური გამოცხადების დღიდან ორი კვირის ვადაში, თუ საკრებულოს შემადგენლობაში არჩეულია წევრთა 2/3 მაინც. საკრებულოს სხდომებს თავმჯდომარის არჩევამდე უძღვება საკრებულოს უზუცესი წევრი.

საკრებულოს მორიგ სხდომებს, სამ თვეში ერთხელ მაინც, იწვევს საკრებულოს თავმჯდომარე.

საკრებულოს რიგგარეშე სხდომა მოიწვევა:

- გამგებლის (მერის) წინადადებით;
- საკრებულოს წევრთა სიითი შემადგენლობის არანაკლებ 1/3-ის მოთხოვნით;
- ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის არანაკლებ 1/5-ის მოთხოვნით.
- საკრებულოს თავმჯდომარის ინიციატივით.

საკრებულოს რიგგარეშე სხდომას მოთხოვნის წარდგინიდან ერთი კვირის ვადაში იწვევს საკრებულოს თავმჯდომარე. საკრებულოს თავმჯდომარის მიერ რიგგარეშე სხდომის ერთი კვირის ვადაში მოუწვევლობის შემთხვევაში საკრებულო უფლებამოსილია შეიკრიბოს. საკრებულოს წევრთა გაფრთხილებას რიგგარეშე სხდომის მოწვევის თაობაზე ინიციატორის წერილობითი მიმართვის საფუძველზე უზრუნველყოფს აპარატის უფროსი. საკრებულოს დებულებით დადგენილი წესით. რიგგარეშე სხდომაზე საკრებულოს თავმჯდომარისა და მდივნის გამოუცხადებლობის შემთხვევაში საკრებულოს სხდომას თავმჯდომარეობს სხდომაზე დამსწრეთაგან უზუცესი წევრი.

საკრებულოში საკითხების განხილვის წესი

საკრებულო უფლებამოსილია მიიღოს გადაწყვეტილება, თუკი საკრებულოს სხდომას ესწრება მის წევრთა ნახევარი მაინც, თუ ამ კანონით სხვა წესი არ არის დადგენილი.

საკრებულოს სხდომები ტარდება ღიად და საჯაროდ.

საკრებულოს სხდომა დახურულად ცხადდება:

- საკრებულოს გადაწყვეტილებით;
- თუ სხდომაზე განსახილველ საკითხთან დაკავშირებული მონაცემების გახმაურება აკრძალული ან შეზღუდულია კანონით.

საკრებულოს სხდომაზე კენჭისყრის წესი

საკრებულოს სხდომაზე მის კომპეტენციას მიკუთვნებული საკითხები წყდება, როგორც წესი, ღია კენჭისყრით. ფარული კენჭისყრა ტარდება პერსონალური და უნდობლობის გამოცხადების საკითხების გადაწყვეტის დროს. საკრებულოს დადგენილებით ფარული კენჭისყრა შეიძლება ჩატარდეს სხვა საკითხებზედაც.

საკრებულოს გადაწყვეტილებები მიიღება დამსწრეთა ხმების უმრავლესობით, თუ ამ კანონით სხვა წესი არ არის დადგენილი.

საკრებულოს სხდომის ოქმი

საკრებულოს სხდომის ოქმში შეიტანება სხდომის ჩატარების დრო და ადგილი, დამსწრეთა გვარები, განსახილველი და განხილული საკითხები, მიღებული გადაწყვეტილებები, აგრეთვე დამსწრეთა განსაკუთრებული მოსაზრებები.

საკრებულოს სხდომის ოქმს ხელს აწერენ საკრებულოს თავმჯდომარე და მდივანი.

საკრებულოს სხდომის ოქმი უნდა შეესაბამებოდეს ადმინისტრაციული დოკუმენტაციისათვის დადგენილ მოთხოვნებს.

საკრებულოს კომისიები

საკრებულო უფლებამოსილია საჭიროების შემთხვევაში შექმნას კომისია თავისი უფლებამოსილების ვადით ან დროებით.

საკრებულოს კომისიების თავმჯდომარეები აირჩევიან საკრებულოს წევრთაგან. კომისიების წევრებს შესაბამისი კომისიის თავმჯდომარის წარდგინებით ამტკიცებს საკრებულო. კომისიის წევრი შეიძლება არ იყოს საკრებულოს წევრი.

საკრებულოს კომისიების საქმიანობის წესი განისაზღვრება საკრებულოს დებულებით, კანონმდებლობის შესაბამისად.

საკრებულოს წევრის სტატუსი

საკრებულოს წევრის უფლებამოსილება იწყება მისი უფლებამოსილების ცნობის დღიდან და მთავრდება ახალარჩეული საკრებულოს პირველი შეკრებისთანავე ან საკრებულოს წევრის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტისთანავე.

საკრებულოს წევრის უფლებამოსილება, საქმიანობის წესი და გარანტიები განისაზღვრება საკრებულოს წევრის სტატუსის შესახებ საქართველოს კანონითა და სხვა ნორმატიული აქტებით.

საკრებულოს წევრს უფლებამოსილება ვადამდე შეუწყდება, თუ:

- პირადი განცხადებით მოეხსნა უფლებამოსილება;
- არჩეულია ან დანიშნულია ზვითმმართველი ერთეულის აღმასრულებელი ორგანოს - გამგეობის (მთავრობის) წევრად;
- მის მიმართ კანონიერ ძალაში შევიდა სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი;
- სასამართლომ ცნო ქმედუუნაროდ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ან გარდაცვლილად;
- შეუწყდა საქართველოს მოქალაქეობა;
- არასაპატიო მიზეზით ექვსი თვის განმავლობაში არ მონაწილეობდა საკრებულოს მუშაობაში;
- გარდაიცვალა.

საკრებულოს წევრის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის საკითხს საკრებულო იღებს ცნობად.

3.1.2. თვითმმართველი ერთეულის აღმასრულებელი ორგანო

თვითმმართველი ერთეულის აღმასრულებელ ორგანოებს წარმოადგენს გამგეობა თემებში და მერია ქალაქებში.

თვითმმართველი ერთეულის აღმასრულებელ ორგანოების ხელმძღვანელებს წარმოადგენს გამგებელი თემში და მერი ქალაქი

თემის გამგებელი ან ქალაქის მერი აირჩევა საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, პირდაპირი, საყოველთაო, თანასწორი და ფარული კენჭისყრით, საკრებულოს უფლებამოსილების ვადით;

გამგებელი (მერი) საკრებულოსთან შეთანხმებით ნიშნავს გამგეობის (მერიის) წევრებს. გამგეობის (მერიის) წევრთა რაოდენობა განისაზღვრება თვითმმართველი ერთეულის მოსახლეობის შესაბამისად

- 10 000-მდე მოსახლეობა - არაუმეტეს 7 წევრი
- 50 000-მდე მოსახლეობა - არაუმეტეს 10 წევრი
- 100 000-მდე მოსახლეობა - არაუმეტეს 15 წევრი
- 300 000-მდე მოსახლეობა - არაუმეტეს 19 წევრი
- 300 000-ის ზევით მოსახლეობა - არაუმეტეს 21 წევრი

გამგეობის (მერიის) წევრები არიან გამგებელი (მერი), გამგებლის (მერის) პირველი მოადგილე, გამგებლის (მერის) მოადგილე (მოადგილეები), ადგილობრივი სამსახურების ხელმძღვანელები და აპარატის უფროსი.

გამგეობის (მერიის) სტრუქტურასა და დებულებას გამგებლის (მერის) წარდგინებით ამტკიცებს საკრებულო.

გამგეობის (მერიის) უფლებამოსილებას განეკუთვნება:

- საკრებულოს გადაწყვეტილებათა აღსრულება;
- სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამების პროექტების მომზადება, წინასწარი განხილვა და დამტკიცებულ პროგრამათა განხორციელება;
- ბიუჯეტის პროექტის შემუშავება, წინასწარი განხილვა და დამტკიცებული ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილის შესრულება; საჭიროების შემთხვევაში, დამტკიცებულ ბიუჯეტში ცვლილებების შეტანის თაობაზე წინადადებების მომზადება, ბიუჯეტის შესრულების შესახებ ანგარიშგების შედგენა და საჯაროობის უზრუნველყოფა;
- ადგილობრივი გადასახადებისა და მოსაკრებლების შემოღების, გაუქმებისა და მათი ოდენობის განსაზღვრის, ადგილობრივი მოსაკრებლების ამოღების ორგანიზების შესახებ წინადადებების მომზადება საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად საკრებულოსათვის წარსადგენად;
- საკრებულოს მიერ დადგენილი წესის შესაბამისად ადგილობრივ ორგანოებს დაქვემდებარებული ქონებით სარგებლობა და განკარგვა;
- ადგილობრივი სამსახურების შექმნასთან დაკავშირებით წინადადებების მომზადება, საკრებულოს მიერ დადგენილი წესით, საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის საწარმოთა შექმნა, რეორგანიზაცია და ლიკვიდაცია; გამგებლის (მერის) წარდგინებით მათ ხელმძღვანელთა დანიშვნა-გათავისუფლება და მათი საქმიანობის კონტროლი;
- თვითმმართველი ერთეულის სავალდებულო და ნებაყოფლობითი ექსკლუზიური უფლებამოსილებებთან დაკავშირებული მომსახურებითი, ადმინისტრაციული, დაფინანსების და საინვესტიციო უფლებამოსილებების განხორციელება საკრებულოს მიერ დადგენილი რეგულაციების ფარგლებში.
- თვითმმართველი ერთეულისთვის დელეგირებულ კომპეტენციებთან დაკავშირებული უფლებამოსილებების განხორციელება.

გამგეობის (მერიის) სხდომა უფლებამოსილია მიიღოს გადაწყვეტილება, თუ სხდომას ესწრება გამგეობის (მერიის) წევრთა ნახევარი მაინც. გადაწყვეტილება მიიღება დამსწრეთა ხმების უმრავლესობით, თუ კანონით ან დებულებით სხვა წესი არ არის დადგენილი.

გამგეობის (მერიის) წევრთა კანდიდატურებს გამგებელი (მერი) არჩევადან ორი კვირის ვადაში შესათანხმებლად წარუდგენს საკრებულოს. თუ საკრებულომ არ მისცა თანხმობა გამგეობის (მერიის)

წევრის კანდიდატურის დანიშვნაზე, გამგებელი (მერი) უფლებამოსილია ხელახლა წარადგინოს იგივე ან ახალი კანდიდატურა. ერთი და იგივე კანდიდატურა შეიძლება წარდგენილ იქნეს ორჯერ. თუ საკრებულომ ერთი თვის ვადაში გამგეობის (მერიის) წევრის კანდიდატურის დანიშვნას არ მისცა თანხმობა, გამგებელი (მერი) არა უშეტეს ექვსი თვის ვადით შესაბამის თანამდებობაზე ნიშნავს მოვალეობის შემსრულებელს.

გამგეობის (მერიის) წევრს უფლებამოსილება ვადადღე უწყდება:

- სამსახურიდან გათავისუფლებისას;
- თანამდებობიდან გადადგომისას;
- საკრებულოს მიერ უნდობლობის გამოცხადებისას;
- მის მიმართ სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლისას;
- სასამართლოს მიერ ქმედუუნაროდ ცნობის, უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარების ან გარდაცვლილად გამოცხადებისას;
- საქართველოს მოქალაქეობის შეწყვეტისას;
- გარდაცვალებისას;
- "საჯარო სამსახურის შესახებ" საქართველოს კანონით გათვალისწინებული სხვა შემთხვევებისას.

გამგებელი (მერი) წარმოადგენს აღმასრულებელი ორგანოს მეთაურს.

გამგებელი (მერი):

- უძღვება გამგეობის (მერიის) საქმიანობას, ანაწილებს ფუნქციებს გამგეობის (მერიის) წევრებს შორის, იწვევს და თავმჯდომარეობს გამგეობის (მერიის) სხდომებს, წელიწადში ერთხელ მაინც წარუდგენს საკრებულოს ანგარიშს გაწეული მუშაობის შესახებ;
- ორგანიზაციას უწევს ადგილობრივი ბიუჯეტის პროექტის შედგენას, წარუდგენს საკრებულოს დასამტკიცებლად საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით შედგენილ ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის პროექტს და საანგარიშო წლის ბიუჯეტის შესრულების ანგარიშს, უზრუნველყოფს დამტკიცებული ბიუჯეტის შესრულებას; ამზადებს წინადადებებს ბიუჯეტში ცვლილების შეტანის შესახებ.
- საკრებულოს დასამტკიცებლად წარუდგენს თვითმმართველი ერთეულის ექსკლუზიური და მისთვის დელეგირებული უფლებამოსილებებთან დაკავშირებით მისაღები გადაწყვეტილებების პროექტებს.
- გამგეობის საქმიანობიდან გამომდინარე შეიმუშავებს და საკრებულოს წარუდგენს შესაბამისი სამართლებრივი აქტების პროექტებს; უზრუნველყოფს საკრებულოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებათა შესრულებას;
- უფლებამოსილია საკრებულოს გადაწყვეტილებების მიღებიდან ერთი კვირის ვადაში შესაბამისი შენიშვნებით დააბრუნოს საკრებულოში ხელახლა განსახილველად;
- ხელს აწერს შესაბამისი თვითმმართველი ერთეულის სახელით დადებულ ხელშეკრულებასა და შეთანხმებას, წარმოადგენს და მოქმედებს ამ ერთეულის სახელით ოფიციალური ურთიერთობებისას; ასრულებს სხვა წარმომადგენლობით ფუნქციებს;
- ხელს აწერს გამგეობის (მთავრობის) დადგენილებებს, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში გამოსცემს ბრძანებებსა და განკარგულებებს;
- საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი და საკრებულოს მიერ განსაზღვრული წესით ორგანიზაციას უწევს და უზრუნველყოფს ადგილობრივი თვითმმართველობის ქონების ფლობის, სარეგისტრაციო და განკარგვის საკითხების გადაწყვეტას;
- წარუდგენს საკრებულოს წინადადებებს ადგილობრივი სამსახურების და შესაბამისი საწარმოების შექმნისა და ლიკვიდაციის შესახებ, უზრუნველყოფს ლიკვიდირებულ საწარმოთა დაცვასა და შენახვას;
- შეიმუშავებს და საკრებულოს დასამტკიცებლად წარუდგენს გამგეობის (მერიის) სტრუქტურას და პერსონალურ შემადგენლობას, ამტკიცებს გამგეობის (მერიის) სტრუქტურული ერთეულებისა და ადგილობრივი სამსახურების დებულებებს;
- "საჯარო სამსახურის შესახებ" საქართველოს კანონით დადგენილი წესით, აპარატის უფროსის წარდგინებით, თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს აპარატის თანამშრომლებს, აფორმებს შრომის ხელშეკრულებებს მოწვეულ სპეციალისტებთან და ექსპერტებთან;

- თანამდებობიდან ათავისუფლებს გამგეობის (მერიის) წევრებს; იღებს გამგეობის (მერიის) ცალკეულ წევრთა განცხადებას გადადგომის შესახებ; გამგეობის (მერიის) წევრებს აკისრებს თანამდებობრივ მოვალეობათა შესრულებას გამგეობის (მერიის) ახალი წევრის დამტკიცებამდე;
- საკრებულოს გადაწყვეტილების მიღებიდან ერთი კვირის ვადაში შესაბამისი შენიშვნებით ხელახლა განსახილველად აბრუნებს საკითხს საკრებულოში;
- აჩერებს ან აუქმებს ადგილობრივი სამსახურების ხელმძღვანელთა ინდივიდუალურ-სამართლებრივ აქტებს;
- უზრუნველყოფს საკრებულოსა და გამგეობის (მერიის) მიერ მიღებული სამართლებრივი აქტების შესრულებას;
- მის უფლებამოსილებას მიკუთვნებული ცალკეული საკითხების შესასწავლად, შესაბამისი დასკვნებისა და რეკომენდაციების მოსამზადებლად ქმნის კომისიებსა და საკონსულტაციო ორგანოებს; ამტკიცებს მათ სამოქმედო დებულებებს;
- გამგეობის (მერიის) საქმიანობიდან გამომდინარე შეიმუშავებს და საკრებულოს წარუდგენს შესაბამისი სამართლებრივი აქტების პროექტებს;
- ხელს აწერს მთავრობის დადგენილებებს და ფინანსურ დოკუმენტებს;
- თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში გამოსცემს ბრძანებებს და განკარგულებებს;
- მიმართავს საკრებულოს თავმჯდომარეს საკრებულოს რიგგარეშე სხდომის მოწვევის წინადადებით, საკრებულოს მორიგ სხდომაზე შეაქვს დამატებით განსახილველი საკითხი, ესწრება საკრებულოს, საკრებულოს კომისიების ღია და დახურულ სხდომებს. იგი უფლებამოსილია ჰყავდეს მუდმივი წარმომადგენელი საკრებულოში;
- პასუხისმგებელია მთავრობის საქმიანობაზე; პერიოდულად ისმენს მთავრობის წევრებისა და სამსახურების ხელმძღვანელთა ანგარიშებს გაწეული მუშაობის შესახებ;
- ახორციელებს საკრებულოსა და მთავრობის შესაბამისი აქტებით განსაზღვრულ სხვა უფლებამოსილებებს;
- ანგარიშვალდებულია ქალაქის საკრებულოს წინაშე საკრებულოს უფლებამოსილების ფარგლებში;
- თვითმმართველი ერთეულის გამგებლის (მერის) უფლებამოსილების ვადაზე შეწყვეტის შესახებ საკრებულოს თავმჯდომარე აცნობებს საქართველოს პრეზიდენტს და ცენტრალურ საააღცვენო კომისიას, ცენტრალური საარჩევნო კომისია ნიშნავს მერის რიგგარეშე არჩევნებს არაუგვიანეს 3 თვისა. თუ მერის კანონით დადგენილ მორიგ არჩევნებამდე დარჩენილია სამ თვეზე ნაკლები, რიგგარეშე არჩევნები არ ინიშნება და მერის მოვალეობას ასრულებს მისი პირველი მოადგილე.

გამგებელს (მერს) აქვს თანამდებობიდან გადადგომის უფლება. გამგებლის (მერის) თანამდებობიდან გადადგომა ან განათავისუფლება იწვევს შესაბამისი გამგეობის (მერიის) გადადგომას. გამგეობის (მერიის) წევრები თავიანთ მოვალეობებს ასრულებენ გამგეობის (მერიის) ახალი შემადგენლობის დამტკიცებამდე.

გამგებლის (მერის) პირველი მოადგილე და მოადგილე (მოადგილეები)

გამგებლის (მერის) პირველი მოადგილის გამგეობის (მერიის) კომპეტენციები ისაზღვრება გამგეობის (მერიის) დებულებით და გამგებლის (მერის) სპეციალური დავალებებით) თუ გამგებელს (მერს) დროებით არ შეუძლია თავისი მოვალეობების შესრულება, ან გამგებლის (მერის) დავალებით ასრულებს გამგებლის (მერის) მოვალეობებს.

გამგებლის (მერის) მოადგილის (მოადგილეების) კომპეტენციები ისაზღვრება გამგეობის (მერიის) დებულებით და გამგებლის (მერის) სპეციალური დავალებებით).

3.1.3. მმართველობის ფორმა თემში შემავალ დასახლებებში

ისეთ თემში, სადაც ერთ დასახლებაზე მეტია, ყველა დასახლებულ პუნქტში (გარდა თემის ცენტრისა და იმ დასახლებისა სადაც მოსახლეობა 50 კაცზე ნაკლებია) აირჩევა მამასახლისი. თუ მოსახლეობა 50-ზე ნაკლებია, თემის ხელისუფლების ორგანოები იღებენ გადაწყვეტილებას მამასახლისის არჩევა/შერჩევასთან დაკავშირებით.

მამასახლისი აირჩევა პირდაპირი წესით.

თემის ხელისუფლების ორგანოების გადაწყვეტილებით მამასახლისის შესაძლებელია დაენიშნოს შრომის ანაზღაურება.

მამასახლისის ფარული კენჭისყრით არჩევის ორგანიზებას ახორციელებენ თემის ხელისუფლების ორგანოები.

ისეთ დასახლებაში, სადაც მოსახლეობა 100 კაცს აღემატება მამასახლისის გარდა აირჩევა საზოგადოებრივი საბჭო არანაკლებ 3 კაცისა და არაუმეტეს 15 კაცისა. დასახლებაში 100 კაცზე ნაკლები მოსახლით საზოგადოებრივი საბჭოს არჩევა ნებაყოფლობითია. საზოგადოებრივი საბჭოს წევრები არ იღებენ შრომის ანაზღაურებას.

ქალაქი თვითმმართველობის ორგანოს გადაწყვეტილებით შეიძლება დაყოს უბნებად და დანიშნოს უბნის ხელმძღვანელი და მისი სამსახური.

საქართველოს დედაქალაქის - თბილისის უბნები წარმოადგენენ თვითმმართველობებს, სადაც ფუნქციონირებს არჩევითი წარმომადგენლობითი და აღმასრულებელი ორგანოები. მათი სტრუქტურა და საქმიანობის წესი რეგულირდება კანონით “საქართველოს დედაქალაქის - თბილისის შესახებ”.

3.2. მხარის ხელისუფლების ორგანოები

მხარის ხელისუფლების ორგანოები არიან წარმომადგენლობითი ორგანო - საბჭო და აღმასრულებელი ორგანო მთავრობა.

მხარის აღმასრულებელი ორგანოს ხელმძღვანელია - მხარის მმართველი.

3.2.1. მხარის წარმომადგენლობითი ორგანო

მხარის წარმომადგენლობითი ორგანოა მხარის საბჭო, რომელიც შედგება შესაბამის ტერიტორიაზე მცხოვრებ საქართველოს მოქალაქეთა მიერ საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით პირდაპირი, საყოველთაო, თანასწორი და ფარული კენჭისყრით, პარტიული პროპორციული სისტემით 4 წლის ვადით არჩეული წევრებისაგან.

მხარის საბჭო აირჩევა პროპორციული, პარტიული არჩევნებით საბჭოში შესვლის მინიმალური ბარიერის გარეშე.

მხარის საბჭოს კომპეტენციას განეკუთვნება:

- საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული წესითა და ვადებში მხარის ბიუჯეტის პროექტის განხილვა, მასში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანა, ბიუჯეტის პროექტის დამტკიცება, მასში ცვლილებების შეტანა, ბიუჯეტის შესრულების ანგარიშის დამტკიცება, კონტროლი ბიუჯეტის შესრულებაზე და მისი შეფასება;
- მხარის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პერსპექტიული გეგმებისა და პროგრამების დამტკიცება და კონტროლი მათ შესრულებაზე;
- საქართველოს კანონის შესაბამისად ზიარ გადასახადების მისთვის კუთვნილი განაკვეთის დადგენა
- მხარის აღმასრულებელი ორგანოებისა და თანამდებობის პირების საქმიანობაზე, მათი ყოველწლიური ანგარიშების მოსმენა და შეფასება;
- საბჭოს თავმჯდომარისა და მდივნის არჩევა და გადარჩევა;
- საბჭოს შემადგენლობიდან მხარის მმართველის არჩევა და გადარჩევა
- საბჭოს კომისიების შექმნა, კომისიათა თავმჯდომარეების არჩევა და გადარჩევა, კომისიათა პერსონალური შემადგენლობის დამტკიცება და მასში ცვლილებების შეტანა;
- გადაწყვეტილების მიღება საბჭოს წევრთა უფლებამოსილების ცნობისა და უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შესახებ;
- მხარის ორგანოთა დებულებების მიღება, მათში ცვლილებების შეტანა და მათი შესრულების კონტროლი;
- საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით მხარის ქონების ფლობის, სარგებლობისა და განკარგვის წესების დადგენა;

- საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, სამხარეო სამსახურებისა და შესაბამისი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის საწარმოების შექმნა, მათი რეორგანიზაცია და ლიკვიდაცია;
- მხარის სავალდებულო და ნებაყოფლობითი ექსკლუზიური კომპეტენციების განხორციელებასთან დაკავშირებული პროგრამების დამტკიცება.
- მხარის სავალდებულო და ნებაყოფლობითი ექსკლუზიური კომპეტენციების განხორციელებასთან დაკავშირებული მარეგულირებელი უფლებამოსილებასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღება
- მხარისთვის დელეგირებული და საერთო კომპეტენციებში და შესაბამისი უფლებამოსილებები ფარგლებში პროგრამების დამტკიცება.
- მხარის სახელით დადებული შეთანხმებებისა და ხელშეკრულებების დამტკიცება.

საბჭოს საქმიანობის წესი და თანამდებობის პირები

საბჭოს თავმჯდომარე

საბჭოს წევრები ირჩევენ თავმჯდომარეს საბჭოს უფლებამოსილების ვადით. საბჭოს თავმჯდომარის არჩევა და გადარჩევა ხდება საბჭოს წევრთა სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით.

საბჭოს თავმჯდომარე:

- იწვევს, ხსნის, თავმჯდომარეობს, წარმართავს და დახურულად აცხადებს საბჭოს სხდომას, მათ შორის, რიგგარეშე;
- უძღვება სხდომაზე საკითხების განხილვას;
- უზრუნველყოფს საქართველოს კანონმდებლობითა და საბჭოს დებულებით დადგენილი შესაბამისი პროცედურების დაცვას;
- ადგენს სხდომის დღის წესრიგით გათვალისწინებული საკითხების თანამიმდევრობის პროექტს, განსახილველ საკითხზე გამოსვლის მსურველთა სიას, საბჭოს დებულებით დადგენილი წესით განსაზღვრავს გამომსვლელთა რიგითობას და აძლევს მათ სიტყვას;
- აყენებს საკითხს კენჭისყრაზე და აცხადებს კენჭისყრის შედეგებს;
- კოორდინაციას უწევს საბჭოს კომისიების მუშაობას;
- წარმოადგენს საბჭოს საქართველოს კანონმდებლობით მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებში;
- უზრუნველყოფს საბჭოს და საბჭოს წევრთა უფლებების დაცვას;
- საბჭოს კომისიების თავმჯდომარეთა წარდგინებით საბჭოს კომისიებში იწვევს ექსპერტებსა და სპეციალისტებს; დებს და აუქმებს მათთან ხელშეკრულებებს; საერთო ხელმძღვანელობას უწევს კომისიებში მოწვეულ პირთა საქმიანობას;
- ხელს აწერს საბჭოს გადაწყვეტილებებს, დადგენილებებსა და სხდომის ოქმებს;
- საქართველოს კანონმდებლობით მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილების განხორციელებისა და საბჭოს მუშაობის ორგანიზაციულ საკითხებთან დაკავშირებით გამოსცემს ინდივიდუალურ სამართლებრივ აქტს-განკარგულებას;
- ახორციელებს საქართველოს კანონმდებლობითა და საბჭოს დებულებით დადგენილ სხვა უფლებამოსილებებს.

საბჭოს თავმჯდომარის წარდგინებით საბჭო თავის წევრთა შემადგენლობიდან ირჩევს საბჭოს მდივანს საბჭოს უფლებამოსილების ვადით.

საბჭოს მდივანი ასრულებს თავმჯდომარის მოვალეობას მისი დავალებით, თავმჯდომარის მიერ უფლებამოსილების განხორციელების შეუძლებლობის შემთხვევაში ან თანამდებობიდან მისი გადაყენებისას. საბჭოს მდივანი თავმჯდომარის ან საბჭოს დავალებით ახორციელებს ფუნქციებს საბჭოს დებულებით დადგენილი წესითა და ფარგლებში.

საბჭოს სხდომის მუშაობის ორგანიზაცია

საბჭოს ახალი შემადგენლობის პირველ სხდომას იწვევს შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე არჩევნების შედეგების ოფიციალური გამოცხადების დღიდან ორი კვირის ვადაში, თუ საბჭოს

შემადგენლობაში არჩეულია წევრთა 2/3 მაინც. საბჭოს სხდომებს თავმჯდომარის არჩევამდე უძღვება საბჭოს უხუცესი წევრი.

საბჭოს მორიგ სხდომებს, სამ თვეში ერთხელ მაინც, იწვევს საბჭოს თავმჯდომარე.

საბჭოს რიგგარეშე სხდომა მოიწვევა:

- მხარის მმართველის წინადადებით;
- საბჭოს წევრთა სითითი შემადგენლობის არანაკლებ 1/3-ის მოთხოვნით;
- ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის არანაკლებ 1/5-ის მოთხოვნით.
- საბჭოს თავმჯდომარის ინიციატივით.

საბჭოს რიგგარეშე სხდომას მოთხოვნის წარდგენიდან ერთი კვირის ვადაში იწვევს საბჭოს თავმჯდომარე. საბჭოს თავმჯდომარის მიერ რიგგარეშე სხდომის ერთი კვირის ვადაში მოუწვეველობის შემთხვევაში საბჭო უფლებამოსილია შეიკრიბოს. საბჭოს წევრთა გაფრთხილებას რიგგარეშე სხდომის მოწვევის თაობაზე ინიციატორის წერილობითი მიმართვის საფუძველზე უზრუნველყოფს აპარატის უფროსი. საბჭოს დებულებით დადგენილი წესით. რიგგარეშე სხდომაზე საბჭოს თავმჯდომარისა და მდივნის გამოუცხადებლობის შემთხვევაში საბჭოს სხდომას თავმჯდომარეობს სხდომაზე დამსწრეთაგან უხუცესი წევრი.

საბჭოში საკითხების განხილვის წესი

საბჭოს უფლებამოსილია მიიღოს გადაწყვეტილება, თუკი საბჭოს სხდომას ესწრება მის წევრთა ნახევარი მაინც, თუ ამ კანონით სხვა წესი არ არის დადგენილი.

საბჭოს სხდომები ტარდება ღიად და საჯაროდ.

საბჭოს სხდომა დახურულად ცხადდება:

- საბჭოს გადაწყვეტილებით;
- თუ სხდომაზე განსახილველ საკითხთან დაკავშირებული მონაცემების გახმაურება აკრძალული ან შეზღუდულია კანონით.

საბჭოს სხდომაზე კენჭისყრის წესი

საბჭოს სხდომაზე მის კომპეტენციას მიკუთვნებული საკითხები წყდება, როგორც წესი, ღია კენჭისყრით. ფარული კენჭისყრა ტარდება პერსონალური და უნდობლობის გამოცხადების საკითხების გადაწყვეტის დროს. საბჭოს დადგენილებით ფარული კენჭისყრა შეიძლება ჩატარდეს სხვა საკითხებზედაც.

საბჭოს გადაწყვეტილებები მიიღება დამსწრეთა ხმების უმრავლესობით, თუ ამ კანონით სხვა წესი არ არის დადგენილი.

საბჭოს სხდომის ოქმი

საბჭოს სხდომის ოქმში შეიტანება სხდომის ჩატარების დრო და ადგილი, დამსწრეთა გვარები, განსახილველი და განხილული საკითხები, მიღებული გადაწყვეტილებები, აგრეთვე დამსწრეთა განსაკუთრებული მოსაზრებები.

საბჭოს სხდომის ოქმს ხელს აწერენ საბჭოს თავმჯდომარე.

საბჭოს სხდომის ოქმი უნდა შეესაბამებოდეს ადმინისტრაციული დოკუმენტაციისათვის დადგენილ მოთხოვნებს.

საბჭოს კომისიები

საბჭო თავისი უფლებამოსილების ვადით ქმნის მუდმივ კომისიებს, ასევე უფლებამოსილია შექმნას დროებითი კომისია.

საბჭოს კომისიების თავმჯდომარეები აირჩევიან საბჭოს წევრთაგან. კომისიების წევრებს შესაბამისი კომისიის თავმჯდომარის წარდგინებით ამტკიცებს საბჭოს კომისიის წევრი შეიძლება არ იყოს საბჭოს წევრი.

საბჭოს კომისიების საქმიანობის წესი განისაზღვრება საბჭოს დებულებით, კანონმდებლობის შესაბამისად.

საბჭოს წევრის სტატუსი

საბჭოს წევრის უფლებამოსილება იწყება მისი უფლებამოსილების ცნობის დღიდან და მთავრდება ახალარჩეული საბჭოს პირველი შეკრებისთანავე ან საბჭოს წევრის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტისთანავე.

საბჭოს წევრის უფლებამოსილება, საქმიანობის წესი და გარანტიები განისაზღვრება საბჭოს წევრის სტატუსის შესახებ საქართველოს კანონითა და სხვა ნორმატიული აქტებით.

საბჭოს წევრს უფლებამოსილება ვადამდე შეუწყდება, თუ:

- პირადი განცხადებით მოეხსნა უფლებამოსილება;
- არჩეულია ან დანიშნულია მხარის აღმასრულებელი ორგანოს - მთავრობის წევრად;
- მის მიმართ კანონიერ ძალაში შევიდა სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი;
- სასამართლომ ცნო ქმედუნაროდ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ან გარდაცვლილად;
- შეუწყდა საქართველოს მოქალაქეობა;
- არასაპატიო მიზეზით ექვსი თვის განმავლობაში არ მონაწილეობდა საბჭოს მუშაობაში;
- გარდაიცვალა.

საბჭოს წევრის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის საკითხს საბჭოს იღებს ცნობად.

საბჭოს წევრთა რაოდენობა განისაზღვრება მხარის მოსახლეობის რაოდენობით:

- 100 000-მდე მოსახლეობა - 25 საბჭოს წევრი
- 200 000-მდე მოსახლეობა - 29 საბჭოს წევრი
- 500 000-მდე მოსახლეობა - 35 საბჭოს წევრი
- 1 000 000-მდე მოსახლეობა - 45 საბჭოს წევრი
- 1 000 000-ის ზემოთ მოსახლეობა - 49 საბჭოს წევრი

მხარის საბჭოს წევრები იღებენ შრომის ანაზღაურებას.

მხარის საბჭოს უფლებამოსილების ვადა განისაზღვრება 4 წლით.

3.2.2. მხარის აღმასრულებელი ორგანო

მხარის აღმასრულებელი ორგანოა მხარის მთავრობა

მხარის აღმასრულებელი ორგანოს ხელმძღვანელია მხარის მმართველი

საბჭო თავის შემადგენლობიდან ირჩევს მხარის მმართველს. მხარის მმართველის კანდიდატურის დაყენების უფლება აქვს საბჭოს წევრთა მეოთხედზე მეტს. საბჭოს წევრი ერთი და იგივე პირი ვერ წარადგენს ერთ კანდიდატზე მეტს. მხარის მმართველი აირჩევა საბჭოს სიითი შემადგენლობის ნახევარზე მეტით. თუ ერთმა კენჭისყრაში ვერცერთმა კანდიდატმა ვერ მიიღო საბჭოს წევრთა ნახევარზე მეტი ტარდება მეორე ტური სადაც მონაწილეობას იღებს საუკეთესო შედეგის ორი კანდიდატი. მეორე ტურში მხარის მმართველი აირჩევა ხმათა ფარდობითი უმეტესობით.

საბჭო უფლებამოსილია დააყენოს მხარის მმართველის და მტავრობის უნდობლობის საკითხი. უნდობლობის საკითხის დაყენების უფლება აქვს მხარის საბჭოს წევრთა ნახევარზე მეტს. მხარის საბჭოს წევრები, რომლებიც აყენებენ უნდობლობას ამავდროულად აყენებენ ახალი მხარის მმართველის კანდიდატურას. მხარის მმართველის გადაყენებისათვის აუცილებელია საბჭოს სიითი შემადგენლობის 2/3 ის თანხმობა. მხარის მმართველის შესახებ გადაწყვეტილება ამოქმედდება აღნიშნული გადაწყვეტილების

მიღებიდან 3 დღეში თუ ამ პერიოდში საბჭომ დადგენილი წესით აირჩია ახალი მხარის მმართველი. 3 დღეში ახალი მხარის მმართველის აურჩევლობის შემთხვევაში მოქმედი მხარის მმართველი აგრძელებს თავის უფლებამოსილებების შესრულებას და შემდგომი 6 თვის განმავლობაში საბჭო აღარ არის უფლებამოსილი დასვას უნდობლობის საკითხი.

მთავრობის შემადგენლობას მხარის მმართველის წარდგინებით ამტკიცებს მხარის საბჭო. მთავრობა შედგება არაუმეტეს 20 წევრისაგან და მის შემადგენლობაში შედიან მხარის მმართველი, მმართველის პირველი მოადგილე, მმართველის მოადგილე (მოადგილეები), სამხარეო სამსახურების ხელმძღვანელები.

მხარის მთავრობის სტრუქტურასა და დებულებას მმართველის წარდგინებით ამტკიცებს მხარის საბჭო.

მთავრობის უფლებამოსილებას განეკუთვნება:

- საბჭოს გადაწყვეტილებათა აღსრულება;
- სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამების პროექტების მომზადება, წინასწარი განხილვა და დამტკიცებულ პროგრამათა განხორციელება;
- ბიუჯეტის პროექტის შემუშავება, წინასწარი განხილვა და დამტკიცებული ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილის შესრულება; საჭიროების შემთხვევაში, დამტკიცებულ ბიუჯეტში ცვლილებების შეტანის თაობაზე წინადადებების მომზადება, ბიუჯეტის შესრულების შესახებ ანგარიშგების შედგენა და საჯაროობის უზრუნველყოფა;
- საქართველოს კანონის შესაბამისად ზიარ გადასახადების მისთვის კუთვნილი განაკვეთის დადგენასთან დაკავშირებული წინადადებების მომზადება და წარდგენა საბჭოსათვის.
- საბჭოს მიერ დადგენილი წესის შესაბამისად სამხარეო ქონებით სარგებლობა და განკარგვა;
- სამხარეო სამსახურების შექმნასთან დაკავშირებით წინადადებების მომზადება, საბჭოს მიერ დადგენილი წესით, საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის საწარმოთა შექმნა, რეორგანიზაცია და ლიკვიდაცია; მხარის მმართველის წარდგინებით მათ ხელმძღვანელთა დანიშვნა-გათავისუფლება და მათი საქმიანობის კონტროლი;
- მხარის სავალდებულო და ნებაყოფლობითი ექსკლუზიური უფლებამოსილებებებთან დაკავშირებული მომსახურებითი, ადმინისტრაციული, დაფინანსების და საინვესტიციო უფლებამოსილებების განხორციელება საბჭოს მიერ დადგენილი რეგულაციების ფარგლებში.
- მხარისათვის დელეგირებულ კომპეტენციებთან დაკავშირებული უფლებამოსილებების განხორციელება.

მთავრობის სხდომა უფლებამოსილია მიიღოს გადაწყვეტილება, თუ სხდომას ესწრება მთავრობის წევრთა ნახევარი მაინც. გადაწყვეტილება მიიღება დამსწრეთა ხმების უმრავლესობით, თუ კანონით ან დებულებით სხვა წესი არ არის დადგენილი.

მთავრობას მმართველი არჩევიდან ორი კვირის ვადაში ნდობის გამოსაცხადებლად წარუდგენს საბჭოს. თუ საბჭომ არ გამოუცხადა ნდობა მთავრობის შემადგენლობას, მმართველი უფლებამოსილია ხელახლა წარადგინოს მთავრობის იგევა ან ახალი შემადგენლობა. მთავრობისათვის ორჯერ ზედიზედ ნდობის გამოუცხადებლობის შემთხვევაში საბჭო აყენებს მმართველის უნდობლობის საკითხს.

მთავრობის წევრს უფლებამოსილება ვადადღე უწყდება:

- სამსახურიდან გათავისუფლებისას;
- თანამდებობიდან გადადგომისას;
- მთავრობის უფლებამოსილების შეწყვეტისას;
- საბჭოს მიერ უნდობლობის გამოცხადებისას;
- მის მიმართ სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლისას;
- სასამართლოს მიერ ქმედუვნაროდ ცნობის, უგზო-უკვლოდ დაკარგულად აღიარების ან გარდაცვლილად გამოცხადებისას;
- საქართველოს მოქალაქეობის შეწყვეტისას;
- გარდაცვალებისას;
- "საჯარო სამსახურის შესახებ" საქართველოს კანონით გათვალისწინებული სხვა შემთხვევებისას.

თუ მთავრობის შემადგენლობის 1/3 - იქნა განახლებული მმართველის მიერ მთავრობა საჭიროებს საბჭოს მხრიდან ნდობის ხელახლა გამოცხადებას.

მმართველი:

- უძღვება მთავრობის საქმიანობას, ანაწილებს ფუნქციებს მთავრობის წევრებს შორის, იწვევს და თავმჯდომარეობს მთავრობის სხდომებს თვეში ერთხელ მაინც. წელიწადში ერთხელ მაინც წარუდგენს საბჭოს ანგარიშს გაწეული მუშაობის შესახებ;
- ორგანიზაციას უწევს სამხარეო ბიუჯეტის პროექტის შედგენას, წარუდგენს საბჭოს დასამტკიცებლად საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით შედგენილ მხარის ბიუჯეტის პროექტს და საანგარიშო წლის ბიუჯეტის შესრულების ანგარიშს, უზრუნველყოფს დამტკიცებული ბიუჯეტის შესრულებას; ამზადებს წინადადებებს ბიუჯეტში ცვლილების შეტანის შესახებ.
- საბჭოს დასამტკიცებლად წარუდგენს მხარის ექსკლუზიური და მისთვის დელეგირებული უფლებამოსილებებთან დაკავშირებით მისაღები გადაწყვეტილებების პროექტებს.
- მთავრობის საქმიანობიდან გამომდინარე შეიმუშავებს და საბჭოს წარუდგენს შესაბამისი სამართლებრივი აქტების პროექტებს; უზრუნველყოფს საბჭოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებათა შესრულებას;
- უფლებამოსილია საბჭოს გადაწყვეტილებების მიღებიდან ერთი კვირის ვადაში შესაბამისი შენიშვნებით დააბრუნოს საკითხი საბჭოში ხელახლა განსახილველად;
- ხელს აწერს შესაბამისი მხარის სახელით დადებულ ხელშეკრულებასა და შეთანხმებას, წარმოადგენს და მოქმედებს ამ ერთეულის სახელით ოფიციალური ურთიერთობებისას; ასრულებს სხვა წარმომადგენლობით ფუნქციებს;
- ხელს აწერს მთავრობის დადგენილებებს, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში გამოსცემს ბრძანებებსა და განკარგულებებს;
- საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი და საბჭოს მიერ განსაზღვრული წესით ორგანიზაციას უწევს და უზრუნველყოფს მხარის ქონების ფლობის, სარგებლობისა და განკარგვის საკითხების გადაწყვეტას;
- წარუდგენს საბჭოს წინადადებებს სამხარეო სამსახურების და შესაბამისი საწარმოების შექმნისა და ლიკვიდაციის შესახებ, უზრუნველყოფს ლიკვიდირებულ საწარმოთა დაცვასა და შენახვას;
- შეიმუშავებს და საბჭოს წარუდგენს მთავრობის სტრუქტურას, ამტკიცებს სამხარეო სამსახურების დებულებებს;
- "საჯარო სამსახურის შესახებ" საქართველოს კანონით დადგენილი წესით, აპარატის უფროსის წარდგინებით, თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს აპარატის თანამშრომლებს, აფორმებს შრომის ხელშეკრულებებს მოწვეულ სპეციალისტებთან და ექსპერტებთან;
- თანამდებობიდან ათავისუფლებს მტავრობის წევრებს; იღებს მთავრობის ცალკეულ წევრთა განცხადებას გადადგომის შესახებ; მთავრობის წევრებს აკისრებს თანამდებობრივ მოვალეობათა შესრულებას.
- საბჭოს გადაწყვეტილების მიღებიდან ერთი კვირის ვადაში შესაბამისი შენიშვნებით ხელახლა განსახილველად აბრუნებს საკითხს საბჭოში;
- აჩერებს ან აუქმებს სამხარეო სამსახურების ხელმძღვანელთა ინდივიდუალურ-სამართლებრივ აქტებს;
- უზრუნველყოფს საბჭოსა და მთავრობის მიერ მიღებული სამართლებრივი აქტების შესრულებას;
- მის უფლებამოსილებას მიკუთვნებული ცალკეული საკითხების შესასწავლად, შესაბამისი დასკვნებისა და რეკომენდაციების მოსამზადებლად ქმნის კომისიებსა და საკონსულტაციო ორგანოებს; ამტკიცებს მათ სამოქმედო დებულებებს;
- მთავრობის საქმიანობიდან გამომდინარე შეიმუშავებს და საბჭოს წარუდგენს შესაბამისი სამართლებრივი აქტების პროექტებს;
- ხელს აწერს მთავრობის დადგენილებებს და ფინანსურ დოკუმენტებს;
- თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში გამოსცემს ბრძანებებს და განკარგულებებს;
- მიმართავს საბჭოს თავმჯდომარეს საბჭოს რიგგარეშე სხდომის მოწვევის წინადადებით, საბჭოს მორიგ სხდომაზე შეაქვს დამატებით განსახილველი საკითხი, ესწრება საბჭოს, საბჭოს კომისიების ღია და დახურულ სხდომებს. იგი უფლებამოსილია ჰყავდეს მუდმივი წარმომადგენელი საბჭოში;
- პასუხისმგებელია მთავრობის საქმიანობაზე; პერიოდულად ისმენს მთავრობის წევრებისა და სამსახურების ხელმძღვანელთა ანგარიშებს გაწეული მუშაობის შესახებ;

- ახორციელებს საბჭოსა და მთავრობის შესაბამისი აქტებით განსაზღვრულ სხვა უფლებამოსილებებს;
- ანგარიშვალდებულია საბჭოს წინაშე საბჭოს უფლებამოსილების ფარგლებში;

მმართველს აქვს თანამდებობიდან გადადგომის უფლება. მმართველის თანამდებობიდან გადადგომა ან განთავისუფლება იწვევს შესაბამისი მთავრობის გადადგომას. მთავრობის წევრები თავიანთ მოვალეობებს ასრულებენ მტავრობის ახალი შემადგენლობის დამტკიცებამდე.

მმართველის პირველი მოადგილე და მოადგილე (მოადგილეები)

მმართველის პირველი მოადგილის კომპეტენციები ისაზღვრება მთავრობის დებულებით და მმართველის სპეციალური დავალებებით. თუ მმართველს დროებით არ შეუძლია თავისი მოვალეობების შესრულება, ან მმართველის დავალებით ასრულებს მის მოვალეობებს.

მმართველის მოადგილის (მოადგილეების) კომპეტენციები ისაზღვრება მტავრობის დებულებით და მმართველის სპეციალური დავალებებით.

3.3. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის სამსახურები

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის სამსახური არის ამ კანონის შესაბამისად საკრებულოს/საბჭოს მიერ შექმნილი, თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის დაფინანსებაზე მყოფი სახაზინო (საბიუჯეტო) დაწესებულება, რომელიც უზრუნველყოფს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ექსკლუზიურ და მისთვის დელეგირებული კომპეტენციების განხორციელებას.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის სამსახურების უფლებამოსილება განისაზღვრება შესაბამისი დებულებით.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის სამსახურის ხელმძღვანელი წარმართავს სამსახურის საქმიანობას და იღებს შესაბამის გადაწყვეტილებებს მის უფლებამოსილებას მიკუთვნებულ საკითხებზე;

გამგებლის(მერის)/მმართველის, გამგეობის(მერიის)/მთავრობის და საკრებულოს შესაბამისი ნორმატიული აქტების საფუძველზე და მათ შესასრულებლად გამოსცემს ინდივიდუალურ-სამართლებრივ აქტს - განკარგულებას.

სამსახურის ხელმძღვანელის ბრძანებებს აუქმებს გამგებელი(მერი)/მმართველი, საკრებულო (საბჭო), აგრეთვე უქმდება კანონი განსაზღვრუ შემთხვევებში.

სამსახურის ხელმძღვანელი ანგარიშვალდებული და პასუხისმგებელია გამგებლის (მერის)/მმართველის, გამგეობისა (მერიისა)/მთავრობის და საკრებულოს/საბჭოს წინაშე.

აპარატი

გამგეობის (მერიის)/მთავრობის საქმიანობას ორგანიზაციულად უზრუნველყოფს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის გამგეობის (მერიის)/მთავრობის აპარატი. აპარატის საქმიანობას უძღვეს აპარატის უფროსი, რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს გამგებელი (მერი)/მმართველი.

აპარატის სტრუქტურას აპარატის უფროსის წარდგინებით და გამგებელთან (მერთან)/მმართველთან შეთანხმებით ამტკიცებს გამგეობა (მერია)/მთავრობა

აპარატის თანამშრომლებს - აპარატის უფროსის წარდგინებით თანამდებობაზე ნიშნავს გამგებელი (მერი)/მმართველი.

საჯარო მოსამსახურე

პირი, რომელიც მუშაობს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელ ორგანოებში, არის საჯარო მოსამსახურე.

საჯარო მოსამსახურის სტატუსი, სამუშაოზე მიღებისა და მუშაობის პირობები განისაზღვრება საქართველოს კანონით "საჯარო სამსახურის შესახებ".

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის თანამდებობის პირების სამართლებრივი აქტები

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ორგანოები და თანამდებობის პირები საქართველოს კანონმდებლობით მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებში გამოსცემენ შესაბამის სამართლებრივ აქტებს.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ორგანოებისა და თანამდებობის პირების ნორმატიული აქტების - საკრებულოს/საბჭოს და გამგეობის (მერიის)/მტავრობის გადაწყვეტილებების, გამგებლის (მერიის)/მმართველის ბრძანების მომზადების, მიღების, გამოქვეყნების, მოქმედების, აღრიცხვისა და სისტემატიზაციის წესი განისაზღვრება ამ კანონით, "ნორმატიული აქტების შესახებ" საქართველოს კანონით, თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ორგანოს დებულებითა და სხვა ნორმატიული აქტებით.

საკრებულოს/საბჭოს, გამგეობის (მერიის)/მთავრობის, გამგებლის (მერიის)/მმართველის ნორმატიული აქტი ძალაში შედის საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით მისი გამოქვეყნების შემდეგ.

საკრებულოს/საბჭოს საქმიანობის შეჩერება, დათხოვნა ან მისი უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტა

საკრებულოს/საბჭოს საქმიანობის შეჩერება ან დათხოვნა დაიშვება საქართველოს კონსტიტუციის 73-ე მუხლის პირველი პუნქტის "ი" ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში და წესით.

საკრებულოს/საბჭოს უფლებამოსილება ვადამდე შეწყდება საქართველოს პარლამენტის თანხმობით, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების საფუძველზე საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენლის სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში წარდგინებით თუ:

საკრებულო/საბჭო ვერ შეიკრება არცევიდან 3 თვის განმავლობაში

- საკრებულოს/საბჭოს წევრთა რაოდენობა შემცირდა ნახევარზე მეტით;
- საბჭომ ორ თვეში ვერ აირჩია მმართველი/მტავრობა;

გამგებელს/მერს უფლებამოსილება უწყდება საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულების საფუძველზე პარლამენტის თანხმობით საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენლის სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში ან საკრებულოს წარდგინებით თუ მათი მოქმედებით საფრთხე შეექმნა ქვეყნის სუვერენიტეტს, ტერიტორიულ მთლიანობას, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოთა კონსტიტუციურ უფლებამოსილებათა განხორციელებას.

გამგებელს/მერს უფლებამოსილება უწყდება აგრეთვე სასამართლოს მიერ სისხლის-სამართლის დამნაშავედ ცნობის შემთხვევაში

4. საფინანსო სფერო

ამგვარი მმართველობა მეტად ხელს უმართავს ქვეყნის კეთილდღეობას: ხალხს აფხიზლებს, ხალხს ჭკუასა და გონებას უხსნის, რადგანაც საზოგადო მზრუნველობისათვის ხალხის უღვიძებს და საზოგადო საქმისათვის სწურთნის და ავარჯიშებს. ამგვარი მმართველობა ისეთი თვისებისაა, რომ საცა კი სურს ადამიანს, ყველგან და ყოველს ხალხში იხეიროებს და ჩვეულებრივს ნაყოფს მოუტანს. იქ, საცა მაგას გზა და ადგილი ჰქონია, ყველგან ცხოვრება ადამიანისა აუყვავებია და მთავრობისათვისაც მძიმე ტვირთი ქვეყნის გამგეობის შეუმსუბუქებია, აუხსნია.

ილია

4.1. ძირითადი ტერმინები

თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტი არის თემის ან ქალაქის კანონმდებლობით განსაზღვრული შემოსულობების და მათი ფუნქციებისა და ვალდებულებების განხორციელების მიზნით გასაწვევი გადასახდელების ერთობლიობა.

მხარის ბიუჯეტი არის მხარის კანონმდებლობით განსაზღვრული შემოსულობების და მათი ფუნქციებისა და ვალდებულებების განხორციელების მიზნით გასაწვევი გადასახდელების ერთობლიობა.

საბიუჯეტო წელი - მიმდინარე წლის 1 ოქტომბრიდან მომდევნო წლის 30 სექტემბრის ჩათვლით პერიოდი.

საბიუჯეტო პროცესი - თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების ხელისუფლების ორგანოების მიერ კანონით რეგლამენტირებული საქმიანობა, რომელიც ითვალისწინებს თვითმმართველი ერთეულების /მხარეების ბიუჯეტის პროექტის შედგენას, წარდგენას, განხილვას, დამტკიცებას, შესრულებას, აუდიტს, ზედამხედველობას, ანგარიშგებასა და შეფასებას.

თვითმმართველი ერთეულების /მხარეების ბიუჯეტების საკუთარი შემოსულობები - საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების ბიუჯეტის შემოსავლები ადგილობრივი გადასახადებიდან, გრძელვადიანი ეკონომიკური ნორმატივებით განსაზღვრული საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადებიდან მიღებული ანარიცხებიდან, ადგილობრივი მოსაკრებლებიდან, გამოთანაბრებითი ტრანსფერტებიდან, სესხებიდან და სხვა არასაგადასახადო შემოსავლებიდან, რომლის გამოყენების საკითხსაც თვითმმართველობის ორგანოების/მხარეების ორგანოები წყვეტენ დამოუკიდებლად.

გამოთანაბრებითი ტრანსფერტი - სოციალურ-ეკონომიკური გამოთანაბრების მიზნით თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტში ცენტრალური ბიუჯეტიდან გადაცემული ფინანსური სახსრები, რომელიც არის არამიზნობრივი და შეიტანება თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის საკუთარ შემოსულობებში.

მიზნობრივი ტრანსფერტი - დელეგირებული ფუნქციების განსახორციელებლად დელეგირების შესახებ ხელშეკრულების საფუძველზე თვითმმართველობის ორგანოების/მხარეების მიერ მიღებული სახსრები სხვა ბიუჯეტიდან.

საბიუჯეტო განაცხადი - თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების აღმასრულებელი ორგანოს მიერ თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების წარმომადგენლობითი ორგანოსათვის დასამტკიცებლად წარდგენილი თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის პროექტის, შემოსულობების ნაწილის არგუმენტაციის და გადასახდელების შესაბამისი საბიუჯეტო პროგრამების ერთობლიობა.

თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების ექსკლუზიურ უფლებამოსილებათა საბიუჯეტო პროგრამა - თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების წარმომადგენლობითი ორგანოს მიერ დამტკიცებული ფორმატი, რომლის შესაბამისადაც თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების აღმასრულებელი ორგანო ამზადებს თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების ექსკლუზიურ უფლებამოსილებათა ცალკეული მიმართულებების მიხედვით ღონისძიებათა დეკემპის, რეალიზაციის, მონიტორინგის და ფინანსური უზრუნველყოფის პროგრამას.

დელეგირებულ უფლებამოსილებათა საბიუჯეტო პროგრამა - სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოს მიერ დამტკიცებული ფორმატი, რომლის შესაბამისადაც თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების ხელისუფლების ორგანო ამზადებს დელეგირებულ უფლებამოსილებათა ცალკეული მიმართულებების

მიხედვით ღონისძიებათა დეკეგმვის, რეალიზაციის, მონიტორინგის და ფინანსური უზრუნველყოფის პროგრამას.

სარეზერვო ფონდი - თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების ერთეულის ბიუჯეტში გაუთვალისწინებელი გადასახდლების დასაფინანსებლად ასახული საბიუჯეტო სახსრების ფონდი.

თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების ერთეულის ბიუჯეტის შესრულების შეფასება - თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების ბიუჯეტის აღსრულების პროცესში თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების აღმასრულებელი ორგანოების საქმიანობის მიზანშეწონილობის, შესრულების მაჩვენებლებიდან გამომდინარე დაგეგმილი ბიუჯეტის, ბიუჯეტიდან დაფინანსებული ხარჯების შედეგად მიღებული სოციალური შედეგის და ხარჯების ეფექტიანობის შეფასება.

ვალის ამორტიზაცია - ვალის ძირითადი თანხის დაფარვის ხარჯები.

4.2. საბიუჯეტო მოწყობა

დასახლებებს და ქალაქების უბნებს (დედაქალაქის უბნების გარდა) არ გააჩნიათ საკუთარი ბიუჯეტები. დასახლებები და ქალაქის უბნები ფლობენ ხარჯთაღრიცხვას, რომელიც დამტკიცებულია იმ თვითმმართველი ერთეულის წარმომადგენლობითი ორგანოს მიერ, რომლის შემადგენლობაშიც ისინი შედიან.

4.2.1. თვითმმართველი ერთეულის და მხარის საბიუჯეტო მოწყობის ძირითადი პრინციპები

- ყველა თვითმმართველ ერთეულს/მხარეს გააჩნია საკუთარი დამოუკიდებელი ბიუჯეტი.
- თვითმმართველობის ორგანოების/მხარეების საბიუჯეტო მოწყობა ეფუძნება ქვეყნის საბიუჯეტო სისტემის ერთიანობის, ყოვლისმომცველობის, გამჭვირვალობის, დამოუკიდებლობის, ანგარიშვალდებულების, გამოთანაბრების, დაბალანსების, მიზნობრიობისა და უნივერსალურობის პრინციპებს.

საბიუჯეტო სისტემების ერთიანობა

- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტი არის ქვეყნის საბიუჯეტო სისტემის შემადგენელი ნაწილი.
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტების ერთიანობა ქვეყნის საბიუჯეტო სისტემასთან უზრუნველყოფილია ერთიანი სამართლებრივი ბაზით, ერთიანი საბიუჯეტო კლასიფიკაციის გამოყენებით, ბიუჯეტის შედგენისა და შესრულების ანგარიშის დადგენილი წესით, დამტკიცებული თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის და მისი შესრულების შესახებ ინფორმაციის გადაცემის აუცილებლობით, საბიუჯეტო პროცესის დადგენილი პრინციპებითა და ფულადი სისტემის ერთიანობით, ერთიანი საგადასახადო და საფინანსო-საბიუჯეტო პოლიტიკით.

ბიუჯეტის ყოვლისმომცველობა

- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის შემოსულობები და გადასახდლები სრულყოფილად და მთლიანად აისახება შესაბამისი თვითმმართველი ერთეულის/ მხარის ბიუჯეტში.

ბიუჯეტის გამჭვირვალობა

- თვითმმართველობის/მხარის წარმომადგენლობითი ორგანოს მიერ დამტკიცებული ბიუჯეტი, მასში დადგენილი წესით შეტანილი ცვლილებები, დამტკიცებული საბიუჯეტო პროგრამები, ბიუჯეტის და საბიუჯეტო პროგრამების შესრულების ანგარიში ექვემდებარება თვითმმართველობის/მხარის ორგანოების მიერ დადგენილი წესით გამოქვეყნებას საჯარო განხილვისათვის მოსახლეობისათვის ხელმისაწვდომი ფორმით.

ბიუჯეტის დამოუკიდებლობა

- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტი დამოუკიდებელია როგორც სხვა თვითმმართველობის ერთეულების/მხარის, ისე საქართველოს სახელმწიფო, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების და სხვა მხარის ბიუჯეტებისაგან.
- თვითმმართველობის/მხარის ორგანოების დამოუკიდებლობა საბიუჯეტო საქმიანობაში გარანტირებულია:
  - მისი უზრუნველყოფით კანონით განსაზღვრული საკუთარი შემოსულობებით და მის ფარგლებში ექსკლუზიურ უფლებამოსილებათა განხორციელებისათვის და ხარჯების გაწვევის დამოუკიდებელი განსაზღვრით.
  - დელეგირებულ უფლებამოსილებათა განხორციელების პროცესში ამ ორგანოების მიერ კანონით განსაზღვრულ ფარგლებში დამოუკიდებელი გადაწყვეტილებების მიღების უფლებით.

ანგარიშვალდებულება

- საბიუჯეტო პროცესის მონაწილე ყველა პირის პასუხისმგებლობა მის მიერ განხორციელებულ საქმიანობაზე და ბიუჯეტის შესახებ წარმოდგენილ ინფორმაციაზე.

სოციალურ - ეკონომიკური გამოთანაბრება

- სახელმწიფო ზრუნავს მთელი ქვეყნის ტერიტორიის თანაბარი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის, თვითმმართველი ერთეულების გამოთანაბრების პრინციპის გამოყენებით.
- გამოთანაბრების პრინციპი ხორციელდება ცენტრალური ბიუჯეტიდან უშუალოდ თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტში გამოთანაბრებითი ტრანსფერტის გადაცემის მეშვეობით, რომელიც ეფუძნება კანონით დადგენილ ფორმულას.

ბიუჯეტის დაბალანსება

- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის შემოსულობები და გადასახდელები უნდა იყოს დაბალანსებული.

ბიუჯეტის მიზნობრიობა

- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის ხარჯების მიზნობრიობას უზრუნველყოფს საბიუჯეტო პროგრამების გამოყენება საბიუჯეტო ხარჯების შედგენის, განხილვის, მისი დამტკიცების, შესრულების, კონტროლისა და შეფასების პროცესში.
- საბიუჯეტო ხარჯების გაწვევა უშუალოდ უნდა ეფუძნებოდეს თვითმმართველობის/მხარის უფლებამოსილებებიდან გამომდინარე კონკრეტული შედეგის მატარებელი ღონისძიებების განხორციელებას.

ბიუჯეტის უნივერსალურობა

- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის საკუთარი შემოსულობები მიემართება ამ ბიუჯეტით განსაზღვრული საერთო ხარჯების (გარდა დელეგირებულ უფლებამოსილებების განხორციელებასთან დაკავშირებული ხარჯებისა) დასაფინანსებლად, გარდა ღონისძიების მიერ დაფინანსებული და სპეციალური შემოსავლებისა და აგრეთვე, მიზნობრივი ტრანსფერტებისა.

4.2.2. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის შემოსულობები

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის საკუთარი შემოსულობები

თვითმმართველი ერთეულების/მხარის საკუთარ შემოსულობებს წარმოადგენს:

- კანონმდებლობით განსაზღვრული მიმდინარე საგადასახადო შემოსავლები, რომელიც მოიცავს ადგილობრივ გადასახადებს (თვითმმართველი ერთეულებისათვის) და ზიარ საერთო-სახელმწიფოებრივ გადასახადებს.
- მიმდინარე არასაგადასახადო შემოსავლები, მათ შორის ადგილობრივი/მხარის მოსაკრებლები და კანონმდებლობით განსაზღვრული სხვა შემოსავლები.

- კაპიტალური შემოსავლები, მათ შორის, თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ქონების მართვისა და განკარგვისაგან მიღებული შემოსავლები.
- გამოთანაბრებითი ტრანსფერტები (მხოლოდ თვითმმართველი ერთეულებისათვის) და გრანტები (გარდა დელეგირებული უფლებამოსილებებისათვის მიღებული მიზნობრივი ტრანსფერტებისა).
- სესხები.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის არასაკუთარი შემოსულობები

თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის არასაკუთარ შემოსულობებს წარმოადგენს სახელმწიფო ხელისუფლებისაგან ან ადგილობრივი მმართველობის ორგანოებისაგან მიღებული მიზნობრივი ტრანსფერტები და დონორებისაგან მიღებული მიზნობრივი შემოსავლები.

ადგილობრივი გადასახადები

ადგილობრივ გადასახადებთან დაკავშირებით განისაზღვროს უფლებამოსილებების შემდეგი განაწილება ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებსა და ცენტრალურ ხელისუფლებას შორის:

საკანონმდებლო ბაზა	უნდა განისაზღვროს ცენტრალური ხელისუფლების მიერ საგადასახადო კოდექსში.
გადასახადის ტიპი	ადგილობრივი გადასახადი
დაბეგვრის ობიექტი	უნდა განისაზღვროს ცენტრალური ხელისუფლების მიერ საგადასახადო კოდექსში.
განაკვეთი	ცენტრალური ხელისუფლების მიერ კანონით განისაზღვროს განაკვეთის ქვედა და ზედა ზღვრები. ადგილობრივმა თვითმმართველი ერთეულის წარმომადგენლობითმა ორგანომ დაადგინოს განაკვეთი კანონით განსაზღვრულ ფარგლებში.
შელავათი	სუბიექტების კატეგორიები, რომლებიც ისარგებლებენ შელავათებით განსაზღვროს ცენტრალურმა ხელისუფლებამ.
შემოსავლების პროგნოზირება	პროგნოზირება უნდა განახორციელონ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებმა
გადასახადიდან შემოსავლების ჩარიცხვა	100%-ით უნდა ჩაირიცხოს ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტში

ზიარი გადასახადები

ზიარი-ადგილობრივი გადასახადები უნდა წარმოადგენდეს ისეთ გადასახადს, რომელიც თავისი ტიპით არის საეთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადი. ცენტრალური ხელისუფლების მიერ განსაზღვრულია დაბეგვრის სრული განაკვეთი, მაგრამ განაკვეთი განაწილებულია 2 ნაწილად. მაგალითად, მოგების გადასახადის განაკვეთი არის 20 %. ამ გადასახადიდან 5 % არის თვითმმართველი ერთეულის და 15% მხარის კუთვნილება, საშემოსავლო გადასახადში შესაბამისად 5 % არის თვითმმართველი ერთეულის და 7% მხარის კუთვნილება. თვითმმართველი ერთეული და მხარე მისთვის მიკუთვნებული მაქსიმალური განაკვეთის ფარგლებში უფლებამოსილი არიან შეცვალონ საგადასახადო განაკვეთი.

თვითმმართველი ერთეულების და მხარეების ბიუჯეტების შემოსავლები მკაფიოდ დადგენილია კანონით.

4.2.3. თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის შემოსავლები

1. ადგილობრივი გადასახადები, მათ შორის:

- ქონების გადასახადი (სრულად)
- სათამაშო ბიზნესის გადასახადი (სრულად)

2. ზიარი გადასახადები, მათ შორის:

- მოგების გადასახადი - არაუმეტეს 5% საგადასახადო განაკვეთისა
- საშემოსავლო გადასახადი - არაუმეტეს 5% საგადასახადო განაკვეთისა

ქალაქები: ბათუმი, ოზურგეთი, ზუგდიდი, ქუთაისი, ცაგერი, გორი, ახალციხე, ბოლნისი, თბილისი, თელავი, ჟინვალი (როგორც მხარის ცენტრები) იღებენ 100 პროცენტს მოგებისა და საშემოსავლო გადასახადიდან.

3. არასაგადასახადო შემოსავლები, მათ შორის

- ადგილობრივი სალიცენზიო მოსაკრებლები: მოსაკრებლები გარე ვაჭრობის ნებართვისათვის, გარე რეკლამის განთავსებისათვის, საზოგადოებრივი ადგილებით სარგებლობის შეზღუდვის ნებართვისათვის, ავტოტრანსპორტის პარკირებისათვის, მშენებლობის დაწყების ნებართვისათვის, ადგილობრივი სამგზავრო-სატრანსპორტო გადაზიდვებისათვის, არქიტექტურული ობიექტების სტრუქტურულ-ფუნქციური წყობისა და იერსახის შეცვლის ნებართვისათვის;
- ადგილობრივი სატენდერო მოსაკრებელი;
- თვითმმართველი ერთეულის საკუთრებაში არსებული ქონებისა და მიწის იჯაროდან მიღებული შემოსავალი;
- თვითმმართველი ერთეულის საკუთრებაში არსებული ქონებით ქონებით ან ასეთი ქონების მონაწილეობით შექმნილი იურიდიული პირებისაგან მიღებული დივიდენდები და მოგების ნაწილი;
- შემოსავალი მიღებული სესხებიდან (კრედიტებიდან);
- საბიუჯეტო სესხის, დეპოზიტის, ვექსელებისა და სხვა პროცენტები (სარგებელი);
- შემოსავალი თვითმმართველი ერთეულის საკუთრებაში არსებული ქონების და მიწის გაყიდვიდან;
- შემოსავალი გრანტებიდან;
- შემოსავალი არამატერიალური აქტივების რეალიზაციიდან;
- შემოსავალი ხანდაზმული კრედიტორული და დებიტორული დავალიანებებიდან;
- შემოსავალი თვითმმართველი ერთეულის საკუთრებაში არსებული ბუნებრივი რესურსების გამოყენებიდან.
- სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციაზე დაწესებული მოსაკრებლები
- როიალტი თვითმმართველი ერთეულის საკუთრებისა და ექსკლუზიური უფლებამოსილებების შესაბამისად;
- შემოსავალი თვითმმართველი ერთეულის მიერ დადგენილი ადმინისტრაციული ჯარიმებიდან (ნუსხა დაზუსტდება კომპეტენციების საბოლოო გამიჯვნის შემდეგ)

4. ტრანსფერტები, მათ შორის

- გამოთანაბრებითი (არამიზნობრივი) ტრანსფერტები.
- მიზნობრივი ტრანსფერტები თვითმმართველ ერთეულზე დელეგირებული უფლებამოსილებების დასაფინანსებლად.
- კაპიტალური ტრანსფერტები კაპიტალური პროექტების განსახორციელებლად.

გამოთანაბრებითი ტრანსფერტების სისტემა შედგება ორი კომპონენტისაგან: გასანაწილებელი გამოთანაბრებითი ფონდისა (მთლიანი გასანაწილებელი თანხა) და გამოთანაბრებითი ფორმულისაგან.

ყოველ წელს ცენტრალური ბიუჯეტი მოსალოდნელი შემოსავლების არანაკლებ 5%-სა გამოყოფს მთლიან გასანაწილებელ თანხას გამოთანაბრებითი ტრანსფერტებისათვის.

4.2.4. მხარის ბიუჯეტის შემოსავლები

1. ზიარი გადასახადები, მათ შორის:

- მოგების გადასახადი - არაუმეტეს 15% საგადასახადო განაკვეთისა

- საშემოსავლო გადასახადი - არაუმეტეს 7% საგადასახადო განაკვეთისა

2. არასაგადასახადო შემოსავლები, მათ შორის:

- მხარის საკუთრებაში არსებული ქონებისა იჯარიდან მიღებული შემოსავალი;
- მხარის საკუთრებაში არსებული ქონებით ან ასეთი ქონების მონაწილეობით შექმნილი იურიდიული პირებისაგან მიღებული დივიდენდები და მოგების ნაწილი;
- შემოსავალი მიღებული სესხებიდან (კრედიტებიდან);
- საბიუჯეტო სესხის, დეპოზიტის, ვექსელებისა და სხვა პროცენტები (სარგებელი);
- შემოსავალი ზემო დონის ბიუჯეტიდან გადმოცემული ტრანსფერტებიდან;
- შემოსავალი გრანტებიდან;
- შემოსავალი არამატერიალური აქტივების რეალიზაციიდან;
- შემოსავალი ხანდაზმული კრედიტორული და დებიტორული დავალიანებებიდან;
- როიალტი მხარის საკუთრებისა და ექსკლუზიური უფლებამოსილებების შესაბამისად;
- შემოსავალი მხარის მიერ დადგენილი ადმინისტრაციული ჯარიმებიდან

3. ტრანსფერტები, მათ შორის:

- მიზნობრივი ტრანსფერტები მხარეზე დელეგირებული უფლებამოსილებების დასაფინანსებლად.
- კაპიტალური ტრანსფერტები სამხარეო მნიშვნელობის კაპიტალური პროექტების განსახორციელებლად.

4.3. გამოთანაბრებითი (არამიზნობრივი), მიზნობრივი და კაპიტალური ტრანსფერტები

4.3.1. გამოთანაბრებითი (არამიზნობრივი) ტრანსფერტი.

გამოთანაბრებითი (არამიზნობრივი) ტრანსფერტის გადაცემას ახორციელებს ცენტრალური ხელისუფლება უშუალოდ თვითმმართველი ერთეულების ბიუჯეტებში. კანონით დადგენილია, რომ ყოველწლიურად გამოთანაბრებითი (არამიზნობრივი) ტრანსფერტებისათვის ცენტრალური ბიუჯეტში გამოიყოფა ბიუჯეტის მთლიანი შემოსავლების არანაკლებ 5 %.

გამოთანაბრებითი ტრანსფერტები თვითმმართველი ერთეულისათვის არის არამიზნობრივი და ამ ტრანსფერტიდან მიღებული შემოსავლების ხარჯვას თვითმმართველი ერთეულები ახორციელებენ თავის შეხედულებისამებრ სავალდებულო და ნებაყოფლობითი მექსკლუზიური კომპეტენციების განხორციელებისათვის.

გამოთანაბრებითი ტრანსფერტის გამსაზღვრა თვითმმართველი ერთეულებისათვის ხორციელდება კანონით დადგენილი ფორმულის საშუალებით და ყოველწლიურად მტკიცდება სახელმწიფო ბიუჯეტითა ერთად კანონის სახით.

გამოთანაბრებითი ტრანსფერტის გამოსათვლელი ფორმულა მოიცავს ორ ეტაპს.

1. თვითმმართველი ერთეულების გამოთანაბრებითი კოეფიციენტების განსაზღვრა
2. გამოთანაბრებითი კოეფიციენტების და სპეციალური ფორმულის საშუალებით თითოეული თვითმმართველი ერთეულისათვის გამოთანაბრებითი ტრანსფერტების მოცულობის განსაზღვრა.

1. გამოთანაბრებითი კოეფიციენტი

გამოთანაბრებითი კოეფიციენტი თითოეული თვითმმართველი ერთეულისათვის იანგარიშება შემდეგი წესით:

თემებისათვის:

$$K_{iv} = (1,5K_1 + K_2 + 2K_3 + K_4 + K_5 + 1,2K_6 + 1,2K_7) / 7 \quad (1)$$

ქალაქებისათვის:

$$K_{iv} = (K_1 + 1,5K_2 + K_3 + K_4 + 1,5K_5 + K_6 + K_7) / 7 \quad (1')$$

სადაც:

K_i - i -ური თვითმმართველი ერთეულის გამოთანაბრებითი კოეფიციენტი.

K_1 - მოსახლეობის კოეფიციენტი

K_2 - შრომითი რესურსების კოეფიციენტი

K_3 - აქტიური მიწის კოეფიციენტი

K_4 - მთავორიანობის კოეფიციენტი

K_5 - ფისკალური კოეფიციენტი

მოსახლეობის კოეფიციენტი (K_1)

მოსახლეობის რაოდენობა თვითმმართველ ერთეულში	K_1
1000 კაცამდე	1,1
1000-3000	1,15
3000 – 5000	1,2
5000-7000	1,25
7000-10 000	1,3
10000-15000	1,35
15000 – 20000	1,4
20000-30000	1,45
30 000 - 40 000	1,5
50 000 - 75 000	1,55
75 000 - 100 000	1,6
100 000 - 150 000	1,65
150 000 - 200 000	1,7
200 000 - 300 000	1,8
300000-ის ზევით	1,9

შრომითი რესურსების კოეფიციენტი (K_2)

მთლიანი მოსახლეობა - ერთეულის სრული მოსახლეობა

აქტიური შრომითი რესურსები = მთლიან მოსახლეობას - არასრულწლოვნები - საპენსიო ასაკის პირები - ინვალიდები - მიგრირებული მოსახლეობა - სხვა არასრომისუნარიანი მოსახლეობა

შრომითი რესურსების კოეფიციენტი = მთლიანი მოსახლეობა / აქტიური შრომითი რესურსები

აქტიური მიწის კოეფიციენტი (K_3)

ერთ სულ მოსახლეზე აქტიური მიწის კოეფიციენტი = (მიწის მთლიან ფართობს - სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობისათვის და ურბანული განაშენიანებისათვის გამოუსადეგარი მიწის ფართობები) / მოსახლეობის რაოდენობაზე

აქტიური მიწის ფართობი ერთ სულ მოსახლეზე	K_3
0,5- ჰა-მდე	1.95
0,5- 1 ჰა	1.90
0,5 - 1	1.85
1 - 1,5	1.80
1,5 - 2	1.75
2 - 2,5	1.70
2,5 - 3	1.65
3 - 3,5	1.6

3,5- 4	1.55
4 - 4,5	1.50
4,5 - 5	1.45
5 - 5,5	1.40
5,5 - 6	1.35
6 - 6,5	1.30
6,5 - 7	1.25
7 - 7,5	1.2
7,5 - 8	1.15
8 - 8,5	1.1
8,5 - 9	1.05
9 - 9,5	1
9,5- 10	0.95
10 ის ზევით	0.9

მთავორიანობის კოეფიციენტი (K₄)

	K ₄
2000 მეტრი ზემოთ	1
1800 – 2000 მ	0,85
1500 – 1800 მ	0,75
1200 – 1500 მ	0,5
1000 – 1200	0,35
800 - 1000	0,2
800 მეტრს ქვემოთ	0

ფისკალური კოეფიციენტი (K₅)

ბოლო სამი წლის განმავლობაში ერთ სულ მოსახლეზე ბიუჯეტის საშუალო საკუთარი შემოსავლები

შემოსავლის ოდენობა	K ₅
5 ლარამდე	2
5 - 10	1.95
10 - 15	1.90
15 - 20	1.85
20 - 25	1.80
25 - 30	1.75
30 - 35	1.70
35 - 40	1.65
40 - 45	1.6
45 - 50	1.55
50 - 60	1.50
60 - 70	1.45
70 - 80	1.40
80 - 90	1.35
90 - 100	1.30
100 -ის ზემოთ	1.25

მოწვევტილობის კოეფიციენტი (K₆)

ეს კოეფიციენტი აჩვენებს კლიმატური პირობების გამომ გზების ჩაკეტვის გამო თვითმმართველი ერთეულის ცენტრალურ მაგისტრალებისაგან მოწვევტას.

	K ₆
გზა ჩაკეტილია 6 თვეზე მეტ ხანს	2
გზა ჩაკეტილია 3-დან-6 თვემდე	1.5

გზა იკეტება არაუმეტეს 3 თვისა	1
გზა არ იკეტება	0

დაშორების კოეფიციენტი (K₇)

ეს კოეფიციენტი აჩვენებს ცენტრალური მაგისტრალებიდან და დასახლებებიდან დაშორება და სახელმწიფო საზღვართან სიახლოვეს

$$K_7 = 0,015 S_1 + 0,025 S_2 + 0,035 S_3 + 0,045 S_4$$

სადაც

S₁ - საერთაშორისო მნიშვნელობის გზიდან დაშორება კილომეტრებში

S₂ - სახელმწიფო მნიშვნელობის გზიდან დაშორება კილომეტრებში

S₃ - შიდა სამხარეო მნიშვნელობის გზიდან დაშორება კილომეტრებში

S₄ - მუნიციპალიტეტთაშორისი მნიშვნელობის გზიდან დაშორება კილომეტრებში

2. კოეფიციენტების და სპეციალური ფორმულის საშუალებით ტრანსფერების მოცულობის განსაზღვრა

ამ ამოცანის გადაწყვეტისთვის მოცემულია:

T - ცენტრალურ ბიუჯეტში ტრანსფერისათვის განსაზღვრული სახსრების საერთო მოცულობა

K₁, K₂ ... K_M არის თვითმმართველი ერთეულების გამოთანაბრების კოეფიციენტები.

უნდა განისაზღვროს T, რომელიც j-ური თვითოეული თვითმმართველი ერთეულისათვის გადასაცემი ტრანსფერის მოცულობა.

ამასთან უნდა შესრულდეს პირობა:

$$\sum_{j=1}^m T_j = T$$

დამხმარე პრამეტრი A გაიანგარიშება შემდეგი ფორმულის საშუალებით:

$$1 / \left(\sum_{j=1}^m 1/K_j \right) = A$$

საბოლოო ფორმულა გამოიყურება ასე:

$$T_j = T * A * K_j$$

აღნიშნული ფორმულა სხვანაირადაც შეიძლება გამოისახოს:

$$T * K_j / \left(\sum_{j=1}^m 1/K_j \right) = T_j$$

სადაც:

T_j არის j თვითმმართველი ერთეულისათვის გადასაცემი ტრანსფერის მოცულობა

T - მთლიანად ქვეყანაში ცენტრალური ბიუჯეტიდან გამოთანაბრებითი ტრანსფერისათვის გამოყოფილი თანხა

K_j არის j თვითმმართველი ერთეულის გამოთანაბრებითი კოეფიციენტი, რომელიც ითვლება (1) ფორმულის საშუალებით.

4.3.2. მიზნობრივი ტრანსფერტი

მიზნობრივი ტრანსფერტით უნდა დაფინანსდეს დელეგირებული უფლებამოსილებები. მიზნობრივი ტრანსფერტი გადაეცემა კომპეტენციის დელეგირების შესაბამისად სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მხარის ბიუჯეტში, სახელმწიფო ბიუჯეტიდან თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტში ან მხარის ბიუჯეტიდან თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტში. მიზნობრივი ტრანსფერტი სრულად ანაზღაურებს დელეგირებული კომპეტენციისათვის საჭირო ხარჯებს. მიზნობრივი ტრანსფერტი მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება ნაკლები იყოს დელეგირებული კომპეტენციების განხორციელებისათვის საჭირო ხარჯებზე, როდესაც არსებობს სხვაობის ამ დელეგირებული კომპეტენციასთან დაკავშირებულ მომსახურებაზე არსებობს მოსაკრებლის, ბაჟის ან ტარიფის დაწესების შესაძლებლობა. თითოეულ დელეგირებულ კომპეტენციასთან დაკავშირებით უნდა არსებობდეს ფორმულა, რომლის საშუალებითაც ცალკეული ადგილობრივი თვითმმართველობის ერთეულისათვის განისაზღვრება მიზნობრივი ტრანსფერტის მოცულობა იმის გათვალისწინებით, რომ ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე დელეგირებული კომპეტენციებით გათვალისწინებული მომსახურება თანაბარზომიერი და ეროვნულ სტანდარტებთან შესაბამისობაში იყოს. მიზნობრივი ტრანსფერტის დარგობრივი ფორმულა ეფუძნება მომსახურების ერთ ბენეფიციარზე საჭირო დანახარჯს.

4.3.3. კაპიტალური ტრანსფერტი

კაპიტალური ტრანსფერტის გადაცემა ხდება კონკრეტული კაპიტალური პროექტის განხორციელებისათვის და მისი მოცულობა დგინდება აღნიშნული პროექტის სახარჯთაღრიცხვო დოკუმენტაციაზე დაყრდნობით.

4.4. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის გადასახდელები

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის გადასახდელები მოიცავს მიმდინარე და კაპიტალურ ხარჯებს, აგრეთვე ვალის ამორტიზაციას. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოები დამოუკიდებლად განსაზღვრავენ სავალდებულო და ნებაყოფლობითი ექსკლუზიური კომპეტენციების განხორციელებისათვის დასაფინანსებელი პროგრამების და ხარჯების მიმართულებებს. კანონით განსაზღვრული დელეგირებულ კომპეტენციების განხორციელებისათვის საჭირო ხარჯების მიმართულებები განისაზღვრება დელეგირების ხელშეკრულების საფუძველზე. კომპეტენციების დელეგირებისას ხელისუფლების იმ ორგანოს მიერ, ვინც ახორციელებს დელეგირებას იმ ორგანოსათვის ვისთვისაც ხდება დელეგირება ხდება აღნიშნული კომპეტენციის განხორციელებისათვის საჭირო ხარჯების სრული ანაზღაურება.

4.5. თვითმმართველი ერთეულების/მხარეების ხელისუფლების ორგანოების სესხები და ვალი

ადგილობრივი თვითმმართველობის/მხარის მიერ სესხის უფლება

- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოები უფლებამოსილნი არიან აიღონ სესხი საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ნებართვით კანონმდებლობით დადგენილი წესი სესხი ფიზიკური და იურიდიული პირებისაგან.
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოები უფლებამოსილნი არიან საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ნებართვით კანონმდებლობით დადგენილი წესით განახორციელონ თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ფასიანი ქაღალდების გამოშვება.
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის მიერ სესხის აღების შესახებ გადაწყვეტილებას თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელი ორგანოს წინადადების საფუძველზე იღებს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობითი ორგანო.

სესხის სახეები

თვითმმართველი ერთეულები/მხარეებ უფლებამოსილნი არიან აიღონ სესხი მინდინარე ან კაპიტალური ხარჯებისათვის

სესხის აღება მიმდინარე ხარჯებისათვის

- თვითმმართველი ერთეულების/მხარის ხელისუფლების ორგანოები უფლებამოსილნი არიან აიღონ სესხი მიმდინარე ხარჯების დაფინანსებისათვის, თუ მათი ბიუჯეტის შემოსავლები პროგნოზირებულზე ნაკლებია.
- მიმდინარე ხარჯებზე აღებული სესხის რაოდენობა წლის განმავლობაში არ უნდა აღემატებოდეს თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის მიმდინარე ხარჯების 15 %-ს.
- მიმდინარე ხარჯების დასაფინანსებლად აღებული სესხი დაბრუნებულ უნდა იქნეს ადებიდან სამი თვის ვადაში, ამასთან აუცილებლად იმავე საბიუჯეტო წელს.
- დაუშვებელია მიმდინარე ხარჯების დაფარვისათვის ფასიანი ქაღალდების გამოშვება

სესხის აღება კაპიტალური პროგრამებისათვის.

- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობითი ორგანოების მიერ დამტკიცებულს კაპიტალურ საბიუჯეტო პროგრამაში შესაძლებელია გათვალისწინებული იყოს პროგრამის თანადაფინანსება სესხის აღების საშუალებით.
- კაპიტალური პროგრამებისათვის აღებული სესხის რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს კაპიტალური პროგრამით გათვალისწინებული საბიუჯეტო წელს გასაწვევის ხარჯების 25 პროცენტს და მთლიანი კაპიტალური პროგრამების 10 %-ს.
- კაპიტალური პროგრამებისათვის აღებული სესხის დაფარვის გრაფიკი გათვალისწინებულ უნდა იქნეს თვითმმართველი ერთეულის დამტკიცებულ ბიუჯეტში.

4.6. საბიუჯეტო პროცესი

4.6.1. ზოგადი პრინციპები

- საბიუჯეტო პროცესი იწყება ახალი საბიუჯეტო წლის დაწყებამდე 9 თვით ადრე თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის პროექტის შედგენით და მთავრდება 2 წლის შემდეგ - ახალი საბიუჯეტო წლის მომდევნო წლის დეკემბერში, ამ ბიუჯეტის შესრულების ანგარიშის შედგენით, დამტკიცებით და შეფასებით.
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის პროექტის შედგენა და ბიუჯეტის შესრულება ევალება თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელ ორგანოს. ბიუჯეტის პროექტის განხილვა, დამტკიცება, მასში ცვლილებების შეტანა, მის შესრულებაზე კონტროლი, შეფასება და ბიუჯეტის შესრულების ანგარიშის დამტკიცება თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს უფლებამოსილებაა.
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის შესახებ ინფორმირება ხდება საქართველოს ფინანსთა სამინისტროსა და საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის მიერ დადგენილი წესით, ფორმით, მოცულობითა და ვადებში.
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელი ორგანოები წარუდგენენ ანგარიშს საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიზნობრივი ტრანსფერტით დაფინანსებული ხარჯების შესახებ.
- მაღალმთიან რეგიონებში თვითმმართველობის ორგანოების დამატებითი საბიუჯეტო უფლებამოსილებანი და თავისებურებანი განისაზღვრება საქართველოს კანონმდებლობით.

4.6.2. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის შედგენა, განხილვა და დამტკიცება

- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელი ორგანო თვითმმართველი ერთეულის/მხარის საზოგადოებრივი საჭიროებების, შემოსავლების პროგნოზების და სოციალ-ეკონომიკური

განვითარების მდგომარეობის შესწავლის საფუძველზე ამზადებს მომდევნო წლის ბიუჯეტის საპროექტო წინადადებას მიმდინარე წლის 1 აპრილამდე. ბიუჯეტის საპროექტო წინადადებაში აისახება დასაფინანსებელი პრიორიტეტული პროგრამების მოკლე აღწერილობა და ამ პროგრამებით გათვალისწინებული თვითმმართველობის მიერ გასაწევი მომსახურების სახეები და მოცულობა, შემოსავლების პროგნოზული პარამეტრები, ინფორმაცია დელეგირებული უფლებამოსილებებით გათვალისწინებულ პროგრამებთან დაკავშირებით და მთლიანობაში ბიუჯეტის პარამეტრული გაანგარიშებები.

- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობითი ორგანო იხილავს ბიუჯეტის საპროექტო წინადადებას და მიმდინარე წლის 1 ივნისამდე იღებს გადაწყვეტილებას პრიორიტეტული პროგრამების და ბიუჯეტის ძირითადი პარამეტრების შესახებ.
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობითი ორგანოს გადაწყვეტილების საფუძველზე აღმასრულებელი ორგანო ამზადებს საბიუჯეტო განაცხადის პროექტს და 1 აგვისტომდე დასამტკიცებლად წარუდგენს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობით ორგანოს.
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობით ორგანო ბიუჯეტს ამტკიცებს 1 ოქტომბრამდე ანუ ახალი საბიუჯეტო წლის დაწყებამდე.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტი უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ მოთხოვნებს:

- მოიცავდეს ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ყველა შემოსულობებს და გადასახდელებს
- ბიუჯეტში გამოიჯნული უნდა იყოს საკუთარი შემოსულობები და მიზნობრივი ტრანსფერტები
- საკუთარ შემოსულობებში გამოყოფილი უნდა იყოს მიმდინარე საგადასახადო შემოსავლები, მიმდინარე არასაგადასახადო შემოსავლები, კაპიტალური შემოსავლები, გრანტები, გამოთანაბრებითი ტრანსფერტი და სესხები.
- გადასახელებში გამოყოფილი უნდა იყოს ადგილობრივი თვითმმართველობის ექსკლუზიურ უფლებამოსილებების და დელეგირებულ უფლებამოსილებების განხორციელებისათვის გათვალისწინებული გადასახდელები. გადასახდელებში ასევე გამოყოფილი უნდა იყოს მიმდინარე ხარჯები, კაპიტალური ხარჯები, დაკრედიტება და ვალის ამორტიზაცია
- ბიუჯეტში გათვალისწინებული უნდა იყოს მოქმედი საბიუჯეტო კლასიფიკაციები
- სარეზერვო ფონდის ოდენობა არ აჭარბებდეს ბიუჯეტის საერთო გადასახდელების 2%-ს
- ბიუჯეტში პროექტების და პროგრამების დაფინანსების გათვალისწინების შემთხვევაში ბიუჯეტის განუყოფელ ნაწილს უნდა წარმოადგენდეს ამ პროექტები და პროგრამები (მათ შორის მისი მიზნები და კონკრეტული ამოცანები, მოსალოდნელი შედეგები და შედეგების შეფასების მაჩვენებლები, დაფინანსების მოცულობა, დაფინანსების წყაროები, მონაცემები სესხის ოდენობისა და დაფარვის ვადის შესახებ, თუ ასეთი გათვალისწინებულია პროექტით).

საბიუჯეტო განაცხადში შეიტანება:

- შემოსულობების პროგნოზული მაჩვენებლები სახეების მიხედვით;
- შემოსულობების დასაბუთება სახეების მიხედვით.
- ხარჯების მოცულობა პროგრამების, ფუნქციონალური და ეკონომიკური კლასიფიკაციის შესაბამისად;
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ექსკლუზიურ უფლებამოსილებათა საბიუჯეტო პროგრამები დადგენილი ფორმატის შესაბამისად;
- დელეგირებულ უფლებამოსილებათა საბიუჯეტო პროგრამები დადგენილი ფორმატის შესაბამისად;
- კაპიტალური პროგრამები დადგენილი ფორმატის შესაბამისად
- სარეზერვო ფონდის მოცულობა (მაქსიმუმ ბიუჯეტის 2%-ის ოდენობით).
- ხელშეკრულებები დელეგირებულ უფლებამოსილებათა თაობაზე.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობითი ორგანო იხილავს საბიუჯეტო განაცხადის პროექტს და ამტკიცებს ახალი საბიუჯეტო წლის დაწყებამდე.

ახალი საბიუჯეტო წლის დაწყებამდე ბიუჯეტის დაუმტკიცებლობის შემთხვევაში თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელი ორგანო უფლებამოსილია გასწიოს ხარჯები ყოველთვიურად არაუმეტეს გასული წლის ასიგნებების 1/12 -ის ოდენობით.

მიზნობრივი ტრანსფერტის თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტში გათვალისწინების პროცესი.

- საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ახალი საბიუჯეტო წლის წინა საბიუჯეტო წლის 1 თებერვლამდე თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოებს წარუდგენს დელეგირებული უფლებამოსილებების სახეებს, ღონისძიებებსა და მომსახურების მოცულობის და მიზნობრივი ტრანსფერტის ძირითად პარამეტრებს.
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელი ორგანო ფინანსთა სამინისტროს მიერ წარმოდგენილი პარამეტრების საფუძველზე ამზადებს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტში დელეგირებული უფლებამოსილებების პროგრამების გაანგარიშებებს, მიზნობრივი ტრანსფერტის მოცულობას და წარუდგენს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობით ორგანოს მიმდინარე წლის 1 აპრილამდე, რომელსაც ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანო იხილავს და განხილვის შედეგების გათვალისწინებით თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელი ორგანო წარუდგენს საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიმდინარე წლის 1 მაისამდე.
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელი ორგანო მიმდინარე წლის 1 ივნისამდე ფინანსთა სამინისტროსთან ათანხმებს თვითმმართველი ერთეულისათვის/მხარისათვის დელეგირებული უფლებამოსილებების პროგრამებს და დელეგირების ხელშეკრულების პროექტებს და წარუდგენს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობით ორგანოს. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობითი ორგანო იხილავს დელეგირებული უფლებამოსილების პროგრამებს და დელეგირებული ხელშეკრულების პროექტებს. მიმდინარე წლის 1 ივლისამდე თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელ ორგანოსა და საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს შორის ფორმდება დელეგირების ხელშეკრულებები.
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელი ორგანო დელეგირების ხელშეკრულებების საფუძველზე დელეგირებული უფლებამოსილებებისათვის საჭირო ფინანსურ ასიგნებებს ითვალისწინებს ახალი ბიუჯეტის პროექტში, რომელსაც თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობით ორგანოს წარუდგენს მიმდინარე წლის 1 აგვისტომდე.

4.6.3. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის შესრულება

- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ერთეულის ბიუჯეტის შესრულებას უზრუნველყოფს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელი ორგანო.
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ერთეულის ბიუჯეტში მიმდინარე საგადასახადო შემოსავლების მიღებას უზრუნველყოფს საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს საგადასახადო დეპარტამენტი. ადგილობრივი მოსაკრებლებიდან, მიმდინარე არასაგადასახადო შემოსავლებიდან და კაპიტალური შემოსავლებიდან თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტში შემოსავლებს უზრუნველყოფს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელი ორგანო.
- თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის საკასო შესრულება ხდება სახაზინო მომსახურების პრინციპით საბანკო დაწესებულების მეშვეობით.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ერთეულის ბიუჯეტში ცვლილებების შეტანა

- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ერთეულის დამტკიცებულ ბიუჯეტში ცვლილებების შეტანას ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს წინადადადების საფუძველზე იღებს ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანო.
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოების ისეთი გადაწყვეტილების შემთხვევაში, რომელიც გავლენას ახდენს დამტკიცებული ბიუჯეტის შემოსულობებზე ან გადასახდელებზე, უნდა განხორციელდეს დამტკიცებული ბიუჯეტში ცვლილება.
- შემოსულობების ყოველთვიურ პროგნოზთან შედარებით შემოსავლების შესრულების მაჩვენებლების 3 თვის განვლობაში 10 პროცენტის ან მეტი დანაკლისის შემთხვევაში თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელმა ორგანომ თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობით ორგანოს უნდა წარუდგინოს ბიუჯეტის ცვლილების პროექტი.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის კონტროლი, აუდიტი, შეფასება და ანგარიშის დამტკიცება.

- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობითი ორგანოს განსაკუთრებულ კომპეტენციას განეკუთვნება თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის შესრულებაზე კონტროლის დაწესება. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოსათვის საქართველოს ცენტრალური ბიუჯეტიდან გადაცემული მიზნობრივი ტრანსფერტის გამოყენების კანონიერებასა და მიზნობრიობაზე კონტროლს ახორციელებს საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობითი ორგანოები ახორციელებენ დამტკიცებული საბიუჯეტო პროგრამების განხორციელების შეფასებას კვარტალში ერთხელ მაინც.
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ბიუჯეტის შესრულების ანგარიშს ადგენს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელი ორგანო და საბიუჯეტო წლის დამთავრებიდან არაუგვიანეს 2 თვისა განსახილველად წარუდგენს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობით ორგანოს, ბიუჯეტის ანგარიშში აისახება:
  - შემოსულობების შესრულება, დაგეგმილთან შედარებით ნამეტობის ან ნაკლებობის მითითებით;
  - საბიუჯეტო პროგრამების შესრულების შედეგების ანალიზი პროგრამაში დასახულ ამოცანებთან მიმართებაში. პროგრამების რეალიზაციისას გამოვლენილი დაგეგმვის ნაკლოვანებები;
  - გ)სარეზერვო ფონდის გამოყენების ანგარიში;
  - სხვა მონაცემები, რომელსაც ითვალისწინებს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობითი ორგანოს მოთხოვნა.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ერთეულის ბიუჯეტის შესრულების აუდიტი ხორციელდება თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობითი ორგანოს მიერ შემუშავებული წესების შესაბამისად.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობითი ორგანო თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტის ანგარიშიდან გამომდინარე, ახორციელებს ბიუჯეტის შესრულების შეფასებას და შეიმუშავებს რეკომენდაციებს ახალი საბიუჯეტო წლისათვის.

4.7. შემოსავლების მოძრაობის სქემა

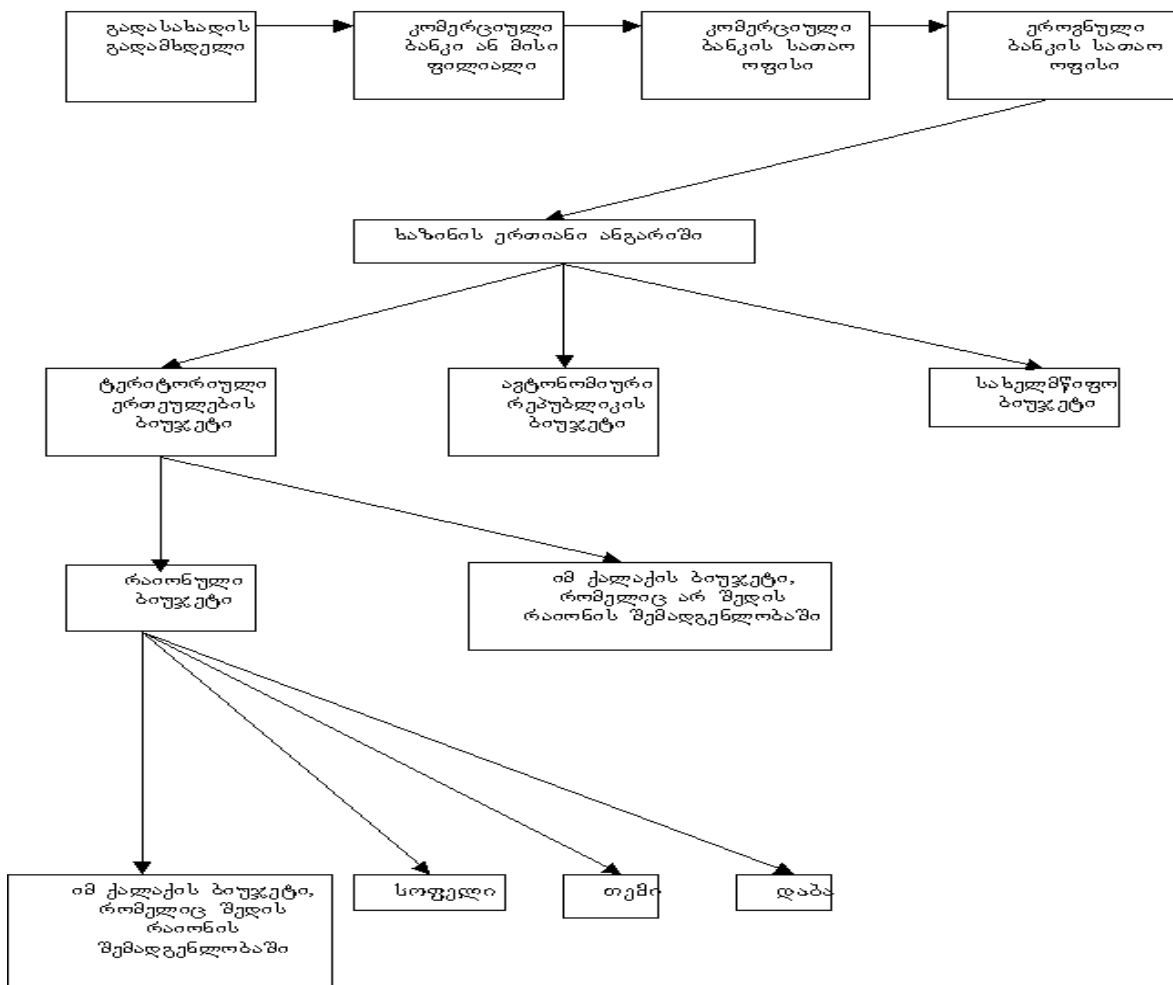
საქართველოს საგადასახადო კოდექსით გათვალისწინებულ გადასახადებს გადასახადის გადამხდელები იხდიან მომსახურე ბანკის საშუალებით ფინანსთა სამინისტროს სახაზინო სამსახურის ერთიან ანგარიშზე. თანხის გადარიცხვა შეიძლება განხორციელდეს ნებისმიერი კომერციული ბანკის ან მისი ფილიალის მეშვეობით. გადამხდელის მიერ კომერციულ ბანკში ან მის ფილიალში შეტანილი თანხები ირიცხება საქართველოს ეროვნულ ბანკში ფინანსთა სამინისტროს სახაზინო სამსახურის ერთიან ანგარიშზე, საიდანაც “საგადასახადო, არასაგადასახადო და კაპიტალური შემოსავლების ბიუჯეტებს შორის განაწილების შესახებ” საქართველოს კანონით განსაზღვრული ნორმატივების საფუძველზე ხდება თანხების გადარიცხვა სხვადასხვა დონის ბიუჯეტებში - ტერიტორიული ერთეულების, ავტონომიური რესპუბლიკების და სახელმწიფო ბიუჯეტების საშემოსავლო ანგარიშებზე. ტერიტორიული ერთეულებში იგულისხმება საქართველოში არსებული ყველა რაიონული ერთეულები და ქალაქები რომელიც არ შედიან რაიონის შემადგენლობაში. აღნიშნულ ერთეულებს გააჩნიათ დამოუკიდებელი ანგარიშები, რომელიც ხაზინასთან შეთანხმების საფუძველზე შესაძლებელია ნებისმიერ კომერციულ ბანკში იქნას გახსნილი. რაიონული შემოსავლების ანგარიშებიდან ხდება შემოსავლების გადანაწილება ასოცირებული საკრებულოს გადაწყვეტილების შესაბამისად თვითმმართველ ერთეულებზე (სოფელი, თემი, დაბა და ქალაქი რომელიც შედის რაიონის შემადგენლობაში). თვითმმართველ ერთეულებსაც შესაბამისად გააჩნიათ დამოუკიდებელი ანგარიშები კომერციულ ბანკებში ან მათ ფილიალებში, რომელზეც ხდება

პირველი დონის ერთეულების ბიუჯეტით გათვალისწინებული შემოსულობების მობილიზება და შესაბამისად ამავე ბიუჯეტით განსაზღვრული მომსახურე სუბიექტებისათვის გადასახდელების გადახდა.

ავტონომიური რესპუბლიკის ბიუჯეტში მობილიზებული თანხები მასში შემავალ სხვადასხვა დონის ბიუჯეტებს შორის ნაწილდება ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების შესაბამისად.

არსებული შემოსავლების მობილიზების სქემაში არსებობს თანხის მოძრაობის ორი ვარიანტი, რომლის საშუალებით გადამხდელს შეუძლია თანხის გადახდა. **პირველი:** ხაზინას შეიძლება ჰქონდეს გახსნილი ეროვნულ ბანკში არსებული სახაზინო სამსახურის ანგარიშის სატრანზიტო ანგარიშები, რომელზეც გადამხდელს დადგენილი კოდეხის მეშვეობით პირდაპირ შეუძლია შეიტანოს ბიუჯეტის კუთვნილი თანხა და შესაბამისად გადახდილი თანხა ყოველგვარი ზედმეტი ოპერაციების გარეშე მოხვდება სახაზინო სამსახურის ერთიან ანგარიშზე. **მეორე:** სქემა თავისთავად გულისხმობს გადამხდელთა მიერ კომერციულ ბანკში შეტანილი თანხის იდენტიფიცირებას. აღნიშნულ ოპერაციას ყოველი დღის ბოლოს ასრულებს კომერციული ბანკი და შესაბამისად თანხას რიცხავს ეროვნულ ბანკში სახაზინო სამსახურის ერთიან ანგარიშზე.

შემოსავლების მოძრაობა (არსებული)

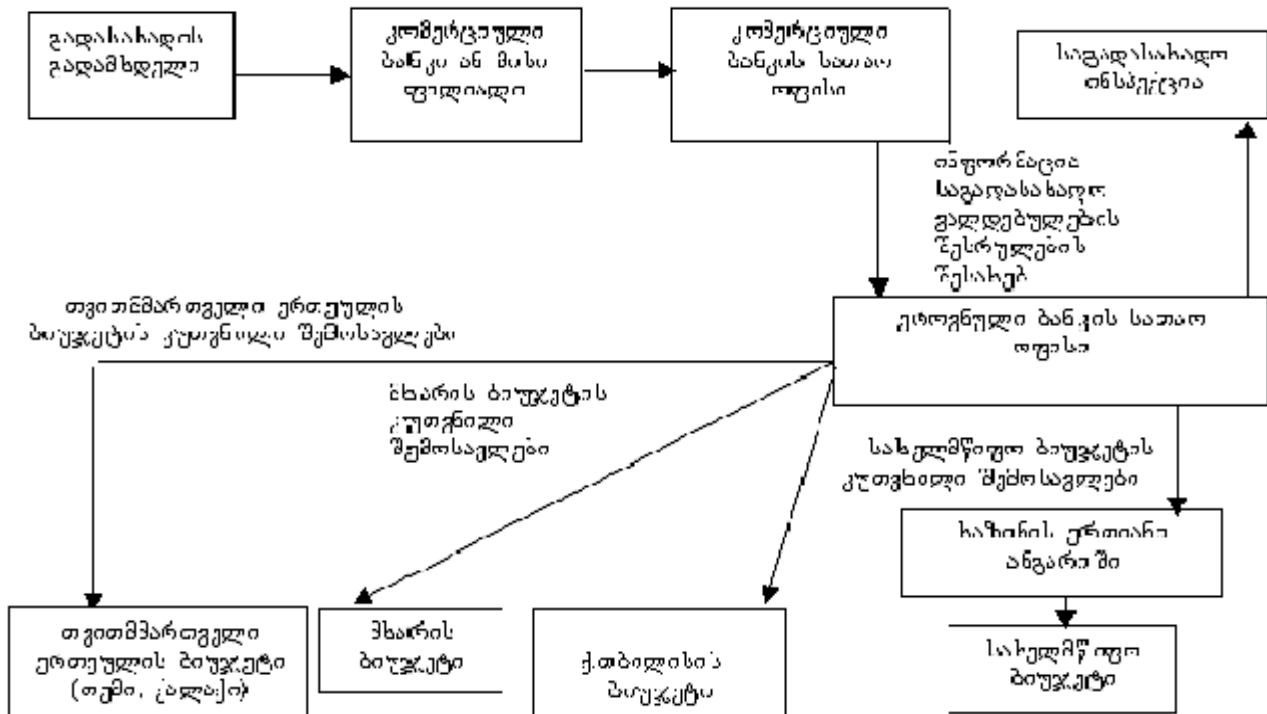
შემოსავლების მოძრაობის სქემა, ასეთი პრინციპით უნდა ხორციელდებოდეს:

- გამომდინარე იქიდან, რომ სხვადასხვა კომერციული ბანკები და მათი ფილიალები საქართველოს სხვადასხვა ტერიტორიულ ერთეულში არიან გაფანტული, არ არსებობს ისეთი ადგილი დღეს არსებულ რაიონულ დონეზე მაინც, რომ იქ არ იყოს თუნდაც ერთი ბანკის ფილიალი. გადასახადის გადამხდელს არჩევანის სრული უფლება უნდა ჰქონდეს აირჩიოს კომერციული ბანკი ან მისი ფილიალი და გახსნას იქ ერთი ან რამოდენიმე ანგარიში იმ ბანკში რომელიც ტერიტორიული სიახლოვის ან სხვა გარემოებების გათვალისწინებით მისთვის ყველაზე მისაღებია;
- გადასახადის სახით გადახდილი თანხა კომერციული ბანკიდან და მისი ფილიალიდან ეროვნულ ბანკში იმავე დღეს უნდა ხვდებოდეს, ხოლო ეროვნული ბანკი მას უნდა ანაწილებდეს

ნორმატივების შესაბამისად სახელმწიფო, ავტონომიური რესპუბლიკების, მხარის და ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის (თემი, ქალაქი) ბიუჯეტებს შორის;

- ავტონომიური რესპუბლიკების, მხარის და ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის (თემი, ქალაქი) ბიუჯეტებში კუთვნილი შემოსავლები პირდაპირ უნდა ირიცხებოდეს ეროვნული ბანკიდან ყოველგვარი შუალედური რგოლების გავლის გარეშე. ამისათვის თითოეულ ამ რგოლს უნდა ჰქონდეთ სპეციალურად გახსნილი საბიუჯეტო ანგარიშები ნებისმიერ მათთვის სასურველ კომერციულ ბანკში ან მის ფილიალში და ამ ანგარიშიდან უნდა მოახდინონ თანხების შესაბამისი განკარგვა;
- გადასახადების სახით გადახდილი თანხების ის ნაწილი, რომლებიც კანონმდებლობის მიხედვით არის სახელმწიფო ბიუჯეტის კუთვნილი, ეროვნული ბანკიდან უნდა ხვდებოდეს ზაზინის ერთიან ანგარიშში და იქიდან სახელმწიფო ბიუჯეტში, ხოლო იხარჯებოდეს წარმოდგენილი სქემის მიხედვით;
- იმისათვის, რომ თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტში დროულად და სრულად იქნას გადარიცხული კუთვნილი ანარიცხები როგორც საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადებიდან, ასევე ადგილობრივი გადასახადების სახით მიღებული შემოსავლები, საჭიროა საგადასახადო ინსპექციებმა საიდენტიფიკაციო 4 ნომრები გასცენ თვითმმართველი ერთეულების მიხედვით (უკვე რეგისტრირებული გადასახადის გადამხდელები კი დაალაგონ ასევე თვითმმართველი ერთეულების მიხედვით). ეს ინფორმაცია უნდა გადაეცეს ეროვნულ ბანკს, რომელიც დაალაგებს თვითმმართველი ერთეულების ბიუჯეტებს კოდეზის მიხედვით და თანხის მიღებისთავნავე განსაზღვავს მის მიმართულებას და გადარიცხავს შესაბამის ბიუჯეტში;
- ეროვნულმა ბანკმა საგადასახადო ინსპექციებს პერიოდულად უნდა გაუგზავნოს ინფორმაცია გადასახადის გადამხდელების მიერ საგადასახადო ვალდებულებების შესრულების შესახებ. ამასთან ერთად ეროვნული ბანკი აჯამებს მის ხელთ არსებულ ინფორმაციებს და აკეთებს ნაერთ ანგარიშს სხვადასხვა დონის ბიუჯეტების შესრულების შესახებ.

შემოსავლების მოძრაობა (შემოთავაზებული)

⁴ აქ გასათვალისწინებელია ერთი გარემოება: დღეს არსებული სისტემის მიხედვით გადამხდელების კლასიფიკაცია და საიდენტიფიკაციო ნომრების მინიჭება ხდება რაიონული პრინციპით, რის გამოც ადგილობრივი ბიუჯეტების კუთვნილი ანარიცხები ხვდება რაიონულ ბიუჯეტში და შემდგომ იქიდან გადაეცემა თვითმმართველი ერთეულის ბიუჯეტს (უმეტეს შემთხვევაში ასეთ დროს რაიონი იტოვებს გარკვეულ თანხებს, ხოლო დანარჩენებს ურიცხავს თვითმმართველ ერთეულებს).

4.8. გადასახდელის მოძრაობის სქემა

გადასახდელის მოძრაობა შემოსულობების სქემისაგან განსხვავებით გაცილებით უფრო რთულია.

სხვადასხვა ტერიტორიულ ერთეულებში არსებულ კომერციულ ბანკებში და მის ფილიალებში ანგარიშები გახსნილი აქვთ თვითმმართველ და მმართველ ერთეულებს, საიდანაც ახდენენ ისინი მათ ანგარიშზე ჩარიცხული თანხების განკარგვას. თანხის გამოსატანად საჭირო ჩეკს ან თანხის გადასარიცხად საგადასახადო დავალებას ხელს აწერენ თვითმმართველი ერთეულის საკრებულოს თავმჯდომარე და ბუღალტერი (მმართველობის შემთხვევაში - რაიონის გამგებელი/მერი და რაიონის/ქალაქის საფინანსო განყოფილების უფროსი), რომელნიც პასუხისმგებელი არიან ამ თანხის განკარგვაზე.

ხოლო რაც შეეხება ცენტრალური ბიუჯეტში მობილიზებულ თანხებს, განთავსებულია ეროვნული ბანკში ან მის ფილიალში სახაზინო ანგარიშზე და იქიდან ხდება ფულის გადახდა მომსახურე სუბიექტებისთვის მხარჯავი დაწესებულებების მიხედვით.

ხარჯების გაწევის (მოძრაობის) სქემა, იდეალურ სიტუაციაში ასეთი უნდა იყოს:

- თვითმმართველი ერთეულის (თემი, ქალაქი), მხარის და ავტონომიური რესპუბლიკის ბიუჯეტით გათვალისწინებული ხარჯების ფარგლებში, ამ ორგანოთა პასუხისმგებელი პირები მომსახურე კომერციული ბანკის ან მისი ფილიალის მეშვეობით აწარმოებენ ოპერაციებს საბიუჯეტო ანგარიშიდან (ამზადებენ და ბანკში მიაქვთ თანხის გამოტანის მიზნით ჩეკის წიგნაკი ან გადარიცხვის მიზნით საგადასახადო დავალება);
- ცენტრალური ბიუჯეტის დაფინანსებაზე მყოფი საბიუჯეტო ორგანიზაციების ცენტრალური ბიუჯეტით გათვალისწინებული ხარჯების ფარგლებში, ამ ორგანიზაციათა პასუხისმგებელი პირები აწარმოებენ ოპერაციებს საზინაში ან მის ტერიტორიულ ერთეულში გახსნილი საბიუჯეტო ანგარიშიდან (ამზადებენ და საზინაში მიაქვთ თანხის გამოტანის მიზნით ჩეკის წიგნაკი ან გადარიცხვის მიზნით საგადასახადო დავალება);
- თვითმმართველი ერთეულის (თემი, ქალაქი), მხარის და ავტონომიური რესპუბლიკის მომსახურე ბანკების ფილიალები აწვდიან ინფორმაციას განხორციელებული ხარჯვითი ოპერაციების შესახებ მათ სათაო ოფისებს, რომელიც თვის ბოლოს ამ ინფორმაციას აწვდის ეროვნულ ბანკს;
- ცენტრალური ბიუჯეტის დაფინანსებაზე მყოფი საბიუჯეტო ორგანიზაციების მომსახურე რეგიონალური საზინები აწვდიან ინფორმაციას განხორციელებული ხარჯვითი ოპერაციების შესახებ ცენტრალურ საზინას, რომელიც თვის ბოლოს ამ ინფორმაციას აწვდის ეროვნულ ბანკს;
- ეროვნული ბანკი აჯამებს მიღებულ ინფორმაციებს და აკეთებს ნაერთ ანგარიშს სხვადასხვა დონის ბიუჯეტების მიერ გაწეული ხარჯების შესახებ.

5. ადმინისტრაციული ზედამხედველობა

თვითმმართველობას ქვეყანაზე ბევრი მტერი ჰყავს; ბევრს უფრთხობს ტყუილუბრალოდ ძილსა და მოსვენებასა. ამბობენ, რომ საშიშარიო - საზოგადოებას ეგ უფლება მიენიჭოს: აურზაურს მოჰყვება, თავს გაიზვიადებს და მორჩილებიდან გამოვაო... ადგილობრივთა მცხოვრებთაგან ამორჩეული და დაყენებული ჩვენთვის არავითარ შიშს არ მოასწავებენ. ჩვენგან დანიშნული მოხელე კი მათთვის უცხო კაცი იქნება და ერთი ურიგო რამ ქცევა უცხო კაცისა უკმაყოფილებას ჩამოაგდებს.

ილია

ადმინისტრაციული ზედამხედველობის მიზანია ადგილობრივი და სამხარეო თვითმმართველობის უფლებების დაცვა და მათი უფლებამოსილებების შესრულებისათვის ხელშეწყობა კანონისა და სხვა ნორმატიული საკანონმდებლო აქტების ფარგლებში. კანონის დასაცავად ადმინისტრაციული ზედამხედველობის მრავალი შესაძლო ღონისძიებიდან უნდა გატარდეს ის, რომელიც ყველაზე ნაკლებად დააზიანებს ადგილობრივ და სამხარეო თვითმმართველობას. ადმინისტრაციული ზედამხედველობის ღონისძიებით მოსალოდნელმა ზიანმა არ უნდა გადააჭარბოს ღონისძიების გზით მისაღწევ შედეგს.

შესაძლო ჩარევით ღონისძიებებთან შედარებით უპირატესობა უნდა მიენიჭოს პრევენციულ (პროფილაქტიკურ) ღონისძიებებს, ანუ ადმინისტრაციული ზედამხედველობის უფრო რბილ საშუალებებს საიმისოდ, რომ მაქსიმალურად იქნას თავიდან აცილებული ჩარევითი ღონისძიებები.

ადმინისტრაციული ზედამხედველობა თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოების უფლებამოსილებებთან დაკავშირებით მათთვის გადაცემული სავალდებულო და ნებაყოფილობითი ამოცანების სფეროში შემოისაზღვრება მხოლოდ ამ ამოცანების შესრულების კანონთან შესაბამისობის შემოწმებით (სამართლებრივი ზედამხედველობა).

ადმინისტრაციული ზედამხედველობა სახელმწიფოს მიერ დელეგირებული ამოცანების მიმართებაში მოიცავს როგორც სამართლებრივ ზედამხედველობას, ასევე ამ ამოცანების შესრულების შინაარსსა და სახეობას (დარგობრივი ზედამხედველობა).

თვითმმართველი ერთეულების და მხარეების სავალდებულო და ნებაყოფილობითი ექსკლუზიური კომპეტენციებთან მიმართებაში სამართლებრივი ზედამხედველობის ორგანოებს და მათთვის დელეგირებულ კომპეტენციებთან მიმართებაში სამართლებრივი და დარგობრივი ზედამხედველობის ორგანოს წარმოადგენს საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელი სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში.

ის ღონისძიებები, რომელთა გამოყენების უფლებაც სახელმწიფო ზედამხედველობის განმანორციელებელ ორგანოებს აქვთ, დგინდება კანონით.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოებისათვის დელეგირებულ უფლებამოსილებებზე სამართლებრივი და დარგობრივი ზედამხედველობა ხორციელდება კანონით დადგენილი დელეგირებული უფლებამოსილებების და შესაბამისი დელეგირების ხელშეკრულებების ფარგლებში.

საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელს სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში შეუძლია თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოებს წერილობითი მითითებები მიაწოდოს სახელმწიფოს/მხარის მიერ დელეგირებული ამოცანების შესრულების სახეობისა და შინაარსის შესახებ. ეს მითითებები შეიძლება გაეგზავნოს როგორც ცალკეულ, ასევე ყველა შეუძლიათ თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოებს ერთად. თუ ამ მითითებების შესრულება დამატებით ხარჯების გაწევასთან არის დაკავშირებული ამ ხარჯების ანაზღაურება ხორციელდება იმ ხელისუფლების ორგანოების მიერ ვინც განახორციელა კომპეტენციის დელეგირება.

დარგობრივი ზედამხედველობის განხორციელებისას საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელი სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში არ არის უფლებამოსი, განახორციელოს ჩარევითი ღონისძიებები, თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოების გადაწყვეტილებების გაუქმების შეჩერების სახით ხორციელდება კანონით დადგენილი წესით.

საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელი სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში ყველა ჩარევითი ღონისძიება უნდა არსებობდეს წერილობითი ფორმითა და სათანადო დასაბუთებით.

ადმინისტრაციული ზედამხედველობის სფეროში პროფილაქტიკური (პრევენციული) საქმიანობის პრინციპები

სამართლებრივი კონსულტაციების გაწევის ვალდებულება - საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელი სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში ვალდებულია სამართლებრივი კონსულტაციები გაუწიოს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოებს მათი ამოცანების შესრულებისას მათი მოთხოვნის შემთხვევაში

ინფორმირების უფლება - საკმარისი მიზეზების არსებობის შემთხვევაში საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელს სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში შეუძლია გაეცნოს თვითმმართველობის ერთეულებში მიმდინარე ცალკეულ მოვლენებს. მას შეუძლია დაათვალიეროს თვითმმართველობის ერთეულების დაწესებულებები, შეამოწმონ თვითმმართველობის ერთეულების მიერ როგორც მათი უფლებამოსილების ფარგლებში გატარებული ან გაუტარებელი ღონისძიებების მართლზომიერება, ასევე მოითხოვონ ამასთან დაკავშირებული ანგარიშები და აქტები.

თუ კანონით დადგენილია ნებართვების გაცემა მას გაცემს შესაბამისი საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელი სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში, თუკი კანონით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელს სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში შეუძლია თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოების გადაწყვეტილებები, რომლებსაც ნებართვა ესაჭიროებათ, ამისგან გაათავისუფლონ და სანაცვლოდ დაადგინონ საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელს სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში წინასწარი შეტყობინების ვალდებულება. თუ კანონი ითვალისწინებს სახელმწიფოს მიერ დელეგირებული ფუნქციების რეგულირებასთან დაკავშირებული თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოების გადაწყვეტილებისთვის ნებართვას, მაშინ ნებართვისგან ანთავისუფლებას საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელი სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში.

სამართლებრივი ზედამხედველობის ჩარევითი ღონისძიებები

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობითი ორგანოების მიერ მიღებული კანონსაწინააღმდეგო სამართლებრივი აქტის შემთხვევაში საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელი სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობით ორგანოებს აძლევს მითითებას იმის შესახებ, რომ მან დაუყოვნებლივ მოიწვიოს შესაბამისი წარმომადგენლობითი ორგანოს სხდომა ამ დადგენილების გადამოწმების მიზნით. თუ ეს ორგანო არ შეცვლის თავის სამართლებრივ აქტს, მაშინ საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელს სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში შეუძლია ის სასამართლოში გაასაჩივროს.

საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელს სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში შეუძლია თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელი ორგანოების კანონსაწინააღმდეგო სამართლებრივი აქტები გაასაჩივროს საკრებულოში. გასაჩივრება აჩერებს ადგილობრივი თვითმმართველობის გამგებლის გადაწყვეტილების შესრულებას. თუ თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელი ორგანო არ შეცვლის თავის გადაწყვეტილებას, მაშინ სამართლებრივი ზედამხედველობის ორგანომ ეს სამართლებრივი აქტი 14 დღის განმავლობაში სასამართლოში უნდა გაასაჩივროს. სხვა შემთხვევაში შეწყდება თვითმმართველი ერთეულის/მხარის აღმასრულებელი ორგანოების სამართლებრივი აქტის შესრულების შემჩივრებული მოქმედება.

იმ შემთხვევაში, თუ თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოები მათ კანონიერ და სხვა ნორმატიული აქტებით განსაზღვრულ მოვალეობებს არ ასრულებენ, საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელს სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში შეუძლია გაცემს განკარგულება მათ მიერ გარკვეულ ვადებში საჭირო ღონისძიებების განხორციელების თაობაზე. თუ თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოები საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენლის სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში ამ განკარგულებას განსაზღვრულ ვადებში არ შეასრულებენ,

მაშინ საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელს სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში შეუძლია მიმართოს სასამართლოს ქმედების განხორციელების სარჩელით.

თუ მოსახლეების სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას სავარაუდოდ დაემუქრება ან უკვე დაემუქრა საფრთხე, მაშინ საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენლის სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში სასამართლოსადმი წინასწარი მიმართვის გარეშე შეუძლია თვითონ გაატაროს საჭირო ღონისძიებები.

საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელს სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში შეუძლია ამ დროს წარმოშობილი საჭირო ხარჯები თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოებისაგან მოითხოვოს. ამ საშუალების გამოყენებისას თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოებს დასაბუთება გადაეგზავნება ღონისძიების დამთავრებიდან 5 დღის განმავლობაში.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოებს შეუძლიათ სასამართლოში გაასაჩივრონ საქართველოს პრეზიდენტის სამხარეო წარმომადგენელს სახელმწიფო ზედამხედველობის საკითხებში დადგენილებები, ქმედებები ან ქმედებებისგან თავის შეკავებაც.

6. თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ქონება

თვითმმართველობის საქებრად ეს კი უნდა ვთქვათ, რომ აქ გადამეტებულსა, თუ არ სარგებლობა, ისეთი ვნება მაინც არ მოსდევს, როგორც მას, როცს სახელმწიფოს მთავრობას გადამეტებულის ზომით დაუჭერია ცხოვრებაში ადვილი.

ილია

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის საკუთრება და შექმნის საფუძვლები

თვითმმართველი ერთეული და მხარე საკუთრებაში ფლობენ ქონებას.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ქონების სახეებია:

- უძრავი ქონება
- მოძრავი ქონება
- არამატერიალური აქტივები

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის საკუთრებაა ის ქონება, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით შედის თვითმმართველი ერთეულის/მხარის მფლობელობის, სარგებლობის და განკარგვის სფეროში.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის საკუთრებაში შემავალი ობიექტების კატეგორიით ნუსხა განისაზღვრება საქართველოს კანონმდებლობით.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის საკუთრება იქმნება:

- საქართველოს პრეზიდენტის მიერ დადგენილი წესით თვითმმართველი ერთეულისათვის/მხარისათვის სახელმწიფო საკუთრებაში მყოფი ობიექტების გადაცემით;
- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის მიერ თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში, კანონმდებლობით გათვალისწინებული წესით, ახალი ობიექტების შექმნით ან შექმნით;
- იმ ხდომილებათა შედეგად, რომელთაც საქართველოს კანონმდებლობა უკავშირებს სამოქალაქო-სამართლებრივი შედეგების წარმოშობას;
- კანონით გათვალისწინებული სხვა საფუძვლებით.

თვითმმართველი ერთეულის/მხარის საკუთრებაში შემავალი ქონება იყოფა ძირითად (განუსხვისებელ) და დამატებით ქონებად. ძირითადია (განუსხვისებელია) ის ქონება, რომელიც წარმოადგენს თვითმმართველი ერთეულის/მხარის განხორციელების საფუძველს და რომელიც ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს მიერ შეიძლება გამოყენებული იქნეს მხოლოდ მისი საჯარო ფუნქციებისა და უფლებამოსილების განხორციელების მიზნით. ძირითადი ქონების კატეგორიას განეკუთვნება:

- თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოების ადმინისტრაციული შენობები.
- საერთო დანიშნულების პარკები, სკვერები და ბალები
- საავტომობილო გზები
- მდინარეები, ტბები და სხვა წყლის რესურსები

ძირითად (განუსხვისებელ) ადგილობრივ ქონებას უშუალოდ ფლობენ და სარგებლობენ თვითმმართველი ერთეულის/მხარის ხელისუფლების ორგანოები. ამ ქონების გასხვისება დაიშვება თვითმმართველი ერთეულის/მხარის წარმომადგენლობითი ორგანოს დადგენილებით მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ახალი ქონების შექმნით ან შექმნით არსებულმა ქონებამ დაკარგა თავისი ფუნქციური დანიშნულება. ძირითადი (განუსხვისებელი) ქონების კატეგორია და გამოყენების წესი დგინდება საქართველოს კანონმდებლობით.

სახელმწიფოს მიერ თვითმმართველი ერთეულისათვის გადაცემული ქონების მიმართ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს უფლებები და მოვალეობები განისაზღვრება მათ შორის დადებული ხელშეკრულებით.

7. კონცეფციის საკანონმდებლო უზრუნველყოფის სქემა

ჩვენ გვგონია, რაცა ვსთქვით, ეგეც სამყოფი საბუთი იყოს, რომ ხელახლად გადაისინჯოს ყოველივე კანონმდებლობა ამ საგანზედ, თუ სოფლის კეთილგანწყობა ვისთვისმე სასურველია, და ვისთვის არ უნდა იყოს სასურველი! ეს კია, რომ მარტო სოფელი, როგორც ნაბოლვარი რგოლი რთულის ჯაჭვისა, ვერ ასაზრდოებს თვითმმართველობას, თუ მარტო სოფელშივე დაიწყება და სოფელშივე ჩაწყდება. სოფელს მაზრა უნდა მოჰყვეს, მაზრას – გუბერნია...

ილია

7.1. კანონპროექტები

- საქართველოს კონსტიტუციური კანონი “საქართველოს მხარეების შესახებ”

(იხ. დანართი № ???)

- საქართველოს ორგანული კანონი “მხარეებისა და ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულების ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობისა და სამხარეო და ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ”

(იხ. დანართი № ???)

- საქართველოს კანონი “ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულების და მხარეების ბიუჯეტების შესახებ”

(იხ. დანართი № ???)

7.2. კანონების ნუსხა სადაც პირველ რიგში იქნება შესატანი ცვლილებები და დამატებები:

- საქართველოს კონსტიტუცია
- საქართველოს საგადასახადო კოდექსი
- საქართველოს კანონი “საბიუჯეტო სისტემის შესახებ”
- საქართველოს კანონი “ადგილობრივი მოსაკრებლების შესახებ”
- საქართველოს კანონი “პირდაპირი სახელმწიფო მართველობის შესახებ”
- საქართველოს კანონი “ადგილობრივი წარმომადგენლობითი ორგანოს-საკრებულოს წევრის სტატუსის შესახებ”
- საქართველოს კანონი “ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ქონების შესახებ”
- საქართველოს საარჩევნო კოდექსი
- საქართველოს კანონი “საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ”
- საქართველოს კანონი “მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული განვითარების შესახებ”
- საქართველოს კანონის “ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოების ეკონომიკური საქმიანობის ორგანიზების შესახებ”

7.3. მოქმედ კანონთა ნუსხა, რომლებშიდაც უნდა შევიდეს ცვლილებები:

1. საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი
2. საქართველოს კანონი პოლიციის შესახებ
3. საქართველოს კანონი ნიადაგის დაცვის შესახებ
4. საქართველოს კანონი ენერგეტიკის შესახებ
5. საქართველოს კანონი მავნე ორგანიზმებისაგან მცენარეთა დაცვის შესახებ
6. საქართველოს კანონი მეწარმეთა შესახებ
7. საქართველოს კანონი საავტომობილო გზების შესახებ
8. საქართველო კანონი საბინაო კომუნალური მეურნეობის შესახებ
9. საქართველოს კანონი საავტომობილო ტრანსპორტის შესახებ
10. საქართველოს კანონი ვეტერინარიის შესახებ
11. საქართველოს კანონი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვის შესახებ
12. საქართველოს კანონი ომისა და სამხედრო ძალების
13. ვეტერანების შესახებ
14. საქართველოს ორგანული კანონი საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის გადაუდებელი აუცილებლობისას საკუთრების ჩამორთმევის წესის შესახებ
15. საქართველოს კანონი დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ
16. საქართველოს კანონი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრების შესახებ
17. საქართველოს ორგანული კანონი რეფერენდუმის შესახებ
18. საქართველოს ორგანული კანონი საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ
19. საქართველოს კანონი წიაღის შესახებ
20. საქართველოს კანონი საბიბლიოთეკო საქმის შესახებ
21. საქართველოს კანონი მონოპოლიური საქმიანობისა და კონკურენციის შესახებ
22. საქართველოს კანონი საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მცხოვრებ უცხოელთა რეგისტრაციის, პირადობის (ბინადრობის) მოწმობისა და საქართველოს მოქალაქის პასპორტის გაცემის წესის შესახებ
23. საქართველოს კანონი იძულებით გადაადგილებულ პირთა-ღვენილთა შესახებ
24. საქართველოს კანონი პროდუქციის და მომსახურების სერტიფიკაციის შესახებ
25. საქართველოს კანონი სპორტის შესახებ
26. საქართველოს კანონი გარემოსდაცვითი ნებართვის შესახებ
27. საქართველოს კანონი სამხედრო, შინაგან საქმეთა ორგანოების და სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურიდან თადარიგში დათხოვნილ პირთა და მათი ოჯახის წევრთა საპენსიო უზრუნველყოფის შესახებ
28. საქართველოს კანონი სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ
29. საქართველოს კანონი მატეული აქტების შესახებ
30. საქართველოს კანონი საინვესტიციო საქმიანობის ხელშეწყობისა და გარანტიების შესახებ
31. საქართველოს კანონი მიწის რეგისტრაციის შესახებ
32. საქართველოს კანონი გარემოს დაცვის შესახებ

33. საქართველოს კანონი საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის დაღუპულ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულ, მიღებული ჭრილობების შედეგად გარდაცვლილთა ოჯახების სოციალური დაცვის შესახებ
34. საქართველოს კანონი საქართველოს პრეზიდენტის რწმუნებულის ფონდის შექმნის თაობაზე
35. საქართველოს კანონი ტურიზმისა და კურორტის შესახებ
36. საქართველოს კანონი საქართველოს კონტროლის პალატის შესახებ
37. საქართველოს კანონი სასოფლო-სამეურნეო კარანტინის შესახებ
38. საქართველოს კანონი სახელმწიფო ქონების პრივატიზების შესახებ
39. საქართველოს კანონი შეკრებებისა და მანიფესტაციების შესახებ
40. საქართველოს კანონი კულტურის შესახებ
41. საქართველოს კანონი ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ
42. საქართველოს კანონი განათლების შესახებ
43. საქართველოს კანონი სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ
44. საქართველოს კანონი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის არასასოფლო-სამეურნეო მიზნით გამოყოფისას სანაცვლო მიწის ათვისების ღირებულებისა და მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესახებ
45. საქართველოს კანონი მიწების მელიორაციის შესახებ
46. საქართველოს კანონი საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ
47. საქართველოს კანონი წყლის შესახებ
48. საქართველოს კანონი საჯარო სამსახურის შესახებ
49. საქართველოს კანონი სტატისტიკის შესახებ
50. საქართველოს კანონი არქიტექტურულ-სამშენებლო საქმიანობაზე სახელმწიფო ზედამხედველობის შესახებ
51. საქართველოს კანონი საშიში საწარმოო ობიექტის უსაფრთხოების შესახებ
52. საქართველოს კანონი საქართველოს მოქალაქეთა პოლიტიკური რეპრესიების მსხვერპლად აღიარებისა და რეპრესირებულთა სოციალური დაცვის შესახებ
53. საქართველოს კანონი მოსაკრებლების სისტემის საფუძვლების შესახებ
54. საქართველოს კანონი ლტოლვილთა შესახებ
55. საქართველოს კანონი საზოგადოებრივი უსაფრთხოების სამსახურის შესახებ
56. საქართველოს კანონი კურორტებისა და საკურორტო ადგილების სანიტარიული დაცვის ზონების შესახებ
57. საქართველოს კანონი არქიტექტურული საქმიანობის შესახებ
58. საქართველოს კანონი სახანძრო უსაფრთხოების შესახებ
59. საქართველოს კანონი ადგილობრივი მოსაკრებლების შესახებ
60. საქართველოს კანონი ვაზისა და ღვინის შესახებ
61. საქართველოს კანონი საცხოვრებელი სადგომით სარგებლობისას წარმოშობილი ურთიერთობების შესახებ
62. საქართველოს კანონი ადგილობრივი წარმომადგენლობითი ორგანოს - საკრებულოს წევრის სტატუსის შესახებ
63. საქართველოს კანონი ლობისტური საქმიანობის შესახებ
64. საქართველოს კანონი სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის შესახებ

65. საქართველოს კანონი ფიზიკური პირებისა და კერძო სამართლის იურიდიული პირების სარგებლობაში არსებული არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის კერძო საკუთრებად გამოცხადების შესახებ
66. საქართველოს კანონი სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის მართვისა და განკარგვის შესახებ
67. საქართველოს კანონი დაწესებითი პროფესიული განათლების შესახებ
68. საქართველოს კანონი სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ
69. საქართველოს კანონი კოლხეთის დაცული ტერიტორიების შექმნისა და მართვის შესახებ
70. საქართველოს კანონი ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ
71. საქართველოს კანონი სავალდებულო ხანძარსაწინააღმდეგო დაზღვევის შესახებ
72. საქართველოს კანონი მშენებლობის პროექტების სახელმწიფო კომპლექსური ექსპერტიზისა და დამტკიცების შესახებ
73. საქართველოს კანონი ნავთობისა და გაზის შესახებ
74. საქართველოს კანონი ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ
75. საქართველოს კანონი ქ. თბილისში 1989 წლის 9 აპრილს საქართველოს დამოუკიდებლობის მოთხოვნით გამართული მშვიდობიანი აქციის დარბევის შედეგად დაზარალებულთა აღიარებისა და მათი სოციალური დაცვის გარანტიების შესახებ
76. საქართველოს კანონი საჯარო სამართლის იურიდიული პირის შესახებ
77. საქართველოს კანონი საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოების შესახებ
78. საქართველოს კანონი მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული განვითარების შესახებ
79. საქართველოს კანონი პირდაპირი სახელმწიფო მმართველობის შესახებ
80. საქართველოს კანონი ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოების ეკონომიკური საქმიანობის ორგანიზების შესახებ
81. საქართველოს კანონი საქართველოს ტყის კოდექსი
82. საქართველოს კანონი საქართველოს თეატრების შესახებ
83. საქართველოს კანონი საქონლის ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის შესახებ
84. საქართველოს კანონი მობილიზაციის შესახებ
85. საქართველოს კანონი კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ
86. საქართველოს კანონი სტანდარტიზაციის შესახებ
87. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი
88. საქართველოს კანონი სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ჯიშების გასავრცელებლად დაშვების, ხარისხიანი თესლისა და სარგავი მასალის შესახებ
89. საქართველოს კანონი მცირე და საშუალო საწარმოთა მხარდაჭერის შესახებ
90. საქართველოს კანონი კავშირგაბმულობისა და ფოსტის შესახებ
91. საქართველოს კანონი აუცილებელი საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის საკუთრების ჩამორთმევის წესის შესახებ
92. საქართველოს კანონი საპროექტო-სამშენებლო საქმიანობის ლიცენზირების შესახებ
93. საქართველოს კანონი გეოგრაფიული ობიექტების სახელდების შესახებ
94. საქართველოს კანონი სამშენებლო საქმიანობის შესახებ

95. საქართველოს კანონი ჩერნობილის ატომურ ელექტროსადგურზე და სხვასამხედრო ან სამოქალაქო დანიშნულების ბირთვულ ობიექტებზე ავარიული სიტუაციების შედეგების ლიკვიდაციის მონაწილეებისა და მათი ოჯახის წევრების სოციალური დაცვის შესახებ
96. საქართველოს კანონი ქალაქ თბილისის საზღვრებში და მიმდებარე ტერიტორიაზე არსებული მწვანე ნარგავებისა და სახელმწიფო ტყის ფონდის განსაკუთრებული დაცვის შესახებ
97. საქართველოს კანონი ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული
98. პარკის ტერიტორიის გაფართოების შესახებ
99. საქართველოს კანონისამეწარმეო საქმიანობის კონტროლის შესახებ
100. საქართველოს კანონი მუზეუმების შესახებ
101. საქართველოს კანონი სარეგისტრაციო მოსაკრებლების შესახებ
102. საქართველოს კანონი საქართველოს სარკინიგზო კოდექსი
103. საქართველოს კანონი თუშეთის, ბაწარა-ბაბანეურის, ლაგოდეხისა და ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების შექმნისა და მართვის შესახებ
104. საქართველოს კანონი ნიადაგების კონსერვაციისა და ნაყოფიერების აღდგენა-გაუმჯობესების შესახებ
105. საქართველოს სანიტარიული კოდექსი
106. საქართველოს კანონი საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ
107. საქართველოს კანონი სახელმწიფო რეესტრის შესახებ
108. საქართველოს კანონი მშენებლობის ნებართვის შესახებ